

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 4/1'2017

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2015 р. №1328 (економічні науки), Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2016 р. № 820 (юридичні науки). Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Академією муніципального управління та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 10 від 20 квітня 2017 року) та Вченою Радою Академії Муніципального

Управління (Протокол № 19 від 20 квітня 2017 року). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції. Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 21.04.2017

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт видавничої справи

© "Аналітик", 2017
© "Економіка. Фінанси. Право",

2017

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

Заступник редакційної колегії з правових наук:

Лоцихін Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, декан юридичного факультету Академії муніципального управління, Заслужений економіст України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Баймуратов Михайло Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету, заслужений діяч науки і техніки України
Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, заступник начальника кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, завідувачий спеціальною кафедрою № 1 Національної академії Служби безпеки України, заслужений юрист України

Джужа Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України

Кампо Володимир Михайлович, к.ю.н., доцент, громадський діяч, заслужений юрист України

Клименко Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Кононенко Леонід Минович, к.ю.н., професор, професор кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1

Литвин Олександр Петрович, к.ю.н., професор, професор кафедри публічно-правових дисциплін Університету сучасних знань

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького національного університету, академік міжнародної кадрової академії, відмінник освіти України, радник юстиції

Приходько Христина Вікторівна, к.ю.н., професор, доцент кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, професор кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Керівник редакційної колегії з економічних наук:

Дацій Олександр Іванович, д.е.н., професор, в.о. ректора Академії муніципального управління, Заслужений працівник освіти України

Заступник керівника редакційної колегії з економічних наук:

Бутинець Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, професор кафедри економіко-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Невелєв Олександр Михайлович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та адміністративного менеджменту Академії муніципального управління

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Іванюта Василь Фалімонович, д.е.н., доцент, професор кафедри бізнес-адміністрування та зовнішньоекономічної діяльності Полтавського університету економіки і торгівлі

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту Академії муніципального управління

Кондрашихін Андрій Борисович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри державних та місцевих фінансів Академії муніципального управління

Корецька Світлана Олександрівна, д.е.н., доцент
Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, завідувач секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства

Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., доцент, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Прухнівський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Національного університету біоресурсів і природо-користування України

Ткаченко Сергій Анатолійович, к.е.н., доцент, виконуючий обов'язки ректора Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Царенко Оксана В'ячеславівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Керівник редакційної колегії з правових наук:

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Випускний редактор:

Куцяк Олександр Анатолійович

ЗМІСТ

С.А. ТКАЧЕНКО. Вирішення генерального завдання удосконалення методології інтегрованої економічної діагностики з урахуванням вимог нового етапу розвитку економіки	4
В.Г. АНДРЕЄВА, О.М. МАТУСОВА. Реалізація антикризового фінансового управління підприємством з позиції фактору часу	7
Н.З. БЛАЩУК-ДЕВ'ЯТКІНА, Л.О. ПЕТИК. Капіталізація банківської системи України	12
Ю.В. КОВТУНЕНКО, Ш.А. ГЫЛЫЧДУРДЫЕВ. Теоретические аспекты бухгалтерского учета расчетов предприятий с бюджетом	16
В.С. ЯНІШЕВСЬКИЙ. Аналіз моделі ціноутворення конвертованої облигації	20
Т.А. ЯЩУК. Особливості функціонування ринку освітніх послуг вищої освіти в Україні в сучасних умовах	26
О.М. ГАЙДАРЖИЙСЬКА, А.В. ЛЕСИК. Антикризове управління як інструмент фінансової реструктуризації підприємства	30
О.В. ЛЯХОВСЬКА. Актуальні питання оцінки кредитоспроможності банку на міжбанківському кредитному ринку	33
О.Л. МИХАЛЬСЬКА, Д.В. ШЕСТОПАЛОВ. Основні аспекти, особливості та напрямки вдосконалення обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів	36
В.В. ПЕРЕДЕРІЙ, В.А. ГУНЬКО, І.Г. ДЬЯЧУН. Переваги використання ІТ в менеджменті: Scrum-методологія управління проектами	41
Ю.В. ШТИК, Н.С. ПЛИС. Аналіз змін утримань із заробітної плати у 2016 році	45
В.Є. СЛЮСАРЕНКО. Електронне врядування як ефективний інструмент трьохстороннього партнерства	49
О.І. ТАБЕНСЬКА. Сільський зелений туризм – значний соціальний внесок у розбудову української культури	53
Ю.О. ШВЕЦЬ, Л.М. РУДЬ. Стратегічні напрямки розвитку зеленого туризму в Україні на підставі врахування досвіду ЄС	57
Я.І. ГАПОНЕНКО, В.С. ШВАГІРЕВА. Планування зовнішньоекономічної діяльності як основа розвитку підприємства	63

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ru

УДК 338.242.2:[65.012.122:338.43]

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту, в.о. ректора Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

ВИРІШЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ІНТЕГРОВАНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ З УРАХУВАННЯМ ВИМОГ НОВОГО ЕТАПУ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

SOLUTION OF GENERAL TASK IN IMPROVING OF THE METHODOLOGY OF THE INTEGRATED ECONOMIC DIAGNOSTICS WITH THE REQUIREMENTS OF NEW STAGE ECONOMICAL DEVELOPMENT

У науковій статті доведено необхідність творчого підходу до створення методології діагностики, до побудови схеми її проведення на різних рівнях системи управління сучасним інформаційно-орієнтованим виробництвом. Обґрунтовано, методологія економічної діагностики повинна походити з найважливіших засад індустріального виробництва, і в першу чергу з порівняння витрат й результатів для подальшої їх оцінки за сучасними критеріями якості виробничо-господарської необхідності, ін.

В научной статье доказана необходимость творческого подхода к созданию методологии диагностики, к построению схемы её проведения на различных уровнях системы управления современным информационно-ориентированным производством. Обосновано, что методология подсистемы экономической диагностики должна исходить из важнейших основ индустриального производства, и в первую очередь из сравнения затрат и экономических результатов для дальнейшей их оценки по современным критериям качества производственно-хозяйственной необходимости, др.

In the scientific article the necessity of creativity to create a methodology of diagnosis, to build its scheme of different levels of management of modern information-oriented production is proved. It is grounded that methodology of economic diagnostics subsystem should come from the most important principles of industrial production, and at first from comparison of the costs and results for further assessment by modern quality criteria industrial and economic necessity, and etc.

Ключові слова: вимога, вирішення, врахування, генеральне завдання, діагностика, методологія, новий період, розвиток економіки і удосконалення

Ключевые слова: генеральная задача, диагностика, методология, новый этап, развитие экономики, решение, совершенствование, требование и учёт

Keywords: The general task, diagnostics, methodology, a new stage, Development of the economy, Solution, Improvement, Requirement and accounting

ВСТУП

В епоху бурхливого розвитку продуктивних сил нашого суспільства, що виступає результатом дії науково-технічного прогресу, методи управління виробництвом повинні бути постійно підпорядковані безперервному процесу їх вдосконалення та адаптації до нових вимог життя. Сказане повною мірою відноситься і до методології інтегрованої економічної діагностики діяльності виробничих об'єднань та промислових підприємств, яка відіграє роль робочого інструмента в управлінні ефективністю виробництва й якістю роботи. У зв'язку із цим можна відзначити наступні основні всеосяжні завдання, які повинні бути в центрі уваги фахівців з діагностики в майбутні роки: по-перше, посилення зв'язку діагностики з плановими і управлінськими рішеннями та виявлення як поточних, так і перспективних резервів; по-друге, розробка методів та моделей дослідження найважли-

віших напрямків інтенсифікації постіндустріального виробництва; по-третє, подальше вдосконалення методів об'єктивної оцінки діяльності всіх ланок національної економічної системи й господарських угруповань для зміцнення виробничо-господарської зацікавленості і наукової обґрунтованості матеріального та морального стимулювання; по-четверте, підвищення оперативності діагностики на основі пошуку і розвитку методологічних рішень, що відповідають сучасним концепціям побудови систем обробки інформації й ін.

Діючі на практиці методологічні матеріали з інтегрованої економічної діагностики ще не в повній мірі відповідають вимогам, що впливають із зазначених завдань. Недоліки вживаних в даний час методик економічної діагностики відзначаються багатьма авторами [1-10] тощо, основними з них є наступні: відсутність чіткої сутнісної характеристики моделей діагностики екстенсивних та інтенсивних

факторів розвитку виробництва; недостатня увага до факторів розвитку виробництва, пов'язаних з науково-технічним прогресом; недостатнє опрацювання моделей діагностики резервів економії виробничих ресурсів; недостатнє використання методологічних передумов, які дозволяли б вибирати й розробляти заходи оптимального варіанту господарювання; слабке вивчення напруженості і обґрунтованості планових завдань; недостатнє витримування системного підходу, що виявляється в дублюванні економічної діагностики деяких показників; незначне охоплення діагностикою перед-проектної та проектної стадій виробництва, а також стадії впровадження нововведень у виробництво, слабка ув'язка результатів діагностики за цілями, завданнями, глибиною і термінами з потребами управління; слабкий організаційно-технологічний зв'язок діагностики, виконуваної на різних рівнях ієрархії управління виробництвом; слабка орієнтація на економетричні методи та використання машин електронних цифрових; недостатні розробка і відображення в моделях різних видів підсистеми економічної діагностики, що існують між ними взаємозв'язків, ін.

МЕТА РОБОТИ

Усунення перерахованих вище та інших значних недоліків повинно здійснюватися в рамках вирішення загальної проблеми вдосконалення методології діагностики з урахуванням вимог сучасного етапу розвитку економіки. Йдеться про те, щоб методологія функції економічної діагностики виходила з найважливіших засад постіндустріального виробництва, і у першу чергу з порівняння витрат і результатів для подальшої їх оцінки за сучасними критеріями виробничо-господарської необхідності. Рішення даної проблеми багатогранне та обумовлює необхідність творчого підходу до створення методології діагностики, до побудови схеми її проведення на різних рівнях системи управління сучасним інформаційно-орієнтованим виробництвом і ін.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічним базисом науково-практичної статті виступає діалектичний метод та основні положення теорії діагностики й системи управління. У процесі дослідження знаходили використання наступні методи: *абстрактно-логічний* (для теоретико-методологічного узагальнення і формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні теоретичних та практичних методик діагностики, системи стратегічного управління); *економіко-статистичний*, *розрахунково-конструктивний*, *порівняльний* (при комплексному аналізі й оцінці стану діагностики в системі управління); *групування* (із метою характеристики практики діагностики в управлінні) і ін.

РЕЗУЛЬТАТИ

Якісні зміни, що відбуваються в нашій економіці, настійно вимагають по-новому підходити до методології діагностики та до критеріїв оцінки ефективності (якості) виробничо-господарської

діяльності підприємств. У методології увага повинна бути звернена на головні аспекти розвитку виробництва, що мають в сучасних умовах особливо важливе значення для підвищення його економічної ефективності. На сучасному етапі на перше місце висувається не просто вивчення виконання показників, передбачених планами, як це мало місце в порівняно недалекому минулому, а вивчення наукової обґрунтованості і напруженості планових завдань, вивчення динаміки зростання економічної ефективності виробництва в результаті прискореного впровадження досягнень науково-технічного прогресу, поліпшення якості готової продукції, повного використання усіх внутрішньовиробничих резервів та можливостей інтенсифікації виробництва.

ВИСНОВКИ

Найважливішими принципами економічної політики суб'єкта господарської діяльності й сучасної держави, які лежать в основі управління економікою, є принципи: вивчення наукової обґрунтованості і напруженості планових завдань; вивчення динаміки зростання економічної ефективності виробництва в результаті прискореного впровадження досягнень науково-технічного прогресу; поліпшення якості готової продукції; повного використання всіх внутрішньовиробничих резервів та можливостей інтенсифікації виробництва. Саме означені принципи були і залишаються центральною ланкою функціонально розвинутої системи стратегічного управління. Органічною частиною принципів стали цільові комплексні науково-технічні, економічні і соціальні стратегії, покликані різко підвищити якість основних позицій. Це пред'являє відповідні вимоги до методології економічної діагностики виробничо-господарської діяльності підприємств. Серед перспектив подальших розвідок у цьому напрямку актуальністю відрізняється питання розгляду вимог до методології підсистеми інтегрованої економічної діагностики в ситуації удосконалення господарського механізму.

Список використаних джерел

1. Бобрышев, А.Н. Управленческий учёт в условиях кризисных процессов в экономике: [Монография] / Алексей Николаевич Бобрышев. - Ставрополь: АГРУС, 2015. - 187 с.: таблиц.; 20см.; ISBN 978-5-9596-1174-3.
2. Вартанов, А.С. Экономическая диагностика деятельности предприятия: организация и методология / Александр Степанович Вартанов. - М.: Финансы и статистика, 1991. - 78,[2]с.; 20 см.; ISBN 5-279-00559-2: 70 к.
3. Владимирова, Т.А. Методология диагностики в управлении финансовыми ресурсами [Текст] / Т.А. Владимирова, Л.А. Кандаурова. - Новосибирск: СГУПС, 2016. - 122, [1] с.: табл.; 21см.; ISBN 978-5-93461-718-0.
4. Выборова, Е.Н. Методология финансовой диагностики субъектов хозяйствования/ Е.Н. Выборова.-Иркутск: ИГЭА, 2002. - 138 с. :ил., табл.; 20см.
5. Вылегжанина, А.О. Управление ресурсами социально-экономического развития [Текст]: монография / А.О. Вылегжанина. - Тюмень: ТГУ, 2015.-

312с.

6. Жук, С.С. Управление качеством человеческих ресурсов: теория и практика [Текст] / С.С. Жук. - М.: Дашков и К°, 2015. - 231с.: ил., табл.; 22см.

7. Крепкий, Л.М. Экономическая диагностика предприятия: [методология, методика, организация, диагнозы, пути совершенствования] / Л.М. Крепкий. - Москва: Экономика, 2006. - 214, [1] с.: ил., таблиц.

8. Толпегина, О.А. Методология формирования

комплексной экономической диагностики [Текст]: монография / О.А. Толпегина. - Москва: Московский универ-т им. С.Ю. Витте, 2014. - 167 с.: ил., табл.

9. Управление продовольственной безопасностью [Текст] / Л.В. Агаркова [и др.]. - М.-Берлин: Директ-Медиа, 2015. - 170 с.; ISBN 978-5-4475-6907-5.

10. Фунтов, В. Н. Управление проектами развития фирмы: теория и практика [Текст] / В.Н. Фунтов. - СПб.: Питер®, 2009. - 488с.: ил., табл.

АНДРЕЄВА

Вікторія Геннадіївна
andreeva_vg@rambler.ruк.е.н., доцент, Київський
національний торговельно-
економічний університет

УДК 658.15

РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИКРИЗОВОГО
ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ
ПІДПРИЄМСТВОМ З ПОЗИЦІЇ ФАКТОРУ
ЧАСУIMPLEMENTATION OF FINANCIAL CRISIS
MANAGEMENT OF ENTERPRISE FROM
THE PERSPECTIVE OF THE TIME FACTOR

МАТУСОВА

Олена Миколаївна
kaf_mev@mail.ruк.е.н., доцент, Київський
національний торговельно-
економічний університет

Стаття присвячена визначенню та порівняльному аналізу основних параметрів реалізації антикризового фінансового управління підприємством на оперативному, тактичному та стратегічному рівнях для впровадження релевантних дієвих заходів щодо запобігання кризовим явищам та їх профілактики.

Статья посвящена выявлению и сравнительному анализу основных параметров реализации антикризисного финансового управления предприятием на оперативном, тактическом и стратегическом уровнях для внедрения релевантных действенных мер по предотвращению кризисных явлений и их профилактики.

The article is devoted to revealing and comparative analysis of the main parameters of financial crisis management of the enterprise at the operational, tactical and strategic levels of management for the implementation of relevant effective measures in order to avoid crisis and to prevent it.

Ключові слова: антикризове фінансове управління підприємством, фінансова криза, неплатоспроможність, банкрутство, рівень управління

Ключевые слова: антикризисное финансовое управление предприятием, финансовый кризис, неплатежеспособность, банкротство, уровень управления

Keywords: financial crisis management, financial crisis, insolvency, bankruptcy, management level

ВСТУП

Питання ефективного антикризового фінансового управління підприємством є одним з ключових для сучасної економіки України. Девальвація національної валюти, розрив міжрегіональних зв'язків, втрата частини традиційних ринків збуту, зниження внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту, скорочення державного фінансування, звуження кредитної активності обумовило збільшення збиткових підприємств та банкрутств суб'єктів господарської діяльності всіх видів. Так, частка вітчизняних підприємств, які одержали збиток у 2015 році, склала 26,3%, а за січень-вересень 2016 року збитковими були 32,8% великих та середніх підприємств [1]. За результатами діяльності у 2016 році в Україні 1524 підприємства були визнані банкрутами, а в процедурі банкрутства знаходиться 2073 підприємства [2].

Таким чином, безпрецедентне поєднання політичної, фінансово-економічної та банківської криз потребує розробки негайних антикризових заходів, спрямованих на усунення загроз ефективного

функціонування підприємств, які повинні здійснюватися як на рівні самих суб'єктів господарювання, так і на державному рівні [3].

Проблемам антикризового управління присвячено багато наукових робіт як вітчизняних, так і зарубіжних авторів: І.О. Бланка, Ю. Бріггема, М.С. Брюховецької, Дж. К. Ван Хорна, В.А. Василенка, А.П. Градова, Л.О. Лігоненко, С.В. Мниха, О.О. Терещенка та ін. Але потребує подальшого дослідження питання стосовно фінансового аспекту антикризового управління на різних рівнях його проведення.

МЕТА РОБОТИ полягає в визначенні особливостей процесу антикризового фінансового управління підприємством з позиції фактору часу, що буде сприяти впровадженню в практику релевантних дієвих заходів для запобігання кризовим явищам та їх профілактики.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та

офіційні статистичні дані. Розробка етапів реалізації антикризового фінансового управління підприємством здійснювалася на основі системного підходу. При проведенні дослідження використовувалися методи логічного узагальнення, групування та порівняння, структурного аналізу та синтезу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Під антикризовим фінансовим управлінням розуміється система принципів і методів розробки та реалізації комплексу спеціальних управлінських рішень, які спрямовані на попередження й подолання фінансових криз підприємства, а також мінімізацію їх негативних фінансових наслідків [4].

Як показали проведені дослідження, особливістю антикризового фінансового управління порівняно з іншими функціональними видами управління є підвищена чутливість до фактору часу, тобто здійснення своєчасних дій відповідно динаміці ситуацій.

Так, в залежності від масштабу та тривалості, горизонту реалізації управління поділяється на

стратегічне (довгострокове), а також тактичне та оперативне (короткострокове). Через те, що два останні види управління за часом здійснення відносяться до короткострокового, у працях деяких авторів виділяють лише два види управління, тобто термін «тактичне управління» ототожнюють з терміном «оперативне управління», але такий підхід є не доцільним, враховуючи різні параметри здійснення антикризового управління на кожному рівні та підвищену динаміку зовнішнього та внутрішнього середовища вітчизняних підприємств. Тому, вражаємо за доцільне, в часових межах оперативне управління обмежити терміном до 6 місяців, тактичне - від 6 місяців до 1 року, а стратегічне може характеризуватися як більше 1 року.

З метою обґрунтування визначеного підходу щодо врахування фактору часу, етапи реалізації антикризового фінансового управління підприємством наведено на рис. 1.

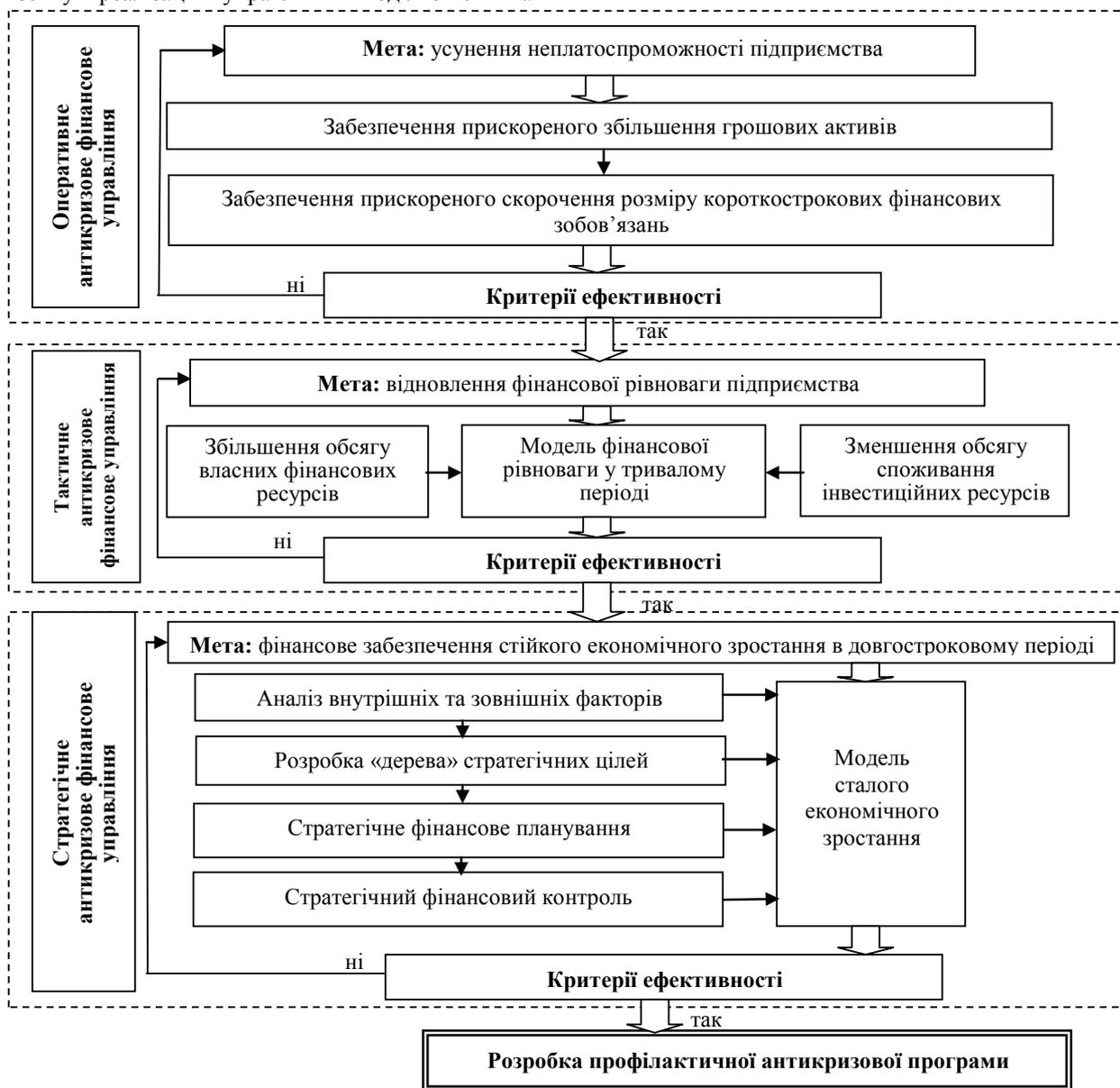

Рис. 1. Етапи реалізації антикризового фінансового управління підприємством

Так, наявність кризових ситуацій на підприємстві свідчить про необхідність розробки управлінських рішень, перш за все, оперативного характеру. При цьому, найбільш невідкладним завданням в системі заходів фінансової стабілізації є забезпечення відновлення здатності здійснення платежів за своїми поточними зобов'язаннями з тим, щоб попередити виникнення процедури банкрутства. Відповідно, оперативне антикризове фінансове управління підприємством являє собою систему заходів, спрямовану, з одного боку, на прискорене скорочення поточних фінансових зобов'язань підприємства, а з іншого боку – на прискорене збільшення грошових активів, що забезпечують погашення цих зобов'язань (принцип «відсікання зайвого»).

При реалізації оперативного антикризового фінансового управління підприємством неплатоспроможність підприємства може бути усунена, але на нетривалий час. Щоб вирішити проблему поглиблення кризи та банкрутства не тільки в короткостроковому, але й у відносно тривалому проміжку часу, необхідно забезпечити фінансову рівновагу та відновити до безпечного рівня фінансову стійкість підприємства, що досягається на тактичному рівні. Фінансова рівновага являє собою таке співвідно-

шення власних і позикових коштів підприємства, при якому за рахунок його власних коштів повністю погашаються як поточні, так і нові зобов'язання. Тому механізм використання моделі фінансової рівноваги пов'язаний зі збільшенням обсягу позитивного грошового потоку при скороченні обсягу споживання додаткових фінансових ресурсів, тобто зі зменшенням інвестиційної активності (принцип «стиснення підприємства»).

В умовах кризи підприємства повинні не тільки прагнути до відновлення фінансової рівноваги, а й підтримувати його досягнутий рівень та забезпечувати подальший фінансовий розвиток в довгостроковому періоді, що забезпечується реалізацією стратегічного рівня. Стратегічне антикризове фінансове управління являє собою наступальну стратегію фінансового розвитку підприємства та здійснюється з метою фінансового забезпечення стійкого економічного зростання на підставі реалізації основних параметрів стратегії суб'єкта господарювання (принцип «стійке зростання»).

Характеристика основних елементів (параметрів) антикризового фінансового управління підприємством відповідно до кожного рівня представлена у табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз параметрів антикризового фінансового управління підприємством з позиції фактору часу

Параметр порівняння	Оперативне антикризове управління	Тактичне антикризове управління	Стратегічне антикризове управління
Мета	Усунення неплатоспроможності	Відновлення фінансової рівноваги	Фінансове забезпечення стійкого економічного зростання у довгостроковому періоді
Основні об'єкти управління	Обсяг та структура оборотних активів та поточних зобов'язань	Обсяг та структура активів та капіталу підприємства	Ринкова активність та вартість підприємства
Пріоритетні напрямки	Операційна діяльність	Операційна та фінансова діяльність	Операційна, інвестиційна та фінансова діяльність
Принцип механізму фінансової стабілізації	Відсікання зайвого	Стиснення підприємства	Стієке зростання
Характер прийняття управлінських рішень	Реактивний	Корегувальний	Превентивний
Інструментарій, що використовується	Обмежений	Досить різноманітний	Широкий
Витрати на фінансування заходів	Значні	Високі	Відносно невисокі
Наслідки від невірно прийнятих рішень	Катастрофічні	Суттєві	Відносно несуттєві
Критерії ефективності	Наявність робочого капіталу; досягнення нормативних значень показників платоспроможності; відсутність простроченої кредиторської заборгованості; збалансованість грошових активів та термінових фінансових зобов'язань	Зростання обсягу позитивного грошового потоку; досягнення цільових значень показників структури активів та капіталу	Стієке збільшення обсягу виробництва та реалізації; підвищення рентабельності; зростання ринкової вартості підприємства

Таким чином, оперативне антикризове управління підприємством здійснюється з метою усунення неплатоспроможності. Відповідно до закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» неплатоспроможність – це неспроможність боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через відновлення його платоспроможності [5]. Згідно з поставленою метою пріоритетними задачами оперативного антикризового фінансового управління є: забезпечення прискореної ліквідності оборотних активів та ліквідності балансу, збільшення надходження фінансових ресурсів, прискорене часткове дезінвестування необоротних активів та тимчасове призупинення довгострокових проектів, оптимізація витрат підприємства за всіма напрямками та прискорене скорочення розміру короткострокових фінансових зобов'язань.

Тактичне антикризове фінансове управління спрямоване на перелом несприятливих тенденцій розвитку та має на меті відновлення фінансової рівноваги підприємства. Основними завданнями щодо забезпечення даної мети є: підтримка збалансованої структури активів та капіталу підприємства, мінімізація вартості та обслуговування джерел фінансування, активна диверсифікація активів, оптимізація цінової політики підприємства, що забезпечить зростання обсягу позитивного грошового потоку та зниження споживання інвестиційних ресурсів.

Стратегічне антикризове фінансове управління підприємством здійснюється з метою фінансового забезпечення стійкого економічного зростання в довгостроковому періоді. Для досягнення поставленої мети потрібно вирішення наступних завдань: збільшення обсягу виробництва та реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), підвищення рентабельності, посилення конкурентних ринкових позицій підприємства, створення стратегічних фінансових резервів, що призведе, в свою чергу, до зростання ринкової вартості суб'єкта господарювання.

Якщо реалізація антикризового фінансового управління підприємством є задовільною, але рівень виникнення загроз високий, що притаманно сучасному стану вітчизняної економіки, то менеджмент підприємства повинен зосередити увагу на впровадженні профілактичної антикризової програми, яка полягає у недопущенні виникнення фінансових криз або зменшенні їх впливу та негативних фінансових наслідків, створенні всіх необхідних умов для подальшого стійкого економічного розвитку підприємства. При цьому необхідно застосовувати превентивні дії, спрямовані на виявлення ранніх симптомів та розробку заходів щодо нейтралізації фінансових криз, системний аналіз сильних та слабких сторін, конкурентних переваг, потенційних ризиків та загроз у діяльності підприємства, оцінку ймовірності банкрутства. Основними заходами, спрямованими на нейтралізацію загроз фінансових криз, є: скорочення масштабності інвестицій ризикованих напрямків; реалізація зайвих або невикористовуваних активів для акумулю-

вання додаткових фінансових резервів; страхування фінансових ризиків підприємства; посилення заходів з інкасації дебіторської заборгованості; скорочення витрат за всіма напрямками; розширення асортименту виробництва та реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та диверсифікація ринків збуту.

Основними об'єктами оперативного антикризового фінансового управління є склад і структура оборотних активів та поточних зобов'язань, що характеризують платоспроможність підприємства. На тактичному рівні здійснюється перехід від поліпшення поточних показників платоспроможності до оптимізації структури всього обсягу активів та капіталу підприємства. На стратегічному рівні управління націлене на збільшення ринкової активності з метою нарощування притоку фінансових ресурсів та зростання вартості підприємства.

Спектр управлінських рішень в короткостроковому періоді зосереджений в основному на забезпеченні ефективності поточної (операційної) діяльності, в середньостроковому додається нарощування результатів фінансової діяльності, а в довгостроковому вже можливе розширення інвестиційних можливостей підприємства.

Характер розробки та прийняття управлінських рішень на підприємстві зумовлює швидкість реагування на фінансові кризи в тому чи іншому проміжку часу. Реактивне прийняття рішень на оперативному рівні антикризового фінансового управління покликане якомога швидше відновити платоспроможність підприємства. Тактичне антикризове фінансове управління носить, в більшості своїй, коригувальний характер і направлено на закріплення позитивних починань, що мають місце в короткостроковому періоді. В стратегічній перспективі прийняття антикризових управлінських рішень носить системний превентивний (попереджувачий) характер. Основна мета розробки та прийняття таких рішень - недопущення тривалого подальшого розвитку фінансових криз, реалізація системи профілактичних заходів, спрямованих на зміцнення довгострокових фінансових позицій підприємства.

Інструментарій, що використовується при здійсненні антикризового фінансового управління, залежить від рівня локалізації завдань. Так, для забезпечення платоспроможності підприємства на оперативному рівні використовується обмежений, більш дієвий інструментарій, спрямований на досягнення максимально швидкої ефективності заходів. Досить різноманітним є інструментарій на тактичному рівні, що дозволяє підприємству реалізувати більше можливостей в виборі свого антикризового фінансового інструментарію. На стратегічному рівні підприємство має широкі можливості стосовно реалізації антикризового інструментарію, що обумовлено різноманітністю та складністю об'єктів управління.

Витрати на проведення антикризового фінансового управління також відрізняються. Так, значні витрати характерні для реанімації фінансового стану підприємства та забезпечення його платоспроможності у короткостроковому періоді, дещо менший їх обсяг потрібний для відновлення фінансової рівно-

ваги підприємства в середньостроковій перспективі та відносно малий - для забезпечення стратегічної фінансової стійкості в довгостроковому інтервалі. Треба зазначити, що зменшення витрат зі збільшенням часового періоду відбувається на підставі зростання ефективності антикризових заходів у відповідному часовому інтервалі (синергетичний ефект).

Наслідки від невірно прийнятих рішень найбільш суттєво проявляються в короткостроковому періоді антикризового фінансового управління підприємством і можуть бути катастрофічними, так як підприємству загрожує банкрутство, відчутними в середньостроковому часовому періоді і відносно несуттєвими в довгостроковому періоді, так як безпосередньо не несуть загрози банкрутства та ліквідації підприємства в даний час.

Необхідно зазначити, що в цілому в основі антикризового фінансового управління, незалежно від ситуації, яка складається на підприємстві на поточний момент, основними орієнтирами повинні бути: забезпечення оптимального балансу між прагненням до максимізації прибутку і збереженням фінансової стійкості; формування фінансових ресурсів в обсязі, необхідному для забезпечення фінансової рівноваги в короткостроковій і довгостроковій перспективах; підвищення ефективності використання фінансового потенціалу; оптимізація співвідношення ризиків і прибутковості за видами діяльності [6].

ВИСНОВКИ

З огляду на нестабільність та невизначеність економічного середовища виникнення фінансових криз на підприємстві існує в будь-який момент часу, навіть за стабільних показників діяльності підприємства, що потребує відповідного механізму антикризового фінансового управління підприєм-

ствами з урахуванням особливостей реалізації на оперативному, тактичному та стратегічному рівнях. Це дозволяє здійснювати своєчасні релевантні заходи щодо подолання та недопущення фінансових криз відповідно динаміці ситуацій з метою забезпечення сталого економічного зростання в довгостроковому періоді та максимізації ринкової вартості підприємства. Особливої уваги потребує впровадження на постійній основі механізму з попередження та профілактики фінансових криз на підприємстві, що дасть змогу своєчасно, максимально швидко та ефективно реагувати на виникнення кризових процесів.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Інформаційний портал Банкрутство та ліквідація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bankruptcy-ua.com/news?category=9>.
3. Андрєєва В.Г. Аналіз основних показників ефективності підприємств реального сектору економіки України / В.Г. Андрєєва, О.О. Сосновська // Економічний простір: зб. наук. пр. / Придніпров. держ. акад. буд-ва та архіт. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2016. -№106.- С.70-81.
4. Бланк И.А. Антикризисное финансовое управление предприятием / И.А. Бланк. – К.: Изд-во "Эльга", Ника – Центр, 2006. – 672 с.
5. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 № 2343-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
6. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : навч. посіб. / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2004. – 560 с.

БЛАЩУК-ДЕВ'ЯТКІНА
Наталія Зіновіївна
rdproton@yahoo.com

УДК 336.71

ПЕТИК
Любов Орестівна

КАПІТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

THE CAPITALIZATION OF UKRAINIAN BANKING SYSTEM

к.е.н., доцент, Львівський
національний університет
імені Івана Франка

к.е.н., доцент, Львівський
національний університет
імені Івана Франка

Стаття присвячена дослідженню тенденцій пов'язаних із капіталізацією вітчизняних банківських установ, визначені показники рівня достатності капіталу. Запропоновано інструменти реалізації стабілізації фінансової системи.

Статья посвящена исследованию тенденций связанных с капитализацией отечественных банковских учреждений, определены показатели уровня достаточности капитала. Предложены инструменты реализации стабилизации финансовой системы.

The article investigates the trends related to the capitalization of Ukrainian banks. The indicators of the level of banks capital adequacy are identified. The instruments for stabilization of the financial system are given.

Ключові слова: банківські установи, капіталізація, адекватність, достатність капіталу, регулятивний капітал

Ключевые слова: банковские учреждения, капитализация, адекватность, достаточность капитала, регулятивный капитал

Keywords: banks, capitalization, adequacy, capital adequacy of regulatory capital

ВСТУП

Фінансова система відіграє ключову роль у передаванні монетарних імпульсів до реального сектору економіки, здійснюючи таким чином вагомий внесок у забезпечення стійкого економічного зростання. Саме банківські установи країни є одним із основних джерел формування грошових капіталів для обслуговування та інвестування економіки країни.

На сьогоднішній день, в умовах, що склалися в Україні, однією з основних задач комерційних банків є забезпечення власної конкурентоздатності та стійкості, в умовах постійних змін в економіці, політиці та соціальній сфері. Забезпечення капіталу банків на рівні, який відповідає потребам відновлювальної економіки, є головним завданням для банківської системи на найближчі роки. Тому питання капіталізації банківських установ і загалом банківської системи України залишається актуальним і широко обговорюється вченими і практиками банківської справи.

Питання капіталізації банківської системи та можливі шляхи збільшення капіталу банками України висвітлені в працях З. Васильченко, О. Вовчак, А. Вожжова, У. Грудзевич, О. Дзюблюка, О. Кириченка, В. Міщенко, А. Мороза, Л. Примостки та інших. Незважаючи на значну кількість наукових праць, які тією чи іншою мірою пов'язані з проблемами управління банківським капіталом, залишається низка невирішених завдань саме щодо недостатнього рівня капіталізації банківської системи України і пошуку джерел нарощування власного капіталу банками в сучасних умовах.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні тенденцій пов'язаних із капіталізацією вітчизняних банків, виявлення шляхів її збільшення, що дасть змогу забезпечити стабільну роботу банківської системи.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та Міжнародні стандарти аудиту.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та табличного методу для наочного відображення результатів проведеного дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ

На даний час питання капіталізації банківської системи розглядають як розмір статутного капіталу або дотримання ліцензійних вимог що до розміру регулятивного капіталу. На нашу думку, проблему капіталізації слід розглядати не лише у кількісній, а і якісній площині. Недостатність у банківських установ ресурсної бази, а саме капіталу, який повинен бути у розпорядженні банку для покриття наявних ризиків зумовило неспроможність нейтралізувати наявні в банківському секторі ризики та відповідати за своїми зобов'язаннями. З огляду на це, Національний банк України розробив стратегію розвитку банківської системи на найближчі п'ять років. Демонструючи свою рішучість у прагненні реалізувати заявлену стратегію з 2014 року ліквідував близько 60 банків. У 2016 році регулятор приступив до реалізації чергового етапу - стабілізації системи за допомогою примусової капіталізації банків [1].

Основним індикатором рівня капіталізації банківської системи є відношення сукупного банківського капіталу до ВВП. Існує мінімально необхідне відношення цього показника, норматив якого становить близько 6 % ВВП [2]. Для забезпечення підвищення рівня капіталізації банківської системи необхідно забезпечити випереджаюче зростання капіталу банківської системи порівняно із зростанням ВВП країни.

Аналізуючи дані табл. 1 відмітимо наступне. За досліджуваний період з 2015 року спостерігається тенденція до зменшення як обсягів власного капіталу банківських установ так і його частки у ВВП країни.

Така ситуація свідчить про збиткову діяльність банків України, що викликано низкою причин розвитку вітчизняної банківської системи: значні витрати на формування резервів під активні операції,

спричиненими збільшенням кількості проблемних кредитів на тлі глибокої економічної рецесії та масштабної девальвації; списання кредитів у Криму й на Донбасі; спадом в економіці; недостатнім рівнем корпоративного управління.

Для визначення достатності регулятивного капіталу банківських установ розглянемо динаміку нормативних значень, які регулюються Національним банком України. Зокрема, норматив Н1 - становлення мінімальних вимог до розміру регулятивного капіталу, Н2 (норматив адекватності капіталу) – співвідношення регулятивного капіталу і ризиків банку, норматив Н3 – співвідношення основного капіталу до суми загальних активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику (табл. 2).

Таблиця 1

Динаміка власного капіталу банківських установ та ВВП [3, 4]

Дата	Власний капітал		ВВП, %		Частка власного капіталу у ВВП, %
	млн. грн.	Темп росту, %	млн. грн	Темп росту, %	
01.01.2012 р.	155487	100,00	1316600	100,00	11,81
01.01.2013 р.	170196	109,46	1408889	107,01	12,08
01.01.2014 р.	192599	113,16	1454931	103,27	13,24
01.01.2015 р.	148063	78,88	1566728	107,68	9,45
01.01.2016 р.	94 914	64,10	1979458	126,34	4,79

Таблиця 2

Динаміка нормативних значень достатності регулятивного капіталу банківської системи України [5]

Норматив	На початок відповідного періоду				
	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Н1, млн. грн	160897	178454	178909	204976	188949
Темп зростання Н1, %	18,48	10,91	0,25	14,57	- 7, 82
Н2, % (не < 10 %)	20,83	18,90	18,06	18,26	15,60
Н3, % (не < 9 %)	14,57	14,96	14,89	13,98	11,20

Аналогічно, як і власний капітал, регулятивний капітал банківських установ зростав до 2015 року. Впродовж наступного періоду абсолютна сума регулятивного капіталу зменшилась на 16027 млн. грн., або на 7, 82% і становила 188949 млн. грн. Норматив достатності регулятивного капіталу банків відповідає встановленим межах впродовж досліджуваного періоду. Поряд зі зростанням регулятивного капіталу (до початку 2015 року) простежується постійне зростання статутного капіталу, яке продовжується до цього часу. Так, лише за перше півріччя 2016 року 35 банківських установ з метою підтримки бізнесу збільшили статутний капітал на загальну суму 65,2 млрд. грн.. Зростання статутного капіталу майже на чверть відбувалось, зокрема в результаті конвертації субординованого боргу. Обсяг останнього, що враховується в регулятивному капіталі, до кінця минулого року зменшився на 46%, а питома вага в ньому скоротилася вдвічі – з 38% до 19% [6, 7].

Як вже згадувалось, в межах досліджуваного періоду діяльність банківських установ була збитковою. За даними табл. 3 з 2014 року збиток

банків склав 52966 млн грн, а за 2015 рік збільшився до 66600 млн грн. У 2015 році доходи українських банків склали 199193 млн грн, тоді як витрати – 265793 млн грн. Основною складовою доходів становили процентні – 135145 млн грн, або 67,8 % загального обсягу. Таку структуру необхідно змінити на користь комісійних доходів, які у 2015 році склали 28414 млн грн, або 14,3 % [8].

Такий результат діяльності банківських установ спричинений насамперед погіршенням якості активів банків, що зумовлювало необхідність подальшого доформування резервів. Так, обсяг сформованих резервів за підсумками 2015 року порівняно з 2014 роком збільшився на 56,8 % і станом на початок 2016 року склав 321303 млн грн. (див. табл. 3).

Зменшення відрахувань до резервів дало змогу банкам поліпшити фінансовий результат і вийти на прибуток у травні 2016 року, уперше за багато місяців. Проте це не переросло у стійку тенденцію. Прибутки по системі поки що дуже волатильні через те, що окремі великі банки формують резерви під проблемні кредити, перебуваючи на останньому етапі цього процесу.

Ситуація, що склалась у фінансовому секторі України не є поодиноким випадком. Сплески економічної нестабільності, які призводили до втрат у виробничій сфері та ініціювали якісні зрушення в системі регулювання фінансового сектору, сприяли накопиченню досвіду окремих країн щодо

попередження банкрутств і реструктуризації банківських установ. Найпоширеніші та найефективніші інструменти реалізації стабілізації фінансових систем, які використовували окремі країни у посткризовий період розглянуто у табл. 4 [9].

Таблиця 3

Результати діяльності банків України, млн грн [7, 8]

Назва показника	01.01. 2012 р.	01.01. 2013 р.	01.01. 2014 р.	01.01. 2015 р.	01.01. 2016 р.
Резерви за активними операціями банків	157907	141319	131252	204931	321303
Доходи	142778	150449	168888	210201	199193
Витрати	150486	145550	167452	263167	265793
Результат діяльності	-7708	4899	1436	-52966	-66600
Рентабельність активів, %	-0,76	0,45	0,12	-4,07	-5,46
Рентабельність капіталу, %	-3,64	3,03	0,81	-30,46	-51,91

Таблиця 4

Інструменти реалізації стабілізації фінансових систем

Інструменти реалізації	Країни
Заходи підтримки банківської системи	
Рекапіталізація банків	США, Австрія, Бельгія, ФРН, Греція, Італія, Кіпр, Люксембург, Португалія, Фінляндія, Угорщина, Данія, Швейцарія, Гонконг, Катар, ОАЕ, Саудівська Аравія, Казахстан.
Надання стабілізаційних кредитів	США, країни ЄС, Великобританія.
Реструктуризація банківської системи, сприяння об'єднанню банків, національних банків	Бельгія, Ісландія, Нідерланди, Португалія, Швеція, Великобританія.
Розширення гарантій по вкладам фізичних осіб	Переважна більшість країн
Надання гарантій з проблемних активів	США, Канада, Німеччина, Іспанія, Італія, Великобританія, Данія, Швеція, Корея, Казахстан, Швейцарія, Японія, Австралія.
Заходи грошово-кредитної політики	
Зниження відсоткових ставок	США, Канада, країни ЄС, Швейцарія, Великобританія, Австрія, Японія, Китай, Індія, В'єтнам.
Підвищення відсоткових ставок	Угорщина, Ісландія, Білорусь
Зниження курсу національної валюти	Ісландія, Угорщина, Польща, Бразилія, В'єтнам, Корея, Мексика, Білорусь.
Зниження норм резервування	Китай, Бразилія, Болгарія.

ВИСНОВКИ

Основним ризиком для фінансової стабільності у короткостроковій перспективі є невиконання банками програм капіталізації. Реалізація цього ризику потребуватиме негайних жорстких скоординованих дій НБУ та уряду. Вирішення проблем дефіциту капіталу значних за розміром банків необхідне для забезпечення стабільності фінансового сектору в довгостроковому періоді. З метою досягнення стабілізації у фінансовій, зокрема банківській сфері, необхідно застосувати підходи та інструменти, які успішно використовували зарубіжні країни.

Програма з подолання наслідків кризи повинна містити такі компоненти: швидку оцінку майбутніх збитків із використанням стрес-сценаріїв розвитку

подій; рекапіталізацію банків за рахунок державних і приватних коштів; санацію банківської системи.

Список використаних джерел

1. Примусова капіталізація банків: де брати гроші банкірам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://antikor.com.ua/articles/106054-primusova_kapitalizatsija_bankiv_de_brati_groshi_bankiram
2. Ципліцька О.О. Капіталізація банківської системи України в умовах економічної кризи / О.О. Ципліцька // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Серія: Економіка. - 2008. - Т. 99, Вип. 86. - С. 24-28. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdues_2008_99_86_6

3. Валовой внутренний продукт Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>

4. Власний капітал банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bankografo.com/analiz-bankiv/bankivska-statystyka/pokazniki-diyalnosti-bankiv-absolyutni-vlasniy-kapital-bankiv-ukrayini>

5. Значення економічних нормативів по системі банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593

6. Аналітичний огляд банківської системи України за I півріччя 2016 року [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: http://gurik.com.ua/documents/research/bank_system_2_kv_2016.pdf

7. Звіт про фінансову стабільність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=32236491

8. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.

9. Успішна політика іноземних країн у стабілізації фінансової сфери [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://radaprogram.org/sites/default/files/info-center/piblications/successful_financial_stabilization_policies_1.pdf

КОВТУНЕНКО

Юрий Владимирович
karat108@list.ru

к.э.н., доцент, Одесский
национальный политехнический
университет

УДК 657.334

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ
БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА
РАСЧЕТОВ ПРЕДПРИЯТИЙ С
БЮДЖЕТОМ**

**THEORETICAL ASPECTS OF
ACCOUNTING CALCULATIONS OF
THE ENTERPRISES WITH THE
BUDGET**

ГЫЛЫЧДУРДЫЕВ

Шаберди Аннабердиевич

бакалавр, Одесский
национальный
политехнический университет

В статье рассматриваются теоретические аспекты бухгалтерского учета расчетов предприятий с бюджетом как важного инструмента управления экономикой предприятия. Рассматриваются нормативные акты, регулирующие вопросы расчетов с бюджетом. Рассматривается классификация расчетов с бюджетом по общегосударственным налогам и сборам согласно налоговому кодексу Украины.

In the article, theoretical aspects of book keeping of calculations of the enterprises with the budget as the important tool of management of an economy of the enterprise are considered. The normative acts regulating the issues of settlements with the budget are considered. The classification of settlements with the budget for state taxes and fees according to the tax code of Ukraine is considered.

Ключевые слова: учет, расчеты с бюджетом, анализ, налоги

Keywords: accounting, calculations with the budget, analysis, taxes

ВВЕДЕНИЕ

Основой эффективной деятельности предприятия является своевременное и правильное осуществление учета налоговых операций и их отражение в налоговой отчетности, поскольку налоговая система стала важнейшим звеном в финансовых отношениях между государством и субъектами хозяйствования.

Учет расчетов с бюджетами разных уровней в последнее время подвергается критике как со стороны руководителей хозяйственных структур, так и со стороны налоговой администрации. В научных и практических публикациях по-разному трактуются существующие методы учета расчетов с финансовыми органами государства, определение конечных финансовых результатов и налоговых обязательств.

Развития теории и практики учета расчетов с бюджетом способствовали работы как западных экономистов К. Друри, Макконелла, так и отечественных – Ф.Ф. Бутинця, А.М. Герасимовича, З.В. Гуцайлук, В.И. Ефименко, В.П. Завгороднего, В.В. Сопко, М. Чумаченко. Поэтому исследования по вопросам совершенствования бухгалтерского учета расчетов с бюджетом следует ориентировать на специфику деятельности предприятия соответствующей отрасли экономики.

ЦЕЛЮЮ СТАТЬИ является изучение теоретических основ учета расчетов с бюджетом.

МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Методологической и информационной основой статьи являются научные работы, материалы периодических изданий, ресурсы Internet, нормативно-правовые акты и методы структурно-логического анализа.

РЕЗУЛЬТАТЫ

При организации бухгалтерского учета на предприятии особое место отводят учету расчетов с бюджетом. Расчеты с бюджетом возникают в процессе начисления и уплаты налогов, сборов и обязательных платежей и вызывают изменения в структуре обязательств и активов.

Раскрытие понятия «Расчеты с бюджетом» в литературных источниках приведено в табл. 1.

Нам представляется наиболее целесообразным понятие, которое дается в Налоговом кодексе Украины, а именно, что расчеты с бюджетом – это обобщение информации о расчетах с бюджетом по налогам, сборам и платежам, уплачиваемым предприятием.

Расчеты с бюджетом регулируются различными законодательными актами, представленными в табл. 2.

Таблица 1

Раскрытие термина «Расчеты с бюджетом» в литературных источниках

Источник	Определение
Задорожний З.В., Гугул Г.И., Лещишин Л.Г. [1]	Отражение в учете возникающей в процессе хозяйственной деятельности задолженности организации по налогам и сборам и погашение этой задолженности
Ендовицкий Д.А., Рахматулина Р.Р. [2]	Часть финансовых операций организации по выполнению обязательств перед государством
Налоговый кодекс Украины [3]	Обобщение информации о расчетах с бюджетом по налогам, сборам и платежам, уплачиваемым предприятием

Таблица 2

Нормативные акты, регулирующие вопросы расчетов с бюджетом

Нормативный источник	Что регламентирует
Налоговый кодекс Украины [3]	Регламентирует порядок расчета и уплаты всех налогов и сборов
Закон Украины «О сборе и учете единого взноса на общеобязательное государственное социальное страхование» [4]	Регламентирует расчет и уплату Единого социального взноса
Закон Украины «Об экологической экспертизе» [5]	Регламентирует расчет и уплату экологического налога
Национальное положение (стандарт) бухгалтерского учета №11 «Обязательства» [6]	Положение определяет методологические основы формирования в бухгалтерском учете информации об обязательствах и раскрытие ее в финансовой отчетности; раскрывает такие понятия, как обеспечение, признание и оценка обязательства
План счетов бухгалтерского учета, и инструкция к его применению 291 от 30.11.1999 г. с изменениями и дополнениями [7]	Определяет основные счета и субсчета учета расчетов с бюджетом
Порядок заполнения и представления налоговой отчетности по налогу на добавленную стоимость [8]	Определяет правила формирования и представления отчетности по налогу на добавленную стоимость

Особое значение имеют нормативные акты, регулирующие вопросы расчетов с бюджетом. Так, в Налоговом кодексе Украины регламентируется порядок расчета и уплаты всех налогов и сборов. Закон Украины «О сборе и учете единого взноса на общеобязательное государственное социальное страхование» регламентирует расчет и уплаты Единого социального взноса.

Как уже отмечалось, налоги как особая сфера производственных отношений являются своеобразной экономической категорией и выражают реально существующие денежные отношения, проявляющиеся при использовании части национального дохода на общегосударственные нужды.

Налог определяется как обязательный платеж в бюджеты разных уровней или государственные целевые фонды, осуществляемый в порядке и на условиях, определенных законодательством Украины о налогообложении.

При рассмотрении теоретических аспектов бухгалтерского учета расчетов предприятий с бюджетом важным является определение субъекта, или плательщика налогов, сборов и обязательных платежей, т.е. лица, на которое Конституцией Украины [9] и налоговым законодательством возложены следующие обязанности:

1) уплачивать налоги, сборы и обязательные платежи;

2) начислять, удерживать и перечислять налоги, сборы и обязательные платежи в бюджеты и государственные целевые фонды.

Налогоплательщик может признаваться субъектом налогообложения одним или несколькими налогами, сборами и обязательными платежами в зависимости от деятельности, которую он ведет, владения имуществом или других обстоятельств, при наличии которых возникают налоговые обязательства.

По определению Ткаченко Н.М. субъектом налогообложения может признаваться и лицо, на которое в соответствии с налоговым законодательством Украины возложены обязанности по начислению налогов, сборов и обязательных платежей, взыскание их с плательщика и перечисление в бюджет [10].

Субъектами налогообложения, или плательщиками налогов, сборов и обязательных платежей являются юридические или физические лица, международные объединения и организации, которые в соответствии с действующим налоговым законодательством непосредственно обязаны начислять, удерживать и уплачивать налоги, сборы и другие обязательные платежи.

Объект налогообложения – юридически обусловленный факт или событие, после наступления которых у субъекта возникает обязанность уплатить налог. С экономической точки зрения объектом налогообложения могут выступать доход, прибыль, имущество, денежный капитал или размер потребления.

Исторически по форме налогообложения налоги подразделяются на прямые и косвенные. Критерием такого деления стала теоретическая возможность переложения обязанности уплаты налога на другое лицо – на потребителя продукции. Критерий переложения налога на потребителя для признания этого налога прямым или косвенным является общепринятым, но неточным, поскольку при определенных условиях прямые налоги также могут быть переведены на потребителя продукции через механизм ценообразования.

Прямые налоги устанавливаются относительно плательщиков. Их размер зависит от размера объекта налогообложения. Конечным плательщиком прямых налогов является тот, кто получает доход, владеет имуществом. К прямым налогам относятся все

приходные и имущественные налоги. Они устанавливаются на доход или имущество налогоплательщика и способствуют такому распределению налогового бремени, при котором больше налогов платит тот, кто имеет более высокие доходы и больше имущества.

Косвенные налоги устанавливаются на отдельные товары, работы, услуги и включаются в их цены. Конечными плательщиками косвенных налогов являются потребители товаров, работ и услуг, а сами налоги включаются в виде надбавки к цене на эти товары, работы и услуги. Косвенные налоги называют налогами на потребление. Поскольку плательщиками косвенных налогов являются потребители продукции, и сами налоги включаются в цену товаров, работ и услуг, то их размер для отдельного плательщика налога напрямую не зависит от полученных им доходов или имеющегося у него имущества.

Согласно Налогового кодекса Украины, классификация расчетов с бюджетом по общегосударственным налогам и сборам приведена на рис. 1.

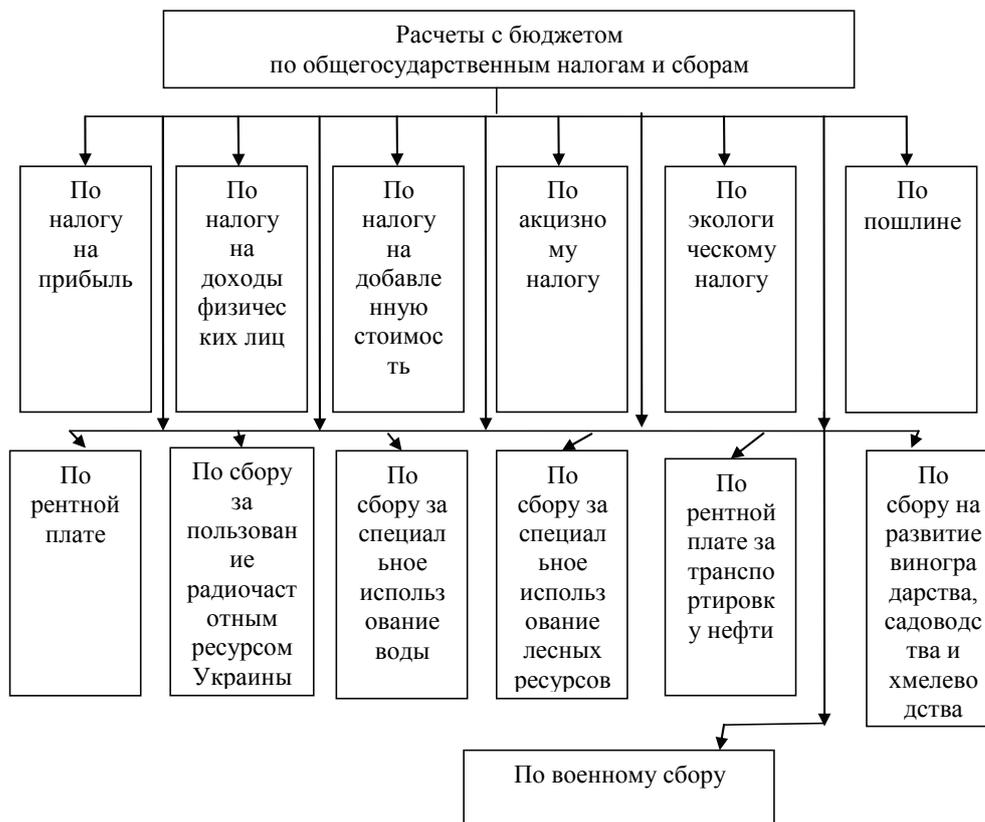

Рис. 1. Классификация расчетов с бюджетом по общегосударственным налогам и сборам согласно Налогового кодекса Украины

К косвенным налогам традиционно относятся такие налоги, как налог с оборота (суммы) потребления, налог на добавленную стоимость, акцизный сбор, пошлина.

Косвенные налоги довольно широко используются во всем мире, так как при относительно простом механизме их взыскания они обеспечивают стабильные и существенные доходы государства и укла-

няться от их уплаты трудно. Кроме того, в отличие от прямого, косвенный налог скрыт в цене товара, работы, услуги, поэтому налогоплательщик в момент его уплаты не всегда осознает, что платит налог государству.

По экономическому содержанию объекта налогообложения все косвенные налоги относятся к налогам на потребление, которые уплачиваются не при

получении доходов (прибыли), а при их использовании.

В зависимости от уровня государственных структур, которые устанавливают налоги, они делятся на общегосударственные и местные.

Местные советы обязательно устанавливают единый налог и налог на имущество (в части транспортного налога и платы за землю).

Понимание теоретико-методических основ учета предприятий с бюджетом и сущности налогообложения, определение субъекта и объекта налогообложения, прямых и косвенных налогов, общегосударственных и местных налогов и сборов, выполнение организационных процедур анализа расчетов с бюджетом, четкое следование нормативным актам, регулирующим вопросы расчетов с бюджетом, необходимо для эффективной деятельности любого предприятия на современном этапе в условиях рыночной экономики.

ВЫВОДЫ

Рассмотренные теоретико-методические основы учета дают возможность провести анализ финансово-хозяйственной деятельности и существующей системы учета и анализа расчетов с бюджетом и разработать предложения по их усовершенствованию.

Список использованных источников

1. Задорожний, З.В. Податковий облік [Текст]: навч. посіб. / З.В. Задорожний, Г.І. Гугул, І.Я. Омецінська. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Тернопіль: ТНЕУ, 2009. – 288 с.
2. Ендовицкий Д.А. Бухгалтерский и налоговый учет на малом предприятии: учебное пособие / Д.А. Ендовицкий, Р.Р. Рахматулина; под ред. Д.А. Ендовицкого. – М.: КНОРУС, 2007. – 256 с.

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

4. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування Верховна Рада України; Закон від 08.07.2010 № 2464-VI4. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

5. Про екологічну експертизу Верховна Рада України; Закон від 09.02.1995 № 45/95-ВР6. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/45/95-%D0%B2%D1%80>

6. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» Мінфін України; Наказ, Положення від 31.01.2000 № 20 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>

7. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування Мінфін України; Наказ, План від 30.11.1999 № 291 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99>

8. Про затвердження форм та Порядку заповнення і подання податкової звітності з податку на додану вартість [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0159-16>

9. Конституція України Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

10. Ткаченко Н.М. Фінансовий облік 2: Навч. посіб. / [Н.М. Ткаченко, О.В. Борович, І.Л. Цюцяк, А.Л. Цюцяк]; за заг. ред. Н.М. Ткаченко. – К.: Алерта, 2014. – 456 с.

ЯНИШЕВСЬКИЙ

Василь Степанович
yanishev@ukr.net

УДК 330.43+336.764.2

АНАЛІЗ МОДЕЛІ ЦІНОУТВОРЕННЯ КОНВЕРТОВАНОЇ ОБЛІГАЦІЇ

ANALYSIS OF PRICING MODEL FOR CONVERTIBLE BOND

канд. фіз.-мат. наук,
доцент кафедри техно-
логій управління, Націо-
нальний університет
"Львівська політехніка"

Досліджена модель ціноутворення конвертованої облигації, що ґрунтується на моделі Кокса–Інгерсолла–Росса для процентної ставки. Розв’язок рівняння динаміки ціни облигації отримано перетворенням до відомої моделі квантової механіки. Досліджена узгодженість моделі в залежності від вхідних параметрів, наведена формула для ціни конвертованої облигації європейського стилю у випадку нульової кореляції вінерівських процесів

Исследована модель ценообразования конвертируемой облигации, основанной на модели Кокса-Ингерсолла-Росса для процентной ставки. Решение уравнения динамики цены облигации получено преобразованием до известной модели квантовой механики. Исследована согласованность модели в зависимости от входных параметров, приведена формула для цены конвертируемой облигации европейского стиля в случае нулевой корреляции винеровских процессов

A pricing model for convertible bond which is based on Cox-Ingersoll-Ross model for interest rate is investigated. A solution to the price bonds dynamic equation was obtained based on a known model of quantum mechanics. Consistency of the model depending on input parameters is investigated. A formula for European-style price of a convertible bond in case of zero correlation of Wiener processes is given.

Ключові слова: конвертована облигація, стохастичні рівняння, геометричний броунівський рух, модель Васічека, модель Кокса-Інгерсолла-Росса, безризиковий портфель

Ключевые слова: конвертируемая облигация, стохастические уравнения, геометрическое броуновское движение, модель Васичека, модель Кокса-Ингерсолла-Росса, безрисковый портфель

Keywords: convertible bond, stochastic equations, geometric Brownian motion, Vasicek model, Cox-Ingersoll-Ross model, risk-free portfolio

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток сучасних методів дослідження фінансових процесів бере початок від знаменитої теорії спекуляції Башельє [1], який досліджував нерегулярні рухи цін акцій на фондовому ринку. Він уперше розробив математичну модель зміни ціни акції еквівалентну опису руху броунівських частинок. Становлення фінансової теорії сучасного рівня відбувалось всередині минулого століття з відкриттям моделі оцінки вартості фінансових активів, формулюванні гіпотези ефективного ринку та інших. Одним з важливих досягнень дослідження фінансових ринків стала модель Блека–Шоулза для визначення ціни опціонів [1]. Завдяки цій роботі було обґрунтоване поняття економічної ціни опціону, розкриті механізми ціноутворення на фінансовому ринку, а також фінансові аналітики та практики отримали важливі формули для аналізу. Підхід Блека–Шоулза ґрунтується на побудові безризикового портфелю і лежить тепер в основі ціноутворення різноманітних фінансових інструментів: акцій, облигацій, опціонів, ф'ючерсів, та багато інших, як базових активів так і похідних фінансових інструментів [2-5]. Сучасна кількісна теорія фінансових процесів використовує складні моделі та методи,

серед яких стохастичні диференціальні рівняння, методи стохастичного аналізу, диференціальні рівняння в частинних похідних [1, 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Відповідно з потребами опису різноманіття фінансових інструментів з'явилося чимало моделей, які розвивали та доповнювали існуючі [1, 3]. Зокрема, були запропоновані моделі стохастичної волатильності, що узагальнювали модель Блека-Шоулза для опціонів, розв'язувалися задачі визначення дохідності облигацій, часової структури процентних ставок та інше.

Отримати точні розв'язки рівнянь цінової динаміки, які є диференціальними рівняннями в частинних похідних декількох змінних, вдається лише у небагатьох випадках. Сюди відносяться, зокрема, вже згадувана модель Блека-Шоулза, моделі Васічека та Кокса-Інгерсолла-Росса процентних ставок та ряд інших. Перелічені моделі відносяться також до однофакторних моделей.

Серед двофакторних моделей, які допускають точний розв'язок – це модель Гестона для опціонів зі стохастичною динамікою волатильності [1], моделі ціни конвертованої облигації [4, 6, 7]. У двофакторних моделях конвертованої облигації ціна акції описується

моделлю геометричного броунівського руху, а процентна ставка моделями Васічека чи Кокса–Інгерсолла–Росса. В роботах [6, 7] була знайдена функція Гріна у моделі Васічека, модель Кокса–Інгерсолла–Росса не розглядалась через її суттєву складність.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

В даній роботі для аналізу моделі конвертованої облигації застосовано підхід, який використовувався в роботі [8] для дослідження моделей опціонів. Рівняння ціноутворення облигації як і рівняння Шредінгера квантової механіки чи рівняння матриці густини статистичної механіки [9, 10] є рівняннями еволюційного типу. Тому для його аналізу зручно використовувати результати відомих модельних задач квантової механіки. Для рівнянь квантової механіки виконана детальна класифікація точних розв'язків та розвинуті методи побудови наближених розв'язків. В результаті зазначений підхід дає змогу проаналізувати рівняння ціни конвертованої облигації в моделі Кокса–Інгерсолла–Росса, з'ясувати наявність точного розв'язку та вказати методи побудови наближень.

$$\langle dW_{1,2} \rangle = 0, \langle dW_1^2 \rangle = \langle dW_2^2 \rangle = dt, \langle dW_1 dW_2 \rangle = \rho dt,$$

де ρ параметр кореляції ($-1 \leq \rho \leq 1$), дужки (...) позначають середнє значення величин.

Для побудови диференціального рівняння для ціни облигації $V(r, S, t)$ формується безризиковий портфель згідно ключової ідеї Блека–Шоулза. Вказаний портфель містить конвертовану облигацію з терміном погашення T_1 , кількість Δ_1 безкупонних облигацій з терміном погашення T_2 та базовий актив у кількості Δ_2 :

$$\frac{\partial V}{\partial t} + \frac{1}{2} \sigma^2 S^2 \frac{\partial^2 V}{\partial S^2} + \rho \sigma S w \frac{\partial^2 V}{\partial S \partial r} + \frac{1}{2} w^2 \frac{\partial^2 V}{\partial r^2} + r S \frac{\partial V}{\partial S} + (u - \lambda w) \frac{\partial V}{\partial r} - rV = 0. \quad (3)$$

Величина λ , що входить у рівняння, є ринковою ціною ризику зміни процентної ставки. Величина $u - \lambda w$ визначає дрейф для процентної ставки (2) з поправкою на ринковий ризик. Розв'язок рівняння (3) розглядається для часу $t \leq T$, де T – час погашення облигації. Вибір величин $u - \lambda w = a - br$, $w = c\sqrt{r}$ у рівнянні (3), де a, b, c – сталі величини

$$\frac{\partial V}{\partial \tau} = \frac{1}{2} \sigma^2 S^2 \frac{\partial^2 V}{\partial S^2} + \rho \sigma c S \sqrt{r} \frac{\partial^2 V}{\partial S \partial r} + \frac{1}{2} c^2 r \frac{\partial^2 V}{\partial r^2} + r S \frac{\partial V}{\partial S} + (a - br) \frac{\partial V}{\partial r} - rV. \quad (5)$$

Далі необхідно знайти розв'язок рівняння (5) для заданої початкової умови в момент $V_0 = V(0)$ ($\tau = 0$, $t = T$). Такі умови можуть бути різними в

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Ціну конвертованої облигації позначимо через $V(r, S, t)$, вона залежить від процентної ставки і ціни акції в момент часу t . У свою чергу r, S є випадковими величинами, які описуються за допомогою стохастичних рівнянь. Зокрема, динаміка ціни акції задається рівнянням геометричного броунівського руху:

$$dS = \mu S dt + \sigma S dW_1, \quad (1)$$

де σ – волатильність ціни акцій, величина μ визначає дрейф ціни і зазначені величини вважаються сталими. Стохастична динаміка процентної ставки r задається наступним рівнянням:

$$dr = u(r) dt + w(r) dW_2. \quad (2)$$

Тут величина дрейфу $u(r)$ і волатильності $w(r)$ поки що невизначені функції процентної ставки. Також у рівняннях (1) і (2) величини W_1, W_2 є стандартними броунівськими рухами чи вінерівськими процесами, які визначаються характеристиками:

$$\Pi = V - \Delta_1 Z - \Delta_2 S.$$

Сформований портфель має на меті хеджування ризиків зміни процентних ставок і базового активу. Як показано в [4, 6] після вибору величин «дельта» у вигляді $\Delta_1 = \frac{\partial V}{\partial r} / \frac{\partial Z}{\partial r}$, $\Delta_2 = \frac{\partial V}{\partial S}$ даний портфель є безризиковим з процентною ставкою r . В результаті у [4, 6] було отримано рівняння ціни динаміки конвертованої облигації:

відповідає відомій моделі Кокса–Інгерсолла–Росса для процентної ставки:

$$dr = (a - br)dt + c\sqrt{r} dW_2. \quad (4)$$

У рівнянні (3) зручно здійснити заміну $\tau = T - t$, де τ – час, що залишився до погашення облигації. Тоді рівняння (3) для ціни облигації набере вигляду:

залежності від конкретної постановки задачі. У випадку конвертованих облигацій європейського стилю задаємо у вигляді $V_0 = \max(nS, P)$, де S –

ринкова ціна акції, а P – номінальна ціна конвертованої облігації, n – коефіцієнт конверсії [3, 4].

Функція Гріна рівняння ціни конвертованої акції

Спростимо рівняння (5) виконуючи заміну змінної S ($x = \ln(S)$, $x \in R$). В результаті рівняння набуде вигляду:

$$\frac{\partial V}{\partial \tau} = \frac{1}{2} \sigma^2 \frac{\partial^2 V}{\partial x^2} + \rho \sigma c \sqrt{r} \frac{\partial^2 V}{\partial x \partial r} + \frac{1}{2} c^2 r \frac{\partial^2 V}{\partial r^2} + \left(r - \frac{1}{2} \sigma^2 \right) \frac{\partial V}{\partial x} + (a - br) \frac{\partial V}{\partial r} - rV. \quad (6)$$

Оскільки коефіцієнти рівняння (6) не залежать від змінної x , зручно здійснити перетворення Фур'є для ціни $V(x)$ за змінною x : $V(x) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} \tilde{V}(k) e^{ikx} dk$.

Для Фур'є-зображення $\tilde{V}(k)$ отримаємо таке рівняння (для спрощення запису залежність від k для $\tilde{V}(k)$ не вказуємо):

$$\frac{\partial \tilde{V}}{\partial \tau} = \frac{1}{2} c^2 r \frac{\partial^2 \tilde{V}}{\partial r^2} + (ik \rho \sigma c \sqrt{r} + a - br) \frac{\partial \tilde{V}}{\partial r} - \frac{1}{2} (i + k) (k \sigma^2 - 2ir) \tilde{V}. \quad (7)$$

В результаті перетворень ми зменшили порядок рівняння. Отримане рівняння – диференціальне рівняння параболічного типу, а шукана функція $\tilde{V}(k)$ і коефіцієнти рівняння залежать від змінної k як від параметра.

Другою похідною не залежить від r , відсутній доданок з першою похідною, а також коефіцієнт біля \tilde{V} не містить постійних доданків (не залежних від r). Отже спочатку виконаємо заміну змінної

Для аналізу рівняння встановимо зв'язок з відомими моделями математичної фізики та квантової механіки [9, 10]. Для цього зведемо його до канонічного вигляду, де коефіцієнт біля доданка з

$r \rightarrow \left(\frac{z}{2} \right)^2$ у рівнянні (7), після чого рівняння набуде вигляду:

$$\frac{\partial \tilde{V}}{\partial \tau} = \frac{1}{2} c^2 \frac{\partial^2 \tilde{V}}{\partial z^2} + \left(ik \rho \sigma c - \frac{bz^2 + c^2 - 4a}{2z} \right) \frac{\partial \tilde{V}}{\partial z} - \frac{1}{4} (i + k) (2k \sigma^2 - iz^2) \tilde{V}. \quad (8)$$

Наступні перетворення здійснюються за допомогою підстановки: $\tilde{V} = \exp(\phi_1(z) + \phi_0 \tau) \tilde{V}_1$. (9)

Якщо функції $\phi_1(r)$, ϕ_0 обрати у вигляді: $\phi_1(z) = \frac{b}{4c^2} z^2 - ik \frac{\rho \sigma}{c} z + \frac{1}{2} \left(1 - \frac{4a}{c^2} \right) \ln(z)$;

$\phi_0 = -\frac{1}{2} k^2 (1 - \rho^2) \sigma^2 - \frac{1}{2} ik \sigma^2 + \frac{ab}{c^2}$, то для функції \tilde{V}_1 отримаємо рівняння:

$$\frac{\partial \tilde{V}_1}{\partial \tau} = \frac{c^2}{2} \frac{\partial^2 \tilde{V}_1}{\partial z^2} - \left(\frac{c^2}{2} \frac{\Lambda^2 - 1/4}{z^2} + \frac{\Omega^2}{2c^2} z^2 - \frac{1}{2} ik \rho \sigma \cdot h(z) \right) \tilde{V}_1. \quad (10)$$

У перетвореному рівнянні (10) введено також позначення: $\Lambda = \left| 1 - \frac{2a}{c^2} \right|$; $\Omega^2 = \frac{1}{4} (b^2 + 2c^2(1 - ik))$;

$$h(z) = \frac{b}{c} z + \frac{c}{z} \left(1 - \frac{4a}{c^2} \right).$$

Отримане рівняння (10) має вигляд рівняння руху частинки у потенціалі, що задається виразом:

$$\Phi(z) = \frac{c^2}{2} \frac{\Lambda^2 - 1/4}{z^2} + \frac{\Omega^2}{2c^2} z^2 - \frac{1}{2} ik \rho \sigma \cdot h(z) \quad (11)$$

Перші два доданки у (11) відповідають відомій моделі радіального осцилятора [9, 10] квантової механіки, третій доданок пропорційний параметру

кореляції ρ і визначає певний додатковий потенціал. Послідовний аналіз рівняння (10) демонструє, що точний розв'язок задачі Коші існує лише для моделі відсутності кореляції вінерівських процесів ($\rho = 0$) [10]. У цьому випадку задача зводиться до моделі радіального осцилятора, що має точний розв'язок. На основі сказаного можна сформулювати схему розрахунку: за нульове наближення слід обрати випадок некорельованих вінерівських процесів, а наявність кореляції враховувати за допомогою теорії збурень.

Спочатку розглянемо нульове наближення поклавши у (11) значення $\rho = 0$:

$$\frac{\partial \tilde{V}_1}{\partial \tau} = \frac{c^2}{2} \frac{\partial^2 \tilde{V}_1}{\partial z^2} - \left(\frac{c^2}{2} \frac{\Lambda^2 - 1/4}{z^2} + \frac{\Omega^2}{2c^2} z^2 \right) \tilde{V}_1. \quad (12)$$

Для рівняння радіального осцилятора відома функція Гріна, яка має наступний вигляд [9]:

$$G_1(\tau, z, z_0, k) = \frac{\sqrt{z z_0 \Omega}}{c^2 \sinh(\tau \Omega)} \exp\left(-\frac{\Omega}{2c^2} (z^2 + z_0^2) \coth(\tau \Omega)\right) I_\Lambda\left(\frac{z z_0 \Omega}{c^2 \sinh(\tau \Omega)}\right). \quad (13)$$

Тут $I_\Lambda(x)$ – модифікована функція Бесселя [11].

Отже розв'язок рівняння (13) для $\forall \tau > 0$ визначається наступним інтегралом:

$$\tilde{V}_1(\tau) = \int_0^\infty G_1(\tau, z, z_0, k) \tilde{V}_1(0) dz_0, \quad (14)$$

де $\tilde{V}_1(0)$ значення в початковий момент $\tau = 0$ часу. Зауважимо, що інтегрування в формулі (11) поширюється на півосі $z_0 > 0$.

$$\tilde{G}(\tau, z, z_0, k) = \exp(\phi_0 \tau) \exp(\phi_1(z)) G_1(\tau, z, z_0, k) \exp(-\phi_1(z_0)). \quad (16)$$

Зауважимо, що у виразах для функцій $\phi_0, \phi_1(z)$ (9) слід покласти $\rho = 0$.

Таким чином, вирази (13) і (16) визначають Фур'є-зображення (за змінною x) функції Гріна вихідного рівняння (7) динаміки ціни конвертованої облигації. Для визначення функції Гріна рівняння (6) слід здійснити заміну змінної $z \rightarrow 2r^2$ у формулах (15), (16) та виконати обернене перетворення Фур'є. Проте зручніше виконати спершу обернене перетворення Фур'є. Оскільки коефіцієнти рівняння (5) не залежать від змінної x , функція Гріна залежатиме лише від різниці змінних $x - x_0$:

$$G(\tau, z, z_0, x - x_0) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^\infty \tilde{G}(\tau, z, z_0, k) e^{ik(x-x_0)} dk. \quad (17)$$

Як видно із структури формул (7) залежність від k містять функції ϕ_0 і $\phi_1(z)$, а також $G_1(\tau, z, z_0, k)$ містить залежність від k через Ω (див. позначення до формули 10). Очевидно через складну аналітичну залежність від k виконати у (17) інтегрування у замкнутому вигляді неможливо, а тому не існує простої аналітичної залежності для $G(\tau, z, z_0, x - x_0)$.

$$\bar{G}(\tau, r, k) = \exp(\phi_0 \tau) \exp\left(-\frac{4\Omega^2 - b^2}{b + 2\Omega \coth(\tau \Omega)} r\right) \left(\cosh[\tau \Omega] + \frac{b \sinh[\tau \Omega]}{\Omega}\right)^{-\frac{2a}{c^2}}. \quad (19)$$

Неважко показати, що у другому випадку отримується неправильна границя $\bar{G}(\tau, r, k) \rightarrow 0$ для $r \rightarrow 0$, що суперечить змісту процентної ставки.

Використовуючи зв'язок між функціями (9), запишемо також розв'язок $\tilde{V}(\tau)$ у вигляді (14), що визначатиме функцію Гріна рівняння (8):

$$\tilde{V}(\tau) = \int_0^\infty \tilde{G}(\tau, z, z_0, k) \tilde{V}(0) dz_0, \quad (15)$$

де функція Гріна $\tilde{G}(\tau, z, z_0, k)$ рівна:

Формула ціни конвертованої облигації

У загальному випадку початкові умови щодо ціни облигації в момент погашення T не містять залежності від процентної ставки r_0 і відповідно від z_0 . Тому інтегрування за z_0 у формулі (15) виконується лише для Фур'є-зображення функції Гріна $\tilde{G}(\tau, z, z_0, k)$. Отже перейдемо до Фур'є-зображення функції Гріна $\bar{G}(\tau, z, k)$:

$$\bar{G}(\tau, z, k) = \int_0^\infty \tilde{G}(\tau, z, z_0, k) dz_0. \quad (18)$$

Інтегрування у формулі (18) можна виконати у замкнутому вигляді. Для спрощення виразів слід вказати значення параметра Λ . Параметр Λ , згідно формули (10), можна задати двояким чином: $\Lambda = \frac{2a}{c^2} - 1 \left(\frac{2a}{c^2} > 1\right)$ або $\Lambda = 1 - \frac{2a}{c^2} \left(0 < \frac{2a}{c^2} < 1\right)$. У випадку випадку, враховуючи також підстановку $z \rightarrow 2r^2$, для Фур'є-зображення $\bar{G}(\tau, z, k)$ отримасмо вираз:

Таким чином слід накласти умову $\frac{2a}{c^2} > 1$, що визначає застосовність моделі Кокса-Інгерсолла-Росса для ціноутворення облігації.

Отриманий компактний вигляд Фур'є-зображення функції Гріна $\bar{G}(\tau, r, x - x_0)$ (19) дозволяє отримати формулу ціни конвертованої облігації. Для

$$V(\tau) = P \left(\frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} \bar{G}(\tau, r, k) e^{ik(x-x_0)} dx_0 \right) = P \bar{G}(\tau, r, 0).$$

Підставляючи значення $k = 0$ у формулу (19) отримуємо:

$$V(\tau) = P \cdot F(\tau, r), \quad F(\tau, r) = \exp(-B(\tau)r + A(\tau)),$$

$$B(\tau) = \frac{2}{b + \sqrt{b^2 + 2c^2} \coth\left(\frac{1}{2}\sqrt{b^2 + 2c^2}\tau\right)},$$

$$A(\tau) = \frac{ab}{c^2}\tau - \frac{2a}{c^2} \ln \left(\cosh\left(\frac{1}{2}\sqrt{b^2 + 2c^2}\tau\right) + \frac{b \sinh\left(\frac{1}{2}\sqrt{b^2 + 2c^2}\tau\right)}{\sqrt{b^2 + 2c^2}} \right). \quad (20)$$

Нагадаємо, що $\tau = T - t$ – час, що залишився до погашення облігації. Ми отримали формулу для дохідності звичайної облігації в моделі, де процентна ставка описується однофакторною моделлю Кокса-Інгерсолла-Росса [12].

Для конвертованих облігацій європейського стилю, як вже було зазначено, умову задамо у вигляді:

$$V(\tau) = \int_{-\infty}^{\infty} \left(\frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} \bar{G}(\tau, r, k) e^{ik(x-x_0)} dk \right) \max(n e^{x_0}, P) dx_0 \quad (21)$$

Оскільки для функції Гріна $\bar{G}(\tau, r, x - x_0)$ немає простої аналітичної залежності, подальших спрощень можна досягнути, якщо у формулі (22) здійснити перестановку порядків інтегрування, спершу виконати інтегрування за змінною x_0 . Очевидно, що здійснити перестановку порядків інтегрування зараз є неможливо, оскільки інтеграл за x_0 є невизначені.

Для перестановки місцями інтегралів за k і x_0

$$V(\tau) = \frac{1}{2} (nS + PF(\tau, r)) + \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} \frac{nS\bar{G}(\tau, r, k - i) - P\bar{G}(\tau, r, k)}{ik} e^{ik \ln(nS/P)} dk \quad (22)$$

За своєю структурою отримана формула нагадує формулу ціни європейського опціону в моделі Гестона [1, 8]. Нагадаємо, що у моделі Гестона також використовується два стохастичні процеси – модель геометричного броунівського руху для ціни акцій та модель Кокса-Інгерсолла-Росса для волатильності ціни акції. Проте для моделі Гестона існує точний розв'язок, що пов'язано, очевидно, з іншою струк-

цією, як вже вказувалось, слід обчислити інтеграл добутку $\bar{G}(\tau, r, x - x_0)$ і початкової умови (умова задається в момент погашення облігації T). Зокрема, що для звичайної облігації початкова умова має вигляд $V_0 = P$, де P – номінальна вартість облігації. Тоді для ціни отримаємо:

$$V_0 = \max(nS, P).$$

Зміст умови очевидний – конвертація відбудеться, якщо ринкова вартість акцій буде перевищувати номінальну ціну облігації. Ціна облігації в довільний момент часу $0 \leq t \leq T$ визначається наступним інтегралом:

необхідно перейти в комплекс-ну площину змінної k і скористатись теоремою Коші [11]. Детально зазначені перетворення наведені в [8] при дослідженні моделі Гестона, тому ми їх тут не наводимо. В кінцевому підсумку для ціни конвертованої облігації (у наближенні некорельованих вінерівських процесів ($\rho = 0$)) отримаємо формулу:

турою портфеля та отриманим диференціальним рівнянням ціни опціону.

ВИСНОВКИ

Досліджувалась модель ціноутворення конвертованої облігації, в якій використовуються два стохастичні процеси для моделювання цінової динаміки базового активу і зміни процентної ставки.

Для опису динаміки ціни акції вико-ристовується модель геометричного броунів-ського руху, для опису зміни процентної ставки – модель Кокса-Інгерсолла-Росса. В літературі було отри-мане диференціальне рівняння для ціни конвер-тованої облигації, виведення якого ґрунтувалось на ідеї Блека-Шоулза щодо побудови безризикового портфеля з використанням методів стохастичного аналізу. Проте розв'язки для зазначеного рівняння не наводились, що пов'язано із значною складністю їх отримання.

У даній роботі для аналізу рівняння ціни конвертованої облигації використовувався метод зведення його до рівняння, яке добре вивчені у квантовій і статистичній механіках. Як рівняння ціни облигації та рівняння Шредінґера квантової механіки чи матриці густини статистичної механіки є еволюційними рівняннями, тому методи дослідження є досить подібними. В той же час для багатьох моделей теоретичної фізики складена досить детальна класифікація рівнянь для частинок у різних полях, для яких існують точні розв'язки, а також розвинуті методи отримання наближених розв'язків.

В результаті застосування зазначеного підходу виявлено, що рівняння ціни конвертованої облигації еквівалентне рівнянню радіального осцилятора з додатковим потенціалом, і для нього немає точних розв'язків. Показано також, що точні розв'язки існують у випадку відсутності кореляцій вінерів-ських процесів у стохастичних рівняннях моделі. Для цього випадку знайдена функція Гріна рівняння ціни конвертованої облигації, що дозволяє вивчати процеси ціноутворення в залежності від постановки різних початкових умов.

В результаті нами отримана формула ціни конвертованої облигації європейського стилю. Для початкової умови незалежної від ціни базового активу (акції) – отримано формулу дохідності у моделі процентної ставки Кокса-Інгерсолла-Росса. Проаналізована також узгодженість вхідних параметрів моделі Кокса-Інгерсолла-Росса для яких наведена формула дохідності має сенс.

Очевидно, для практичного використання наведе-них формул необхідно здійснити калібрування моделі, визначити значення вхідних параметрів моделі на основі статистичних даних ринків облигацій. Також слід розглянути внески пов'язані з

відмінною від нуля кореляцією вінерівських процесів. Зазначені завдання та ряд інших будуть предметом наступних досліджень.

Список використаних джерел

1. A.L. Lewis. Option Valuation under Stochastic Volatility / A.L. Lewis. – Finance Press, 2000. – 351 p.
2. Джон К. Халл. Опционы, фьючерсы и другие производные финансовые инструменты / Джон К. Халл. – Издательство: Вильямс, 2013. – 1072 p.
3. Jan De Spiegeleer. The Handbook of Hybrid Securities: Convertible Bonds, CoCo Bonds and Bail-In / Jan De Spiegeleer, Wim Schoutens, Cynthia Van Hulle. – Wiley-Finance, 2014. – 410 p.
4. P. Wilmott. Derivatives. The Theory and Practice of Financial Engineering / P. Wilmott. – John Wiley & Sons, Chichester, 1998. – 739 p.
5. Шарп У. Инвестиции / Шарп У., Александер Г., Бэйли Дж. : [Пер. с англ.] – М.: ИНФРА-М, 2001. – 1028 с.
6. R. Mallier. A Green's function for a convertible bond using the Vasicek model / R. Mallier and A.S. Deakin // Journal of Applied Mathematics. – 2002. – vol. 2, no. 5. – P. 219–232.
7. R. Mallier. An Analytic Solution for a Vasicek Interest Rate Convertible Bond Model / R. Mallier and A. S. Deakin // Journal of Applied Mathematics. – 2010. – vol. 10, no. 2. – P. 109–113.
8. В.С. Янішевський. Рівняння динаміки ціни опціону та моделі квантової механіки / В.С. Янішевський // Журнал фізичних досліджень. – 2014. – Т. 18, №1. – С. 1005:1-1005:7.
9. H. Kleinert. Path integrals in quantum mechanics, statistics, polymer physics and financial markets / H. Kleinert. – Third edition. World Scientific Publishing Co., Inc., River Edge, 2004. – 1932 p.
10. Крылов, Г.Г. Точно и квазиточно решаемые модели в квантовой механике и стохастической динамике / Крылов, Г.Г. – Минск : БГУ, 2011. – 131 с.
11. Абрамовиц М. Справочник по специальным функциям / Абрамовиц М., Стиган И. – М: Наука, 1979. – 834 с.
12. Люу Ю-Д. Методы и алгоритмы финансовой математики / Ю-Д. Люу. [Пер. с англ.] – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2007. – 751 с.

ЯЩУК

УДК 378

Тетяна Анатоліївна
tetyanayashchuk@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ
ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

SPECIAL ASPECTS OF THE HIGHER EDUCATION SERVICE MARKET
FUNCTIONING IN UKRAINE IN MODERN CONDITIONS

викладач кафедри маркетингу
та управління бізнесом,
Уманський державний
педагогічний університет ім.
Павла Тичини

У статті розглянуто специфічні особливості функціонування ринку освітніх послуг вищої освіти в Україні, узагальнено новітні тенденції розвитку вищої освіти, обумовлені сучасним розвитком технологій та вимогами зростаючих темпів оновлення знань.

В статье рассмотрены специфические особенности функционирования рынка образовательных услуг высшего образования в Украине, обобщены новейшие тенденции развития высшего образования, обусловленные современным развитием технологий и требованиями растущих темпов обновления знаний.

This article reveals the question of particularities of higher education service market functioning in Ukraine, summarizes the innovating trends of higher education development, conditioned by modern technology progress and requirements of growing tempo of renewed knowledge.

Ключові слова: освітні послуги, ринок освітніх послуг вищої освіти, моніторинг ринку праці, менеджмент освіти, фінансове забезпечення

Ключевые слова: образовательные услуги, рынок образовательных услуг высшего образования, мониторинг рынка труда, менеджмент образования, финансовое обеспечение

Keywords: education service, higher education service market, labor market monitoring, education management, financial support

ВСТУП

Ринкові відносини в Україні з початку 90-х років минулого століття почали впроваджуватися практично у всі галузі економіки та суспільного життя, зокрема, вони виявили значний вплив на діяльність системи освіти. У цей час почав своє становлення специфічний ринок – ринок освітніх послуг, оскільки освітня сфера охоплює найширший спектр соціально-економічних процесів і явищ, у ній концентрується і перетинається різноманіття цінностей, інтересів і потреб, властивих сучасному етапу суспільного розвитку.

Ринок освітніх послуг в Україні розвивається швидкими темпами і характеризується, передусім, відкриттям нових вищих навчальних закладів, в тому числі і приватних, зростанням чисельності студентів, диверсифікацією джерел фінансування навчальних закладів тощо.

Усе це потребує науково осмислення освітнього процесу, інтерпретації його сутності, напрямів і перспектив функціонування і розвитку. Стрімкий розвиток цього ринку обумовлює необхідність детального вивчення тенденцій його функціонування, розробки на цій основі напрямків його реформування, що адекватно й ефективно відповідало б викликам сучасної економіки. Аналіз процесу його становлення й формування структури має важливе й теоретичне, і практичне значення, в першу чергу, для визначення

перспектив і стратегічних напрямків його розвитку, вироблення комплексу заходів з його регулювання.

Цими питаннями активно займаються вчені Д.В. Бондаренко, Б.М. Данилишин, А.Я. Дмитрів, В.Ю. Дмитрієв, І.С. Каленюк, О.А. Крат, В.І. Куценко, М.А. Мартинюк, К.М. Ромашенко, Б.С. Рябушкін, І.Ю. Ходикіна, О.І. Черниш, В.О. Шевчук та інші.

МЕТА РОБОТИ полягає у виявленні основних тенденцій розвитку та функціонування ринку освітніх послуг в Україні, що надасть можливість більш ефективно використовувати освітні та наукові послуги.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою статті є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти з питань функціонування ринку освітніх послуг.

Під час написання статті застосовано методи аналізу і синтезу, порівняння, узагальнення, системного підходу.

РЕЗУЛЬТАТИ

На сучасному етапі розвитку ринок освітніх послуг – це велике багатогалузеве економічне середовище, де створюється значущі елементи національного багатства – знання, інтелектуальний розвиток, уміння, навички особистостей, які потенційно можуть зробити свій внесок у подальший розвиток країни. У

цій якості результати діяльності ринку освітніх послуг виступають як інвестиції у виробництво.

Надання освітніх послуг у доринковому періоді було виключно державною монополією і істотно відрізнялось від свого сьогодишнього стану. Становлення сучасної системи вищої освіти відбувалось в умовах переходу від командно-адміністративної економіки до ринкової. На першому етапі цієї трансформації вищі навчальні заклади здійснювали діяльність, увібравши в себе сутнісні ознаки обох систем – ринковий механізм господарювання ще не був налагоджений, а менеджмент відставав від необхідності впровадження нової нормативно-правової бази.

З зв'язку із розвитком ринкових відносин виникла потреба у нових кадрах, яких необхідні були для забезпечення функціонування багатьох сегментів ринку. Це створило передумови для зниження якості науково-педагогічних працівників, яким необхідно було перекваліфікуватись для підготовки таких кадрів, зокрема, для викладання нових навчальних дисциплін. У таких умовах головне завдання багатьох вузів зводилось не до того, щоб удосконалювати освітні програми і примножувати інтелектуальний капітал, а для того, щоб забезпечити колишній якісний рівень викладання.

Значна частина проблем функціонування вищої школи, які виникли в умовах переходу до ринкових відносин так і не була вирішена до теперішнього часу. На сьогодні для української вищої освіти характерними є такі негативні тенденції:

- зниження рівня навчально-виховного процесу, що призводить до невисокої кваліфікації випускників;

- велика кількість вищих навчальних закладів, багато з яких не забезпечують належної якості навчання;

- дисбаланс на ринку освітніх послуг між попитом і пропозицією випускників з вищою освітою;

- стійка тенденція до масовості освіти поряд з погіршенням кваліфікаційної й вікової структури зайнятості;

- недосконалість фінансової політики держави щодо фінансування університетів, яка не враховує їх рейтинг;

- відсутність сучасної матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів;

- наявність бар'єрів між науковими розробками викладачів, студентів, аспірантів та їх впровадження у виробництво;

- низький рівень оплати праці у вищих навчальних закладах, що знижує рівень мотивації праці викладачів;

- значне скорочення державних місць;

- перевага приватних вищих навчальних закладів у порівнянні з державними щодо проведення цінової політики за навчання.

У системі освіти важливе значення має мотивація студентів як основних споживачів освітніх послуг. Навчаючись в університетах, юнаки і дівчата прагнуть до забезпечення власної життєдіяльності, підтримання стабільного і гідного рівня життя,

реалізації свого інтелектуального та життєвого потенціалів.

На думку Каленюк І.С. [1, с. 46], основними критеріями, на які спирається абітурієнт під час вибору вищого навчального закладу та спеціальності, є:

- 1) оцінка власних здібностей, рейтинг вузу;
- 2) затребуваність спеціальності;
- 3) якість викладання і кваліфікація професорсько-викладацького складу;
- 4) статистика працевлаштування випускників вузів;
- 5) зручність розташування навчальних корпусів, близькість до місця проживання;
- 6) відгуки про вуз в засобах масової інформації та інтернет-просторі.

Проте головним важелем впливу є матеріальний фактор: співвідношення витрат на вході та ефекту на виході. Питання, яке залишається ключовим для більшості абітурієнтів, полягає у визначенні інструментальної цінності вищої освіти: які знання можуть бути конвертовані в дохід? У даному випадку виникає відразу кілька проблем:

- 1) проблема прогнозування попиту;
- 2) проблема передбачення тенденцій;
- 3) проблема надмірної кредиту довіри.

Рішення про вибір спеціальності приймається на підставі моніторингу ринку праці. Аналіз, проведений домогосподарствами, неглибокий і ґрунтується на таких критеріях: ємність ринку праці; наявність пропозиції; загальна репутація спеціальності; статус і престиж фахівця. Вихідними даними для аналітики є публікації в засобах масової інформації. Причому, домогосподарства мають звичай вважати дані повідомлення правдивими і не піддаються сумніву. Аналіз статистичних даних практично виключений. При формуванні стратегії просування вузи спираються головним чином на поведінку контактної аудиторії, більшу частину якої становлять потенційні студенти та слухачі. Отже, пропозиції вузів відстають від поточних потреб національного ринку [1, с. 52].

При виборі вищого навчального закладу багато абітурієнтів спираються на рейтинги установ вищої школи. Рейтинг істотно залежить від успішності і затребуваності випускників. Провідні вузи залучають кращих абітурієнтів, що відрізняються високим інтелектом, працьовитістю і націленістю на результат. Виходить своєрідний конвеєр, що працює на зростання авторитету конкретного навчального закладу. Як результат, за рахунок досягнень своїх студентів і випускників навчальний заклад нарощує свій потенціал. Однак з огляду на це, вища освіта перетворюється в масове явище, при чому якість студентства знижується. Крім того, окремі студенти, які навчаються на контрактній основі, вважають, що плата за навчання здатна компенсувати відсутність результативності [2, с.74].

Актуальною також є необхідність вивчення, аналізу і врахування університетами тенденцій та закономірностей попиту на фахівців з вищою освітою на ринку праці. Ринкові відносини розвиваються стрімко. Практично щороку з'являються нові міжгалузеві напрямки, а деколи навіть цілі галузі. Передбачати нові пропозиції не важко, якщо вища

школа буде проводити повноцінне систематичне вивчення потреб роботодавців.

Але у деяких випадках реакція вузівського керівництва помітно відстає від тенденцій ринку. Такий консерватизм частково обумовлений відсутністю стимулів до оперативного реагування, у зв'язку з чим відновлюється дискусія про необхідність комерціалізації вищої освіти за умови скорочення державного фінансування. Перехід до самоокупності призведе до більш високої результативності менеджменту і здатності генерувати ефективні управлінські рішення.

Розвиток ринку освітніх послуг робить усе більш актуальною проблему використання елементів маркетингу в керуванні навчальним закладом. Це пов'язано з тим, що однією із найважливіших реалій розвитку сучасної вищої освіти є ріст кількості недержавних навчальних закладів і як альтернатива цьому – збільшення частки комерційного прийому студентів у державні вузи. Відсутність ефективного маркетингу ринку освітніх послуг спричиняє відсутність інформації про кількість працівників, необхідних для забезпечення процесу відтворення.

Корженко К.А. стверджує, що серед всього різноманіття сучасних тенденцій розвитку освітньої сфери, основними слід назвати такі:

- визначальна роль освіти у становленні економіки знань (як генератора і передавача знань та інформації);
- диверсифікація джерел фінансування (від переважно державного фінансування до широкого спектру доходів та підвищення ефективності витрачання цих коштів);
- зміна вимог до змісту, методів та форм навчального процесу (компетентнісний підхід);
- інтернаціоналізація освіти (необхідність уніфікації освітнього контенту, визнання дипломів);
- зміна організаційних форм освітньої діяльності (концентрація, централізація, диверсифікація: паралельна освіта, мережеві університети);
- глобалізація ринку освітніх послуг (зростання чисельності іноземних студентів, транскордонної освіти) [3, с. 67].

Швидкий розвиток інформаційних технологій, їх тотальне входження в життя людини з неминучістю створює нові виклики і, у той же час, відкриває горизонти нових можливостей перед освітньою галуззю. Відповідно, сьогодні перед Україною постає необхідність освоєння нових підходів до організації освітньої системи у світлі вимог, обумовлених сучасним станом розвитку людства: глобалізацією, інформатизацією, прискоренням темпу життя. Про актуальність проблеми свідчить чимала кількість досліджень у цій сфері. У співпраці „The New Media Consortium” (NMC) з освітнім проектом „EDUCAUSE”(ELI), було підготовлено доповідь „The NMC Horizon Report: 2015”. У дослідженні визначені ключові напрями розвитку сучасної вищої освіти та проблеми їх запровадження у масову практику, що має стати в нагоді і для освітньої галузі нашої країни [4].

Вищі навчальні заклади в Україні все більшою мірою стають автономними, тому повинні самотійно набувати конкурентних переваг, визначати перс

pektivi свого подальшого розвитку, шляхи поліпшення фінансування, оновлення матеріально-технічної бази, подальшого розширення інноваційного спрямування наукових досліджень тощо.

Одним із новітніх напрямів розвитку вітчизняної вищої школи, передусім, для інженерно-технічних спеціальностей, є впровадження дуальної освіти. Дуальна освіта – спосіб навчання 50 на 50, коли поєднується теорія у ВНЗ та практика на виробництві, зародився в Німеччині у 1970-х роках. Для отримання теоретичних знань студенту достатньо 1–2 дні на тиждень відвідувати ВНЗ, а також працювати самотійно. Решта підготовки – це робота на підприємстві. Згідно з принципами дуальної освіти, підприємці можуть формувати розклад занять, забирати зайві предмети і навіть приймати іспити у студентів. Також платять стипендію, наближену до зарплатні. Таким чином молодим спеціалістам не потрібно шукати компроміс між навчанням і підзаробітком [5].

Міністр освіти і науки України Л. Гриневич зазначає, що „розвиток дуальної освіти, коли в підготовці молодих фахівців беруть участь і навчальний заклад, і підприємство, може стати саме тим поштовхом, що необхідний українській освіті для підвищення якості навчання і її відповідності стандартам та запитам ринку праці. Впровадження дуальної освіти в Україні найперше чекають виробнича, аграрна та ІТ-сфери. Студенти, які вчаться за цими напрямками, більше потребують практики, ніж теорії. На жаль, технічна база вітчизняних вишів застаріла. Тим часом, бізнес вкладає гроші в інновації, а тому може навчити студентів виробничим процесам” [6].

В останні роки в Україні спостерігається зростання попиту на послуги з вищої освіти. Така тенденція обумовлюється економічним ефектом, що його спричиняють нові знання. Тобто рівень кваліфікації працівника, його інтелектуальні здібності значною мірою визначають конкурентоспроможність не тільки працівника на ринку праці, а також фірми та економіки в цілому. Крім того, освіта впливає на загальний рівень культури, здоров'я і благополуччя громадян країни, стабільність суспільства. В Україні інформація, що її надає статистика, не дозволяє вивчити ринок освітніх послугу всьому його різноманітті [6].

З розвитком ринкових відносин розширюються освітні потреби людини, змінюється їх структура. Для забезпечення належного рівня підготовки фахівців держава повинна забезпечити баланс між державною та недержавною системами вищої освіти, привести у відповідність з регіональними потребами кількість освітніх установ та їх видів, визначити зміст освіти, що адекватний запитам соціально-економічного середовища та інтересам суспільства, забезпечити наступність в освіті, розробити та впроваджувати такі технології навчання, які забезпечать максимальну реалізацію потреб особистості та врахують її індивідуальні особливості. В свою чергу, статистика освіти повинна надати органам державного управління на всіх організаційних рівнях необхідну статистичну інформацію для забезпечення прийняття

ними обґрунтованих управлінських рішень щодо освіти в цілому та ринку освітніх послуг зокрема [7].

Однією з найважливіших особливостей освітніх послуг вищої школи на сучасному етапі є їхня висока інтелектуальність, що спричиняє підвищену складність знань, які студенти повинні не тільки засвоїти у процесі навчання, але й уміти застосовувати на практиці. Відбуваються також зміни і в структурі надання освітніх послуг. Все більшого розвитку набувають міжнародні (транснаціональні) навчальні програми та різноманітні форми дистанційної освіти.

ВИСНОВКИ

Отже, сьогодні в Україні ринок освітніх послуг не готовий повністю задовольнити попит роботодавців у кадрах та оперативно реагувати на зміни їхніх потреб. Наявність професійно-кваліфікаційного дисбалансу між потребами ринку праці і підготовкою кадрів вищими навчальними закладами обумовлює значні непродуктивні витрати державних і особистих коштів громадян, а також моральні втрати суспільства. Відсутність дієвого маркетингу ринку освітніх послуг призводить до того, що суспільство не знає, скільки і яких фахівців насправді потрібно для забезпечення процесу відтворення. Тому гострою потребою є коригування відносин між суб'єктами ринку освітніх послуг з їх метою регулювання.

Також потребує удосконалення державна політика щодо освітньої галузі вищої кваліфікації. Необхідно створити нормативно-правову базу для оптимізації системи державного фінансування шляхом диференційованого підходу до її формування. Також важливим є забезпечення оптимального співвідношення бюджетних та позабюджетних джерел фінансового забезпечення вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Каленюк І.С. Особливості регулювання ринку освітніх послуг: монографія [Текст] / І. Каленюк, Л. Цимбал // Черніг. держ. ін-т економіки і упр. – Чернігів: ЧДІЕІУ, 2011. – 183 с.
2. Кукурудза І.І. Проблеми функціонування та розвитку ринку послуг вищої школи в Україні [Текст] / І. І. Кукурудза // Вісник економічної науки України. – 2011. – № 2. – С. 72–78.
3. Корженко К.А. Специфіка економічних відносин на ринку освітніх послуг [Текст] / К.А. Корженко // Вісн. Міжнар. Слов'ян. ун-ту. Сер. Екон. науки. – 2005. – № 1–2. – С. 66–68.
4. Новітні тенденції розвитку вищої освіти та освіти протягом життя: перспективи для України. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/15122016-787ee.pdf>.
5. Андрейців І. Що таке дуальна освіта і навіщо вона українцям [Електронний ресурс] / І. Андрейців. – Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua/society/>.
6. Гриневич Л. Дуальна освіта стане мостом між ринком праці та українською освітою [Електронний ресурс] / Л. Гриневич. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/02/15/>.
7. Свистун-Золотаренко Л.О. Статистичний аналіз ринку послуг вищої освіти в Україні [Електронний ресурс] / Л.О. Свистун-Золотаренко. – Режим доступу: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/1383/1.pdf>.

ГАЙДАРЖИЙСЬКА

Ольга Миколаївна
0970607292@ukr.net

УДК 005.591.4:336(046)

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ЯК
ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ
РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

ЛЕСИК

Анна Віталіївна
Anja-kchan@rambler.ruCRISIS MANAGEMENT AS INSTRUMENT
OF FINANCIAL RESTRUCTURING
ENTERPRISEк.е.н., доцент, завідувач
кафедри фінансів, обліку і
аудиту, Національний
авіаційний університетстудент, Національний
авіаційний університет

Стаття присвячена дослідженню наукових підходів до визначення фінансової реструктуризації. Розкрита сутність антикризового управління як інструменту фінансової реструктуризації.

Статья посвящена исследованию научных подходов к определению финансовой реструктуризации. Раскрыта суть анти кризисного управления какинструмент афинансової реструктуризації.

The article investigates scientific approaches to determine the financial restructuring. The essence of crisis management as a tool for financial restructuring is revealed.

Ключові слова: реструктуризація, фінансова реструктуризація, оздоровлення, антикризове управління

Ключевые слова: реструктуризація, финансовая реструктуризація, оздоровление, антикризисное управление

Keywords: restructuring, financial restructuring, rehabilitation, crisis management

ВСТУП

У сучасних умовах на підприємствах з різних причин, як зовнішніх, так і внутрішніх, можуть розгортатися різного роду кризові процеси: від технічного прострочення платежу по кредиту до зупинки виробництва. Будь-яка криза, незалежно від її масштабу, веде до погіршення їх фінансового стану і завдає збитків його власникам, працівникам, ринку і економіці в цілому. Тому все більшої актуальності набуває антикризове управління фінансовою стійкістю підприємства, що передбачає запобігання розвитку кризових явищ, реальній оцінці діяльності суб'єкта господарювання та оцінці перспектив його подальшого розвитку. Широке коло питань, пов'язаних із дослідженням антикризового управління фінансовою стійкістю підприємств в умовах кризи, знайшло відображення в роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених економістів. Серед них: Уткін Е., Мінаєв Е.С., Сметанюк О.А., Короткова Е.М., Іванова Є.А., Терлецька Ю.О., Друкер П., Лігоненко Л., Гайворонська Ю.Є., Ситник Л.С., Нікітіна Н.В., Ємельчанова Д.В., Нечай М.Г., Шапурова О.О., Іванют С.М., Холод З.М., Шпачук В.В., Пілецька С.Т. Також слід зазначити, що питанням реструктуризації підприємств були присвячені дослідження таких науковців, як: Г.В. Кучерук, В.В. Матвеев, Н.В. Касьянова, В.Ф. Гамалій, С.Б. Довбня, О.С. Іванілов, М.П. Калиниченко, Л.М. Каліна, О.М. Кошик, Ж.Л. Крисько, Т.В. Кулініч, О.В. Курінний, М. Блац, К-Ж. Краус, С. Хагамі та інші, проте не зважаючи на широкий спектр розкритих теоретичних аспектів, проблема вдосконалення реструктуризації з урахуванням особливостей її проведення в умовах кризи та застосування антикризового управління як інстру-

менту фінансової реструктуризації в науковій літературі освячена недостатньо.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні наукових підходів до визначення сутності антикризового управління як інструменту фінансової реструктуризації підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Науково-теоретичну основу дослідження реструктуризації та сутності антикризового управління як інструменту фінансової реструктуризації підприємства становлять такі методи: узагальнення – для систематизації теоретичних положень щодо сутності, цілей, завдань, напрямків антикризового управління як інструменту фінансової реструктуризації; порівняння та класифікації – для співставлення теоретичних підходів визначення фінансової реструктуризації підприємства; сценарного моделювання – для встановлення впливу антикризового управління на ефективність здійснення фінансової реструктуризації на підприємстві, що надасть можливість виявити проблеми розвитку підприємств будь-якої галузі економіки та дозволить запропонувати шляхи до їх вирішення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сучасний етап розвитку нашої держави зумовлює формування нових, специфічних умов функціонування підприємств, які характеризуються високим негативним рівнем впливу зовнішніх чинників на їх економічну стійкість. Системні, структурні кризи, від яких страждають як окремі підприємства, так і цілі галузі, сектори економіки, змушують розробляти і застосовувати особливі управлінські підходи, які забезпечують своєчасний початок боротьби з розвитком кризових процесів на підприємстві.

Ефективним способом виявлення і мінімізації можливих наслідків кризових процесів різного виду є системний аналіз відповідних фінансових і нефінансових показників для своєчасного діагностування негативних змін фінансового стану підприємства і реалізації тих інструментів, які дозволяють адекватно реагувати на виявлені зміни і оздоровити господарську діяльність.

Одним із способів оздоровлення підприємства є його фінансова реструктуризація. При цьому необхідно враховувати, що призначені судом згідно з існуючим законодавством процедури банкрутства фактично не залишають підприємства шансів на фінансову реабілітацію і відновлення нормальної діяльності. Тому досудова санація і використання заходів по мінімізації впливу кризових процесів є найприйнятнішим виходом з несприятливої ситуації для будь-якого підприємства.

Проте зміст і інструменти фінансової реструктуризації не мають достатнього теоретичного обґрунтування і відповідного методичного забезпечення, тому багато підприємств вимушені діяти самостійно, не маючи чітких критеріїв і правил, що істотно знижує вірогідність сприятливого результату при її проведенні.

Фінансова реструктуризація повинна включати не лише заходи по кількісній і якісній зміні фінансових показників, що дозволить зацікавленим особам своєчасно діагностувати можливу кризу, а у разі виявлення вірогідності його виникнення використати внутрішні ресурси підприємства для його усунення.

Фінансова реструктуризація (як багатокомпонентний процес) ґрунтується на принципах, які відрізняють її від фінансового оздоровлення (таблиця. 1) [8].

Таблиця 1

Відмінності процесів фінансової реструктуризації від фінансового оздоровлення [8]

Ознака	Фінансова реструктуризація	Фінансове оздоровлення
Ініціація	Власник, керівництво	Суд
Правила регулювання	Внутрішні стандарти господарюючого суб'єкта	Законодавство про банкрутство
Особа, що приймає рішення про процес	Власник, керівництво	Тимчасовий керівник, призначений судом
Завершення процесу	Власник, керівництво	Арбітражний суд
Стейкхолдери	Власник, керівництво	Кредитори
Інструменти	Управління співвідношеннями	Управління боргом

У таблиці показано розмежування процесів «фінансова реструктуризація» і «фінансове оздоровлення» по ряду ознак. Фінансова реструктуризація на відміну від фінансового оздоровлення здійснюється переважно за ініціативою внутрішнього середовища підприємства (може бути ініційована власником, керівництвом або лінійним персоналом), тоді як фінансове оздоровлення, як правило, результат зовнішніх, незалежних від нього ініціатив. Разом з відмінностями визначена відома схожість цих процесів – наявність формалізованої програми проведення, метою яких є ліквідація кризового стану господарюючого суб'єкта.

Залежно від стадії і масштабів кризи вибирається один із способів зниження вірогідності кризи або їх комбінація. При проведенні фінансової реструктуризації підприємство може використати будь-які інструменти, які скорочують вірогідність настання катастрофічних наслідків кризового процесу і дозволяють отримати прийнятний рівень доходу на вкладені кошти.

На подальшому етапі дослідження вважаємо за потрібне розглянути сутність антикризового управління як інструменту фінансової реструктуризації.

На сьогодні є декілька наукових підходів до визначення сутності антикризового управління.

Перший науковий підхід формування сутності антикризового управління підприємством полягає у тому, що антикризове управління розглядається як управління, спрямоване на попередження, запобіган-

ня або усунення кризових ситуацій. Це, на думку авторів, забезпечує стабільність функціонування підприємства та забезпечує його розширене відновлення. Підтримують цей напрям такі українській вчені, як Уткін Е., Мінаєв Е.С., Сметанюк О.А., Короткова Е.М. [5].

В основі наступного наукового підходу щодо формування сутності антикризового управління підприємством, який підтримують такі науковці, як Іванова Є.А., Терлецька Ю.О., Друкер П., є таке положення: підприємство пов'язане з ризиком, а саме: підприємство має адаптуватися з урахування свого потенціалу. Не можна не зазначити значущість обліку як зовнішніх, так внутрішніх ризиків, властивих підприємству [4].

Наступний науковий підхід, представниками якого є Лігоненко Л., Гайворонська Ю.Є., Ситник Л.С., Нікітіна Н.В. полягає у тому, що антикризове управління розглядається як спеціальне, постійно організоване управління, моніторинг впливу негативних чинників та створення відповідних передумов для його своєчасного подолання [2].

Такі дослідники як Ємельчанова Д.В., Нечай М.Г., Шапунова О.О., Іванюта С.М., Холод З.М., Шпачук В.В. розглядали антикризове управління як систему заходів, спрямованих на попередження, нейтралізацію і подолання кризових процесів та їх причин виникнення в економічних системах на всіх рівнях економіки. Цими науковцями не розглядався вплив зовнішніх чинників на виникнення зовнішніх процесів, не зазначено, як життєвий цикл функціонування

підприємства впливає на потенційні можливості запобігання кризовим процесам на підприємств [3].

Антикризове управління підприємством можна розглядати в двох ракурсах, як зовнішнє, так і внутрішнє. Антикризове управління зовнішнє здійснюється за такими напрямками: антикризове регулювання – нормативно-правове, податкове регулювання, спрямоване на мінімізацію негативних наслідків неспроможності (банкрутства) підприємств на основі надання соціальних гарантій і захисту; арбітражне управління (провадження), що обумовлюється необхідністю фінансового оздоровлення або банкрутства підприємства відповідно до правових умов визнання їх неспроможності (банкрутства) і проведення передбачених чинним законодавством відповідних процесів і процедур. Антикризове управління внутрішнє являє собою систему профілактичних заходів розвитку ознак кризових процесів на підприємстві під впливом зовнішнього та внутрішнього середовища, заходів щодо їх подолання, мінімізації негативних наслідків у результаті використання його потенціалу, ефективною внутрішньою і зовнішньою політикою з метою відновлення, забезпечення або підвищення фінансової стійкості [6].

Головним завданням та метою антикризового управління є відновлення, забезпечення та підвищення фінансової стійкості, тобто управління фінансовою стійкістю.

Таким чином, найбільш важливими напрямками антикризового управління як інструменту фінансової реструктуризації являються: розробка індикаторів фінансової реструктуризації, за допомогою яких визначається доцільність її використання для виведення підприємства з кризового стану; обґрунтування об'ємів, періодичності і інтенсивності ресурсних потоків у рамках фінансової реструктуризації; розробка методики проведення фінансової реструктуризації для виведення підприємства із стану кризи; формування системи оцінки ефективності заходів фінансової реструктуризації підприємства.

ВИСНОВКИ

Фінансова реструктуризація як система методів управління фінансами підприємства має ряд особливостей, що відрізняють її від фінансового оздоровлення. Зокрема, на відміну від фінансового оздоровлення фінансова реструктуризація ініціюється внутрішнім середовищем господарюючого суб'єкта і може застосовуватися як превентивний інструмент стабілізації її фінансового стану. Проведення фінансової реструктуризації доцільне на основі не лише фінансових показників, але різних економічних індикаторів, що дозволяють оцінити загальну збитковість підприємства і його структурних елементів. Такий підхід дозволяє виявити признаки фінансової кризи, де загальні фінансові і економічні показники, що

характеризують фінансову стійкість підприємства, нижче встановлених норм.

Фінансову реструктуризацію необхідно проводити в певній послідовності, що дозволяє спочатку виявити причини кризи і масштаби можливого збитку; далі стабілізувати фінансовий стан підприємства; потім вибрати найкращий спосіб виведення підприємства з кризи методом ресурсних потоків, що в результаті поліпшить його фінансову структуру і дозволить довести її до оптимального функціонування.

Одним із інструментів фінансової реструктуризації можна зазначити антикризове управління, як систему управлінських заходів, спрямованих на дослідження та прогнозування розгортання кризових процесів на підприємстві, внаслідок чого зберігається можливість стійкого функціонування, якому відповідає раціональне використання економічних ресурсів і здатність здійснювати розширене відтворення, стабільні конкурентні переваги в сучасних умовах розвитку економіки.

Узагальнюючи вищезазначене, можна стверджувати, що питання антикризового управління як інструменту фінансової реструктуризації є не лише актуальним, а і потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про банкрутство» від 30.06.1999 № 784-XIV- Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/784-14>.
2. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій [Текст] / Л.О. Лігоненко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 580 с.
3. Соколова Галина Юрьевна: Процессная реструктуризация как инструмент анти кризисного управления организацией: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. Сыктывкар – 2010. – 23 с.
4. Стратегия и тактика анти кризисного управления / Под ред. А.П. Градова, Б.И. Кузина, С.-Петербург, 1996, с. 510.
5. Уткин Э.А. Антикризисное управление. – М., 1997. – 400 с.
6. Філімоненков О.С. Фінанси підприємства [Текст] / О.С. Філімоненков. – К.: Кондор, 2005. – 400 с
7. Хіт Р. Кризовий менеджмент для керівників [Текст] / Роберт Хіт; Пер. з англ.: Р.Л. Ткачук, С.М. Рябчук, Н.І. Мішеніна. – К.: Всеувиго; К.: Наук. думка, 2002. - 566 с.
8. Экономика предприятия: антикризисная технология и стратегия [Текст] / В.Н. Ращупкина, В.С. Рыжиков, Е.А. Подгора, А.А. Герасимов, В.В. Ровенская; Донбас. гос. машиностр. акад. – Краматорск, 2006. – 287 с. - Библиогр.: с. 284-287 – рус.

ЛЯХОВСЬКА

Олена Василівна

Skalecka.olena@mail.ru

к.е.н., в.о. доцента кафедри економіки та підприємництва, Львівська філія ВПНЗ «Європейський університет»

УДК 336.71

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКУ НА МІЖБАНКІВСЬКОМУ КРЕДИТНОМУ РИНКУ

CURRENT ISSUES ASSESS THE CREDITWORTHINESS OF BANKS IN THE INTERBANK LENDING MARKET

У статті розкрито актуальні питання щодо сутності кредитоспроможності банку на ринку міжбанківського кредитування. Обґрунтовано процес оцінки кредитоспроможності банку за діючими вимогами.

В статье раскрыты актуальные вопросы сущности кредитоспособности банка на рынке межбанковского кредитования. Обосновано процесс оценки кредитоспособности банка по действующим требованиям.

The article deals with the current issues about the nature of the creditworthiness of the bank in the interbank lending market. The process of assessing the creditworthiness of the bank operating requirements is proved.

Ключові слова: міжбанківський кредитний ринок, кредитоспроможність банку-позичальника, ймовірність дефолту

Ключевые слова: межбанковский кредитный рынок, кредитоспособность банка-заемщика, вероятность дефолта

Keywords: interbank credit market, creditworthiness of bank the borrower, the probability of default

ВСТУП

Кредитоспроможність позичальника, на сьогодні, являється широко досліджуваним питанням. Від даного фактору залежить стабільність банківської системи. Проте, коли позичальником виступає сам банк, то кредитоспроможність набуває нового сенсу.

Питання міжбанківських кредитних відносин висвітлюється у роботах багатьох вчених, зокрема, можна виділити таких авторів: М. Савлук, В. Лагутін, Я. Остапчук, М. Зеленська, О. Кузьмак, Л. Дробозіна, К. Ларіонова та ін. Стан сучасної економіки України вимагає нових актуальних поглядів на запропоновану тему. Тому питання кредитоспроможності банку потребує подальшого вивчення.

МЕТА РОБОТИ полягає у виявленні актуальних питань щодо оцінки кредитоспроможності банку на ринку міжбанківських послуг та запропонувати шляхи їх вирішення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці по запропонованій темі, постанови НБУ, статистичні дані та інформація з періодичних видань.

У праці використовувались такі наукові методи, як структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення змін у нормативних документах НБУ.

РЕЗУЛЬТАТИ

Банківська система формує тісний взаємозв'язок між комерційними банками, зокрема, за рахунок ринку міжбанківських операцій. Участь комерційних

банків на міжбанківському ринку регулюється нормативними актами НБУ та кредитним договором, що є основою міжбанківського кредитування. Законодавчою основою даних відносин є ЗУ «Про банки і банківську діяльність» та Цивільний кодекс України.

Міжбанківський кредитний ринок являє собою форму фінансових відносин, учасниками яких є НБУ і комерційні банки, а суть їх полягає у розміщенні тимчасово вільних грошових ресурсів, з метою їх трансформації у кредитні кошти. У результаті таких відносин комерційні банки можуть забезпечити виконання резервних вимог НБУ, задовільнити потреби власних клієнтів у кредитах, а також, забезпечити відповідний рівень ліквідності банку [1].

Міжбанківський кредитні відносини можуть виникати між НБУ та банком, або між двома банками. Ключовою умовою кредитування банка-позичальника є його фінсовий стан, що визначається рівнем його кредитоспроможності.

Постановою правління НБУ № 23 визначено, що кредитоспроможність – це наявність у позичальника (контрагента банку) передумов для проведення кредитної операції і його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки. Кредитоспроможність позичальника визначається за показниками, що характеризують його здатність своєчасно розраховуватися за раніше отриманими кредитами, його поточне фінансове становище, спроможність у разі потреби мобілізувати кошти з різних джерел і забезпечити оперативну конверсію активів у ліквідні кошти [2].

Постановою Національного банку України № 351 від 30.06.2016р. не визначено дефініції «кредитоспроможності», натомість обґрунтовано такі поняття, як платоспроможність та ймовірність дефолту. На нашу думку, поняття кредитоспроможності позичальника є актуальним, оскільки вказує на передумови до кредитної операції, на відміну від поняття платоспроможності. Водночас, ймовірність дефолту – це коефіцієнт розрахунку розміру кредитного ризику [3], що не враховує

відносних чинників, на відміну від кредитоспроможності.

Звідси виникає необхідність обґрунтування сутності поняття кредитоспроможності банку-позичальника в сучасному баченні. Для цього розглянемо поетапно вимоги до позичальника, їх особливості для комерційних банків. Зокрема, передумовами для проведення операції щодо кредитування банку зображено на рис. 1.

Рис. 1. Передумови кредитування банку на ринку міжбанківських операцій

За даними рис. 1 можемо зауважити, що передумовою кредитування комерційного банку є досягнення мети суб'єктів ринку міжбанківського кредитування, а також, відповідність позичальника вимогам НБУ та банку-кредитора. До вимог, яким повинен відповідати позичальник, нами віднесено і емпіричні фактори, такі як репутація та взаємовідносини між суб'єктами кредитування, оскільки досить часто вони є ключовими для банків-кредиторів. Звідси можемо узагальнити наступне.

Кредитоспроможність банку-позичальника – це здатність комерційного банку дотримуватись нормативів НБУ та відповідних вимогам кредитора, зазначених у кредитному договорі та у постанові банку-кредитора, для забезпечення досягнення мети міжбанківського кредитування.

Зупинимось докладніше на процесі оцінки кредитоспроможності банку-позичальника, що є актуальним на сьогодні в Україні.

Постановою Національного банку України № 351 встановлено порядок визначення ймовірності дефолту банку-боржника, що передбачає:

- банк здійснює оцінку фінансового стану на підставі даних фінансової і статистичної звітності банку-боржника та з урахуванням інформації щодо дотриманням банком-боржником нормативів; аналізу якості активів і пасивів; стану ліквідності; аналізу прибутків і збитків; виконання зобов'язань у минулому; наданих та отриманих міжбанківських кредитів; щорічного аудиторського звіту; іншої інформації;

- банк здійснює оцінку фінансового стану банку боржника щомісяця протягом дії договору про надання кредиту на підставі аналізу абсолютних і відносних показників;

- у внутрібанківському положенні банк-кредитор самостійно визначає оптимальні критерії абсолютних і відносних показників, а також, принципи вбудови показників у власну систему класифікації кредитних операцій;

- відповідно до характеристики позичальника, банк-кредитор визначає клас позичальника;

- під час визначення значення показника ймовірності дефолту банку-боржника, банк враховує

рейтинг банку-боржника і інші події, що можуть призвести до припинення виконання боржником своїх зобов'язань [3].

По суті вище наведеного, НБУ визначено принципи оцінки кредитоспроможності банку-позичальника, які передбачають ряд показників. Окрім того, банки самостійно визначають додаткові вимоги до кредитоспроможності банку-позичальника, шляхом затвердження внутрішнього положення. Таким чином, з однієї сторони, банк-кредитор отримує право на оцінку відносних факторів кредитоспроможності банку-позичальника, а, з іншої сторони, знижується ризик суб'єктивної оцінки позичальника.

Відбулись зміни і у рейтинговій оцінці банків-нерезидентів, за якою класифікація банків-позичальників відбувається відповідно до міжнародних стандартів. Окрім того, дана Постанова НБУ передбачає застосування рекомендованих Базельським комітетом показників, а саме: ймовірність дефолту боржника, рівень втрат в разі дефолту, борг за активом.

ВИСНОВКИ

Таким чином, управління НБУ щодо кредитних операцій на міжбанківському ринку проходить на новий рівень, що передбачає застосування міжнародних стандартів. Проте, доцільно зауважити, що економічна ситуація в Україні вимагає окремих підходів до банків-позичальників. Зокрема, слід відмітити, що на початок 2017 р. в Україні на стадії ліквідації знаходяться 84 банки, 7 банків визнані неплатоспроможними [4]. Таким чином, відбувається

очищення банківської системи України. Для удосконалення цього процесу, на нашу думку, доцільно окрему увагу приділити кредитоспроможності банків на ринку міжбанківського кредитування. Зокрема, у частині врахування відносних показників, таких як довіра до банку, репутація банку як позичальника, рейтинги банку. Окрім того, доцільно відзначити участь НБУ у рефінансуванні комерційних банків, яка зводиться до забезпечення грошовими ресурсами в основному тих банків у яких фінансові труднощі. На нашу думку, доцільно законодавчо зазначити рамки фінансової підтримки банків, що знаходяться на стадії банкрутства, для ефективності їх рефінансування.

Список використаних джерел

1. Ларіонава К.Л. Теоретичні аспекти визначення міжбанківського кредитного ринку та його сучасний стан в Україні // К.Л. Ларіонова – Фінансовий простір №2(18) 2015, с.32-37

2. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями // Постанова Правління Національного банку України від 25.01.2012 р. № 23.

3. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями// Постанова Правління Національного банку України від 30.06.2016 р. № 351

4. Огляд банківського сектору// Електронний ресурс. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43633516>

МИХАЛЬСЬКА

Олена Леонідівна

Lena_mykhalska@mail.ru

УДК 657

ШЕСТОПАЛОВ

Дмитро Володимирович

**ОСНОВНІ АСПЕКТИ, ОСОБЛИВОСТІ ТА
НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ
МАЛОЦІННИХ ТА
ШВИДКОЗНОШУВАНИХ ПРЕДМЕТІВ**

**KEY ASPECTS, FEATURES AND WAYS OF
IMPROVING ACCOUNTING LOW VALUE
ITEMS**

асистент, Київський
національний університет
ім. Тараса Шевченка,

студент, Київський
національний університет ім.
Тараса Шевченка

В даній статті визначено особливості обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів на підприємствах в умовах постійного удосконалення законодавчо-нормативної бази. Проведений аналіз відмінностей положень національних стандартів та Податкового кодексу в розрізі окремих особливостей обліку малоцінних та швидкозношуваних активів. Розроблено рекомендації щодо вдосконалення певних аспектів законодавчо-нормативного регулювання обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів.

В данной статье определены особенности учета малоценных и быстроизнашивающихся предметов на предприятиях в условиях постоянного совершенствования нормативно-правовой базы. Проведенный анализ различий положений национальных стандартов и Налогового кодекса в разрезе отдельных особенностей учета малоценных и быстроизнашивающихся активов. Разработаны рекомендации по совершенствованию определенных аспектов законодательно-нормативного регулирования учета МБП.

In this article the accounting features low value items in enterprises in continuous improvement of the legal and regulatory framework are defined. The analysis of the differences between national standards and provisions of the Tax Code in the context of separate accounting features low value assets is done. Recommendations for improving certain aspects of the legal and regulatory accounting low value items are developed.

Ключові слова: МШП, облік, первинні документи, методи, амортизація

Ключевые слова: МБП, учет, первичные документы, методы, амортизация

Keywords: LVI, accounting, primary documents, methods, depreciation

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасні реалії економічного середовища в Україні вимагають періодичного та ефективного аналізу процесів надходження, виробництва та вибуття різних видів засобів, співставлення витрат, що викликані нерациональним використанням виробничих потужностей і аналізу потенційного доходу від їх додаткової експлуатації.

Так як малоцінні та швидкозношувані предмети займають значне місце в загальній структурі запасів та загальній системі функціонування підприємства питання правильного ведення та удосконалення їх обліку, оцінки, документального оформлення та контролю є актуальними та потребують вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Методологічні засади та особливості обліку, оцінки, документального оформлення МШП здобули своє відображення у працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених: Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Грачова Р.Е., Голубнича Г.П., Мельник Т.Г., Огічук М.Ф., Швець В.Г., та інші.

МЕТА СТАТТІ – полягає у визначенні особливостей методики обліку та аналізу малоцінних та швидкозношуваних предметів на підприємствах в Україні в умовах постійного удосконалення законодавчо-нормативної бази, а також розробка практик-

них рекомендацій щодо використання результатів аналізу в системі управління підприємством.

РЕЗУЛЬТАТИ

Висвітлення сутності малоцінних та швидкозношуваних активів набуло відображення в працях як зарубіжних так і вітчизняних вчених. На думку національних вчених до МШП належать засоби праці, які підприємство очікує використовувати менше одного року, в свою чергу малоцінними не оборотними активами виступають групи основних засобів, тобто матеріальних активів, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року [9].

На думку зарубіжних вчених МШП є частиною матеріальних запасів, які протягом тривалого часу (але не більше одного року або одного операційного циклу, якщо цей цикл перевищує річний термін) використовуються в господарському обороті як засоби праці, і вартість яких в масштабах окремого підприємства не настільки істотна, щоб визнати ці предмети необоротними активами [11].

Розглядаючи сутність МШП за МСФЗ 2 «Запаси» було виявлено відсутність такої категорії як МШП, натомість при складанні річної фінансової звітності МШП можуть бути виокремлені в 2 групи: перша – сукупність МШП вартість яких необхідно списати на

витрати, друга – МШП, що переведені до складу запасів та відображені на певних субрахунках.

Основним нормативно-правовим документом, що регламентує базові аспекти щодо висвітлення інформації відносно оцінки, руху та вибуття МШП в бухгалтерському обліку та відображення у фінансовій звітності є П(С)БО 9 «Запаси».

Згідно з П(С)БО 9 «Запаси», до малоцінних та швидкозношуваних предметів належать предмети, що використовуються не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року. Тоді як малоцінні необоротні матеріальні активи визначаються як активи, термін використання яких більший за рік чи операційний цикл.

Тобто, малоцінні та швидкозношувані предмети на підприємстві умовно можна розподілити на 2 групи:

- перша – МШП, що обліковуються на рахунок 22 і відображаються у складі запасів у другому розділі активу балансу «Оборотні активи»;
- друга – малоцінні необоротні матеріальні активи, що обліковуються на субрахунок 112 і відображаються у складі основних засобів у першому розділі активу балансу «Необоротні активи» та підлягають амортизації.

На відміну від звичайних виробничих запасів на підприємстві МШП характеризуються багаторазовою участю у виробництві доки не закінчиться строк їх корисного використання або якщо подальша їх експлуатація буде неможлива внаслідок виведення з ладу чи інших причин.

На МШП, які відносяться до запасів, не нараховується знос, а вартість переданих в експлуатацію МШП списуються з балансу та визнаються витратами того періоду, в якому вони були передані в експлуатацію.

Процес нарахування амортизації щодо малоцінних необоротних матеріальних активів чітко регламентований в П(С)БО 7 «Основні засоби». Підприємство може обрати один з двох варіантів амортизації: перший - полягає в 100% списання вартості засобів в першому місяці їх використання, другий - в списанні 50 % вартості у першому місяці використання засобу та списання залишкових 50 % в місяці виключення із балансу.

Особливості, щодо вартісного визначення МШП в національних стандартах не виокремлено, але в Податковому кодексі України зазначено, що необоротні активи, вартість яких не перевищує 6000,00 грн. не можуть вважатися основними засобами, натомість основні положення щодо вартісної класифікації МШП за П(С)БО 7 відображають, що підприємство самостійно в обліковій політиці зазначає вартісний критерій відповідно до якого відбувається віднесення активу до МНМА чи основних засобів.

Правильно заповнена первинна документація та організація обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів є найважливішими елементами, що забезпечують раціональне використання ресурсів та ефективне функціонування підприємства в цілому.

Первинні документи та їх призначення відображені у табл. 1.

Важливість вибору методу оцінки малоцінних та швидкозношуваних предметів при надходженні, вибутті на дату балансу важко переоцінити, оскільки, при раціональному використанні даних методів підприємство має можливість не тільки ефективно використовувати і створювати прогностичні показники щодо використання запасів та й на основі розрахунку їх вартості та посилити контроль за використанням найбільш дорогих видів запасів, пошуку нових постачальників чи створення умов для самостійного виготовлення певного виду запасів та збільшення запасів, використання яких має найбільший вплив на величину прибутку.

Оцінка МШП при надходженні залежно від шляхів, при списанні та на дату балансу схематично зображено на рис. 1.

Оцінка запасів при надходженні є доволі актуальним питанням, тому кожен з наведених методів пропонуємо розглянути окремо. При придбанні запасів їх вартість оцінюється за первісною вартістю до якої включаються такі витрати: сума, що сплачується постачальнику, сума ввізного мита, сума непрямих податків, ТЗВ, вантажні роботи, витрати зі страхування ризиків із страхування транспортування та інші. При створенні МШП власними силами до собівартості виробництва включаємо: прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, змінні загальновиробничі витрати та розподілені постійні загальновиробничі витрати. При безоплатному отриманні проводимо оцінку за справедливою (ринковою) вартістю.

Якщо запаси виступають внеском до статутного капіталу, то вони оцінюються за погодженою справедливою вартістю. При обміні на подібні МШП використовується балансова вартість переданих МШП, а при обміні на неподібні МШП оцінюються за справедливою вартістю за вирахуванням грошових коштів та їх еквівалентів, що були передані під час обміну неподібних запасів.

При проведенні оцінки запасів на дату балансу необхідно використовувати найменшу з оцінок: за первісною вартістю або чистою вартістю реалізації. Визначення первісної вартості було надано при оцінці МШП при надходженні. Чистою вартістю реалізації називають – вартість реалізації за мінусом витрат при потенційному завершенні виробництва чи потенційній реалізації, цей показник найчастіше використовують при зменшенні ціни реалізації запасу на дату балансу або якщо рівень потенційних економічних вигід значно знизився.

Для правильного вибору підприємством методу оцінки запасів при вибутті чи ліквідації необхідно звернути увагу на переваги і недоліки кожного з них. Метод ідентифікованої собівартості характеризується неабиякою точністю, що може сприяти швидкому аналізу руху запасів на підприємстві та ефективного пошуку резервів для зменшення витрат підприємства, натомість він є доволі трудомістким, що в період бурхливого розвитку комп'ютерних програм не є вагомим проблемою.

Таблиця 1

Первинні документи з обліку МШП [складено авторами на основі [6]]

Назва форми	Призначення документу
МШ-1 «Відомість на поповнення (вилучення) постійного запасу інструментів (пристроїв)»	Відомість складається при необхідності заміни постійного запасу інструментів (пристроїв), на підставі її даних вносяться зміни до карток складського обліку
МШ-2 «Картка обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів»	Використовується для обліку МШП, які були видані під розписку працівнику для тривалого користування.
МШ-3 «Замовлення на ремонт або заточування інструментів (пристроїв)»	Застосовується для обліку інструментів (пристроїв), які передаються на заточування та ремонт.
МШ-4 «Акт вибуття малоцінних та швидкозношуваних предметів»	Застосовується для обліку зіпсованих і втрачених МШП.
МШ-5 «Акт на списання інструментів (пристроїв) та обмін їх на придатні»	Застосовується для оформлення списання інструментів (пристроїв), що стали непридатними, та обміну їх на придатні на тих підприємствах, де облік ведеться за принципом встановлення постійного обмінного фонду. Складається на підставі актів вибуття (ф. № МШ-4).
МШ-6 «Особова картка № ____ обліку спецодягу, спецвзуття та запобіжних пристроїв»	Використовується для обліку спецодягу, спецвзуття та запобіжних засобів, які видаються працівникам підприємства для індивідуального користування
МШ-7 «Відомість обліку видачі (повернення) спецодягу, спецвзуття та запобіжних пристроїв»	Застосовується для обліку видачі спецодягу, спецвзуття працівникам підприємства в індивідуальне користування за встановленими нормами, а також для обліку приймання від працівників спецодягу, спецвзуття на прання, дезинфекцію, ремонт та зберігання.
МШ-8 «Акт на списання малоцінних та швидкозношуваних предметів»	Застосовується для оформлення списання морально застарілих, зношених і непридатних для подальшого використання інструментів (пристроїв), спецодягу, спецвзуття, запобіжних засобів по закінченню строку носіння, інших малоцінних та швидкозношуваних предметів і здавання їх до комор для утилю. Акт складається на підставі разових актів вибуття (ф.№ МШ-4)

Рис. 1. Оцінка малоцінних та швидкозношуваних предметів [складено авторами на основі [6]]

Підприємство також може проводити оцінку вартості МШП, що вибувають за методом середньозваженої собівартості, який відображає

загальну ситуацію про об'єктивний рух запасів на підприємстві, він не рекомендований для застосування при наявності великої кількості запасів різної

номенклатури та при високих темпах інфляції, оскільки при збільшенні ціни запасів в нових партіях корегується вартість запасів, що були придбані в попередніх партіях, відповідно середньозважена собівартість буде дещо менша, за ринкову вартість запасів і в свою чергу через зменшення обсягу витрат спричинить штучне збільшення прибутку та відповідно суму податку.

Метод ФІФО характеризується простотою використання, реальним відображенням вартості запасів в активі балансу та нівелює можливості штучного впливу на прибуток підприємства. В економічній ситуації, що характеризується високою інфляцією показник доходів буде збережений за тому самому рівні, водночас витрати будуть зменшені, що спричинить збільшення відрахувань з податку на прибуток. Це буде зумовлено тим, що у виробництві будуть використовуватись запаси, що були придбані за низькою ціною, порівняно з ринковою на момент створення продукції.

Застосування на підприємстві методу нормативних витрат також є доволі актуальним, оскільки при використанні цього методу з'являється можливість оперативного аналізу ефективності використання запасів, та впливу відхилень від норм на питому вагу витрат на підприємстві, але цей метод характеризується високою трудомісткістю, оскільки для забезпечення його ефективного функціонування виникає необхідність в постійній зміні норм цін, оплати праці, обсягів виробництва та витрат.

За ціною продажу оцінюються запаси переважно у підприємствах роздрібною торгівлі, він якомога точніше відображає реальну вартість наявних запасів та рекомендований до застосування підприємствам, що мають велику кількість товарів із мають схожі показники торгової націнки

Проаналізувавши кожен з наведених методів можна зробити висновок про доцільність використання кожного з них в залежності від сукупності факторів, що впливають на підприємство, зокрема це можуть бути: рівень інфляції, обсяги та номенклатура запасів і товарів, рівень торговельної націнки на підприємстві, швидкість операційного циклу, віддаленість сировинної бази, наявність ризиків транспортування при співпраці із зарубіжними контрагентами, наявність актуальної матеріально-технічної бази (комп'ютерів, програм), специфіка діяльності підприємства, наявність можливостей самостійного виробництва МШП та інших факторів.

Зосередження уваги на раціональному використанні запасів є невід'ємною частиною як поточної так і довгострокової стратегії розвитку конкурентоздатного підприємства. Одним із головних показників, що необхідно аналізувати та затверджувати підприємством при оцінці запасів та активів є строк експлуатації активів. Серед основних завдань при визначенні строку експлуатації активу можна виокремити такі : аналіз потенційного фізичного та морального зносу, швидкість операційного циклу, рівень якості, строк експлуатації аналогічних активів, строкові обмеження ПКУ та інші.

Розглянувши сутність, особливості та проблеми

обліку МШП наведемо перелік дій, процедур, заходів для вдосконалення ведення обліку запасів на підприємстві:

- проводити вчасне документальне оформлення всіх операцій руху матеріальних цінностей;
- використовувати ліцензійне та актуальне програмне забезпечення;
- провести сегментацію МШП за питомим обсягом витрат та впровадити щоквартальні та річні перевірки раціонального використання наявних ресурсів та пошуку резервів підприємства на основі проведеної сегментації;
- затвердження списку осіб, що будуть нести відповідальність за оцінку, збереження та вибуття певного виокремленого сегменту МШП.

ВИСНОВКИ

Сучасний стан розвитку бухгалтерського обліку та фінансової звітності характеризується постійними змінами та нововведеннями, до яких національні підприємства дуже швидко адаптуються.

Організація бухгалтерського обліку МШП та відображення її в фінансовій звітності регламентована національними стандартами бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», 9 «Запаси» та Податковим кодексом. Наявна кількість різноманітних програм на основі існуючого законодавства здатна забезпечити потреби будь-якого, навіть найбільш вимогливого користувача, попри це залишається проблема правильного ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, що зумовлені розбіжностями в нормативно-правовій базі.

Наявність уніфікованого нормативно-правового простору може значно полегшити ведення обліку і складання звітності на підприємстві, а використання різноманітного програмного забезпечення допоможе впровадити процес уніфікації на практиці шляхом зміни певних даних в конфігураціях, що можна реалізувати протягом кількох днів чи годин.

Питання оцінки, вартісного визнання, класифікації, вибуття МШП та інших аспектів повинні бути уніфіковані як в П(с)БО 7 «Основні засоби» і №9 «Запаси» так і в Податковому кодексі України, після чого, на нашу думку, ведення обліку та складання фінансової звітності в розрізі особливостей обліку МШП значно полегшиться і дещо збільшить ефективність діяльності підприємства, а в подальшому і економіки України в цілому.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/fizichnim-osobam/zakonodavstvo/kodeksi/53771.html>
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99р. №996-XIV (зі змінами та доповненнями) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів [Електронний ресурс]: затверджені наказом Міністерства фінансів України від 10.01.2007

р. № 2 (із змінами та доповненнями) - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=293629&cat_id=293536

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [Електронний ресурс]: затверджені наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. №92 (із змінами та доповненнями) - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0288->

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [Електронний ресурс]: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 №246 (із змінами та доповненнями) - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0751>

6. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: [підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів – 8-ме вид, доп. і перероб.] – Житомир: ПП «Рута», 2009. – 912 с.

7. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: [практичний посібник] / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К.: Лібра, 2004. – 880 с.

8. Голубнича Г.П., Мельник Т.Г. Звітність підприємств: навчальний посібник. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – 575 с.

9. Огійчук М.Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: Підручник / М.Ф. Огійчук, В.Я. Плаксінко, М.І. Беленкова та ін. / За ред. проф. М. Ф. Огійчука. – 6-те вид., перероб. і допов. – К.: Алерта, 2011. – 1042 с.

10. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку. Підручник. 4-те вид. Швець В.Г. – К. «Знання». – 2015. – 572 с.

11. Грачёва Р.Е. Энциклопедия бухгалтерского учета: Учебник – К.: Галицкие Контракты, 2004. – 832 с.

ПЕРЕДЕРІЙ

Віктор Васильович
perederiyv@bigmir.net

к.е.н., доцент кафедри менеджменту зовнішньо-економічної діяльності підприємств Навчально-наукового Інституту економіки та менеджменту, Національний авіаційний університет

ГУНЬКО

Вячеслав Анатолійович
slava2508@ukr.net

студент Навчально-наукового Інституту економіки та менеджменту, Національний авіаційний університет

ДЬЯЧУН

Ілля Геннадійович
salutavanet@yandex.ru

студент Навчально-наукового Інституту економіки та менеджменту, Національний авіаційний університет

УДК 658:004 (045)

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ ІТ В МЕНЕДЖМЕНТІ: SCRUM-МЕТОДОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ

ADVANTAGES OF IMPLEMENTING IT IN MANAGEMENT: SCRUM-METHODOLOGY OF PROJECT MANAGEMENT

У статті визначено значення ІТ в сучасному суспільстві та функціонуванні бізнесу, проаналізовано причини та переваги їх використання. Досліджено приклади використання ІТ в різних сферах бізнесу та важливість використання Scrum-методології в менеджменті підприємства.

В статье определено значение ИТ в современном обществе и функционировании бизнеса, проанализированы причины и преимущества их использования. Исследованы примеры использования ИТ в различных сферах бизнеса и важность использования Scrum-методологии в менеджменте предприятия.

The article determines the meaning of IT in modern society and business running, it's reasons and benefits of implementing are analyzed. Examples of using IT in different business areas and importance of Scrum-methodology using in enterprise's management are studied.

Ключові слова: ІТ, менеджмент, Scrum-методологія, управління проектами

Ключевые слова: ИТ, менеджмент, Scrum-методология, управление проектами

Keywords: IT, management, Scrum-methodology, project management

ВСТУП

Сучасне ведення бізнесу неможливо уявити без ІТ, що ефективно взаємодіють в рамках будь-яких процесів менеджменту на підприємстві, починаючи з виробництва та управління цим процесом і закінчуючи безпосереднім продажем товарів та їх рекламуванням. Також ІТ-системи є досить надійними, швидкими та прогресуючими, що робить їх надзвичайно актуальними у використанні на підприємстві та у його взаємодії із зовнішнім середовищем.

МЕТА СТАТТІ – визначення та розкриття переваг використання ІТ в бізнесі з урахуванням його можливостей та перспектив розвитку, а також дослідження методології Scrum, як інструменту забезпечення ефективного управління підприємством у сучасних умовах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення мети застосовані методи наукового узагальнення, структурно-логічного аналізу та синтезу. Дослідження походження та значення ІТ в суспільстві та бізнесі займалися такі науковці, як В. Годін, В. Грабауров, І. Корнєєв, Л. Лофгрєн, К. Шихан а також американські бізнесмени Д. Алпе,

Д. Вільямс та С. Джеймс. Даними науковцями та бізнесменами було виведено теорію походження ІТ та їх значення для суспільства та бізнесу в багатограних цілях використання. Проте, доцільним для подальшого опрацювання є дослідження перспектив використання ІТ в умовах вітчизняного бізнес-середовища, зокрема застосування Scrum-методології в управлінні.

РЕЗУЛЬТАТИ

Мабуть, неможливо уявити сучасний світ без екстравагантних будівель різних форм, соціуму, звиклого до листування більше ніж до вербального спілкування, та технологій, які, власне, і змінили цей світ, «оцифрувавши» його під свої можливості. Так само змінився і спосіб ведення бізнесу, який опанував таку складну, але в той же час просту річ, як ІТ.

ІТ – це сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, опрацювання, зберігання, розповсюдження, показу та використання інформації в інтересах її користувачів.

Важливість використання ІТ пояснюється тим, що на поточний період технологічна база підприємств і вміння населення працювати з комп'ютером дає підприємствам та їх офісам можливість використо-

увати даний ресурс, замінюючи старі методи управління з використанням паперів і дзвінків. ІТ значно полегшують дані операції, оскільки вони набагато швидші та легші у зберіганні та використанні.

Причин застосування ІТ-технологій в бізнесі завжди було і є багато. По-перше, це зручно. По-друге, в основному, вони легкі в обслуговуванні. По-третє, велика швидкість оборотності операцій. По-четверте, це найбільш сучасний варіант ведення бізнесу, який не скоро застаріє. І, по-п'яте, при їх використанні відбувається значне скорочення витрат на канцелярію та інші оборотні засоби, які потім знищуються [1]. Саме з цих причин ІТ високо цінуються в бізнесі і стали його невід'ємною частиною, як важлива умова прогресивного розвитку.

Як відзначено Л. Лофгреном у [2], існує три головні двигуни зростання та розвитку бізнесу:

1. Липкий двигун – пояснюється тим, що необхідно постійно підтримувати якомога менший коефіцієнт скорочення приходу клієнтів, щоб вони постійно повертались до одного і того ж підприємства, забезпечуючи підвищення рівня лояльності.

2. Вірусний двигун – означає те, що продукт компанії та навіть його назва має говорити сама за себе та бути популярною серед користувачів. Як приклад можна привести сферу соціального медіа маркетингу, який повністю базується на ІТ-технологіях та надає користувачеві актуальну та достовірну інформацію про попит на товар, його додаткові можливості та забезпечує власне зворотній зв'язок від клієнтів, на базі якого здійснюються модернізація та оновлення, завдяки чому клієнтів стане ще більше.

3. Фінансовий двигун – визначення золотої середини у фінансовому плані реалізації та підтримки бізнесу з урахуванням мінливих змінних, які впливають на весь бізнес. Будь-який легальний бізнес має право на існування тільки при грамотному використанні реклами з використанням ІТ технологій, яка якомога чіткіше та ефективніше коротко пояснює важливість задоволення кожного клієнта за усіма параметрами, не забуваючи про фінансові обмеження фірми та терміни окупності всіх заходів, які реалізуються в даній сфері діяльності.

Всі вищенаведені «двигуни» можна та потрібно реалізовувати за допомогою ІТ, оскільки це набагато зручніше, більше ймовірності, що діяльність принесе бажаний результат, а також це найшвидший та найпростіший спосіб отримати зворотній зв'язок від клієнтів, які вже купили товар або наважуються його придбати.

Існує багато тверджень щодо переваг використання ІТ в бізнесі, оскільки вони охоплюють майже всі сфери діяльності. До даних переваг можна віднести:

- зберігання та захист інформації;
- автоматизація процесів виробництва та надання послуг;
- можливість віддаленої роботи;
- забезпечення ефективних та швидких комунікацій;
- ширший простір для інноваційних рішень;

- моделювання ідей для наочного сприйняття;
- ефективний ресурсний менеджмент та глобалізація бізнесу [1].

Кажучи про Україну, то в нас теж є чим пишатись і цього досить багато. Вітчизняні ІТ-фахівці завдяки креативному та інноваційному мисленню створюють небачені речі, а саме різноманітні технології майбутнього, які здатні змінити світ на краще. Також варто відзначити оперативність реалізації ІТ-проектів, строки яких коливаються від декількох місяців до 2-3 років. Таким чином, можна відзначити досить швидко практичне втілення ідеї, тоді як в певних секторах процес переходу від проектування до безпосередньої реалізації проектів може тривати навіть декілька десятиліть. У плані перспектив цієї галузі в Україні можна відзначити, що попит на компетентних програмістів на даний час суттєво перевищує пропозицію, тому у цих фахівців, як правило, відсутні проблеми з працевлаштуванням при зростанні рівня їх заробітної плати [3]. Проте, при цьому також існує проблема переманювання компетентних українських ІТ-спеціалістів транс-національними корпораціями, які є потужними гігантами у даному бізнесі.

ІТ-технології широко застосовуються в різних секторах. Готельно-ресторанний бізнес часом цінується вище за виробничий сектор, саме тому слід зазначити, що і там ІТ змогли знайти собі ефективне застосування у вигляді електронної черги та використання сенсорних дисплеїв для оцінки та вибору замовлення. Всі ці на перший погляд дрібниці здатні кардинально змінити специфіку управління бізнес-процесами на підприємстві. Також ІТ планується активно використовувати на митницях України в рамках методики більш швидкого і дієвого способу обміну та перевірки документації.

Кажучи про економіку та управління підприємством, важко не згадати про менеджмент, на якому стоїть весь каркас бізнесу. В ІТ-бізнесі часто формується своя система досягнення цілей, яка значно відрізняється від звичного планування, організації, мотивації та контролю. Даною методикою виступає Agile, що є концептуальним каркасом, націленим на максимально короткий термін виконання замовлень (за два-три тижні), шляхом зведення виробничого процесу до серії коротких циклів (інтерацій) для мінімізації ризиків і витрат впродовж всього виробничого процесу. Основні ідеї даної методики полягають у наступному:

1. Індивіди (людські ресурси) та їх взаємодія важливіші процесів та інструментів.
2. Готовий продукт важливіший за повну документацію.
3. Співпраця із замовником пріоритетніша за контрактні зобов'язання.
4. Реакція на зміни важливіша за просте виконання плану.

Найпопулярнішим та найбільш універсальним інструментом Agile є Scrum – набір принципів, на яких будується процес виробництва, що дозволяє в жорстко фіксовані невеликі проміжки часу надавати кінцевому користувачеві готовий і оновлений продукт, з тими функціями чи деталями, для яких визначено найбільший пріоритет. Не дивлячись на те,

що Scrum був створений цілеспрямовано для потреб ІТ сфери, основний його каркас може застосовуватись в будь-якій організації, що працює з проектами. Саме тому він є досить актуальним для використання в сфері менеджменту підприємства.

Статистика показала, що, зазвичай, крос-функціональні команди працюють продуктивніше, ніж багаточисельний набір персоналу.

Scrum, будучи однією з найбільш часто використовуваних методологій гнучкої розробки, є простою у застосуванні, зосереджуючись на якісному контролі процесу розробки проектів та управління ними.

У рамках Scrum-методології реалізуються ролі «Scrum Master», «Product Owner» та «Team».

Скрам Майстер (Scrum Master) є відповідальним за досягнення успіху в реалізації проекту. Він представлений у вигляді інтерфейсу «менеджмент – команда (менеджер проекту)». При цьому, Скрам Майстер не розподіляє завдання між членами проектною команди.

При використанні Agile команда є самоорганізованою.

До основних функцій Скрам Майстра можна віднести:

- забезпечення створення атмосфери довіри в команді;
- прийняття участі у зустрічах/переговорах в якості фасилітатора;
- усунення наявних перешкод в роботі по проекту;
- розкриття наявних проблем і нерозв'язаних питань;
- дотримання відповідних практик і процесів в проектній команді [4].

Скрам Майстер веде засідання-зустрічі (Daily Scrum Meeting) і здійснює моніторинг прогресу проектною командою з використанням Sprint Backlog, позначаючи статус всіх завдань. Також Скрам Майстер може допомагати Product Owner створювати такий Backlog для команди.

Product Backlog представляє собою пріоритетований список наявних на даний момент бізнес вимог і технічних вимог до системи. Він включає в себе такі опції, як «use cases», «defects», «enhancements», «technologies», «stories», «features», «issues», тощо. Product Backlog також включає завдання, важливі для команди, зокрема «дати пам'яті», «провести тренінг». Він постійно переглядається і оновлюється – додаються нові вимоги, усуваються непотрібні, здійснюється перегляд пріоритетів. За Product Backlog відповідає Product Owner, який працює разом з проектною командою для отримання орієнтованої оцінки на застосування елементів Product Backlog для того, щоб точніше визначати пріоритети відповідно до визначеного терміну реалізації.

Product Owner – це людина, яка відповідає за розробку продукту (представник замовника), будучи особою, що приймає остаточні рішення для проектною команди.

Основними функціями Product Owner є такі, як:

- управління очікуваннями замовників і всіх зацікавлених осіб;

- координація і пріоритизація опцій Product Backlog;

- визначення вимог, зрозумілих для проектною команди;

- взаємодія з командою та замовником;

- приймання коду наприкінці кожної ітерації;

- постановка завдань команді (проте, він не має права ставити завдання конкретного члена проектною команди впродовж спринту) [4].

Команда (Team) бере на себе зобов'язання щодо реалізації обсягу робіт на спринт перед Product Owner. Робота команди оцінюється як робота єдиної групи. У Scrum-методології не оцінюється внесок окремих членів проектною команди, оскільки це створить проблеми самоорганізації команди, до якої входить максимум 8 людей для більш згуртованої та ефективнішої взаємодії.

До ключових функцій команди відносяться такі:

- відповідальність за оцінку компонентів Backlog;

- прийняття рішень щодо проектування;

- розроблення програмного забезпечення з представленням замовнику;

- здійснення моніторингу власного прогресу (разом зі Скрам Майстром);

- відповідальність за результат перед Product Owner.

Управління проектом з використанням методології Scrum виглядає наступним чином: менеджер проекту (в даному випадку – Scrum Master) організовує проектну групу з необхідними ролями. Разом з командою та представником інтересів замовника (Product Owner) менеджер визначає завдання на відрізок часу (зазвичай, не менше 2 тижнів, але не більше 1 місяця), протягом якого команда буде працювати (ітерація, sprint). Під час планування також визначається важливість кожного завдання (в балах), його працездатність та загальна продуктивність команди, при цьому останні два показники оцінюються в людино-годинах. На завершення, менеджер створює план, в якому вказує загальну продуктивність, яку визначила команда на задану ітерацію, кількість та зміст завдань, які будуть виконуватись та їх пріоритет. Важливо слідкувати, щоб сума працездатності завдань не перевищила визначену продуктивність ітерації. На цьому етапі планування завершується і починається сам виробничий процес.

Упродовж ітерації Scrum Master проводить короткі щоденні зустрічі з командою, де вони обговорюють процес виконання завдань і проблеми, які виникають. Також, менеджер веде щоденник виконаних завдань та вирішує проблеми зовнішніх комунікацій команди, тобто він є зв'язуючим елементом між командою та рештою підприємства, намагаючись усунути всі шуми, які можуть відволікати працівників від завдання [4]. Таким чином, досягається злагодженість та впорядкованість у роботі проектною командою в рамках кожної ітерації, що призводить до отримання бажаного результату відповідно до очікувань і потреб замовника.

Наприкінці ітерації проводиться демонстрація результатів, в якій може взяти участь кожен

бажаючий. Команда у вигляді презентації оголошує результати роботи, підводить підсумки. Також проводиться ретроспектива робіт, під час якої виявляються помилки та недоліки, допущені під час робочого процесу і команда намагається знайти шлях запобігання таким помилкам в майбутньому. Ретроспектива є окремою подією і проводиться в назначений час, через певний проміжок часу після презентації. Потім, через 1-2 дні, команді дозволяють зайнятись впорядкуванням справ та відпочинком.

Кажучи про статистику використання даної методики, слід зазначити, що компанія IBM зробила комплексне опитування і отримала такі результати щодо продуктивності персоналу при використанні Scrum-методології:

- 22% працівників вважали, що їх продуктивність значно збільшилась;
- 60% працівників помітили приріст продуктивності;
- 13% не помітили змін;
- лише 9% не помітили приросту [5].

При цьому слід зазначити, що 78% замовників та бізнес-партнерів були задоволені результатами проведення даного заходу, що свідчить про реальні переваги використання даної методології в менеджменті.

У цілому доцільно відзначити, що вітчизняним підприємствам, які прагнуть сформувати стійкі конкурентні переваги, забезпечити розвиток власної діяльності та підвищення її ефективності, базуючись на сучасних успішних бізнес-практиках, необхідно комплексно застосовувати ІТ-технології в управлінні відповідно до існуючих обмежень та потреб.

ВИСНОВКИ

ІТ-технології є мовою сучасності, а їх застосування є умовою ефективного використання ресурсів та часу. Завдяки ним можна досягти незбагнених висот не тільки в сфері програмного забезпечення, а й в повсякденному житті та функціонуванні підприємства. В результаті дослідження прикладів використання ІТ в бізнесі різноманітних сфер діяльності, а також розгляду та аналізу методики Agile та його підвиду Scrum, зроблено висновок, що їх застосування забезпечить оперативне, злагоджене та ефективне виконання проектних замовлень на підприємствах різних сфер діяльності, підвищуючи ефективність управління.

Список використаних джерел

1. Sheahan K. What Are the Advantages of Information Technology in Business? [Electronic resource] / K. Sheahan // Small Business. – Access mode: <http://smallbusiness.chron.com/advantages-information-technology-business-774.html>
2. Lofgren L. The Three Engines of Growth – with Eric Ries [Electronic resource] / L. Lofgren // Building Growth Teams. – Access mode: <http://larslofgren.com/marketingbasics/the-three-engines-of-growth-with-eric-ries>
3. Переваги ІТ-галузі [Електронний ресурс] // Brain Basket Foundation. – Режим доступу: <http://brainbasket.org/perevagi-2/>
4. Офіційний сайт «Scrum Alliance» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.scrumalliance.org/>
5. Ambler S.W. Agile Software Development by the Number: What's Really Going Out There / S.W. Ambler. – IBM Rational Software Conference, 2009. – 71 p.

ШТИК

УДК 657.63

ПЛИС

Юлія Вячеславівна
juliashtyk@mail.ru

Наталія Сергіївна

АНАЛІЗ ЗМІН УТРИМАНЬ ІЗ
ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ У 2016 РОЦІANALYSIS OF DEDUCTIONS
CHANGES FROM WAGES IN 2016к.е.н., доцент, Донецький
національний університет
економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського
(м. Кривий Ріг)студент, Донецький
національний університет
економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського
(м. Кривий Ріг)

Стаття присвячена визначенню змісту та суті заробітної плати, її нарахування та утримання відповідно змін чинного законодавства, та вплив цих змін на порядок утримань із зарплати.

Статья посвящена определению содержания и сущности заработной платы, ее начисления и удержания согласно измененной действующего законодательства, и влияние этих изменений на порядок удержаний из зарплаты.

The article is devoted to defining the content and essence of wages, its payments and deductions in accordance with changes in current legislation, and the impact of these changes on the order of deduction from wages.

Ключові слова: заробітна плата, нарахування, утримання, розрахунок податків і зборів

Ключевые слова: заработная плата, начисления, удержания, расчет налогов и сборов

Keywords: wages, accruals, deductions, calculation of taxes and fees

ВСТУП

Однією з важливих і найбільш трудомістких ділянок обліку розрахунків є розрахунки з працівниками. У цьому і так трудомісткому процесі багато незручностей під час нарахування і утримань із заробітної плати доставляє непостійність законодавства. Зміна українського законодавства відбувається майже щорічно. Найбільш вагомий вплив на облік розрахунків з працівниками є прийняття Закону України від 24 грудня 2015 року № 909-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році», який набув чинності з 1 січня 2016 року.

МЕТА РОБОТИ

Основною метою роботи є визначення головної термінології що стосується заробітної плати, бази нарахування та платників податку згідно Податкового кодексу України, порівняння утримань із заробітної плати в 2015 році та нових змін, відповідно до чинного законодавства, у 2016 році. Вияснити, як ці зміни вплинули на підприємців та робітників. У роботі було використано метод порівняння.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення законодавства.

РЕЗУЛЬТАТИ

Оплата праці в Україні регулюється насамперед Кодексом Законів про працю в Україні, Законом України «Про оплату праці» [5], а також іншими законами та нормативно-правовими актами. Взагалі, вся система законодавства України, що регулює заробітну плату на підприємствах дуже складна і заплутана.

Типовий розрахунок заробітної плати на підприємстві включає наступні процедури: [4, 5]

1) нарахування в розрахунковій відомості:

- заробітної плати: згідно штатного розкладу, трудових договорів та табеля обліку робочого часу при погодинній формі оплати праці;
- розрахунок щомісячної індексації заробітної плати;
- премії, надбавки, компенсації, пільги, відпускні;
- розрахунок при звільненні та скороченні;
- облік виплат за рахунок фондів соціального страхування
- розрахунок винагород за договорами цивільно-правового характеру та ін.

2) утримання в розрахунковій відомості:

- за виконавчими документами (стягнення аліментів на утримання неповнолітніх дітей або непрацездатних батьків, відшкодування матеріального збитку та ін.);
- за заявами працівників (профспілкові внески, в недержавні пенсійні фонди тощо);
- розрахунок інших утримань, в тому числі згідно з правилами компанії.

3) розрахунок податків і зборів, що утримуються з заробітної плати, відповідно до законодавства України:

- податку на доходи фізичних осіб у відповідності з Податковим Кодексом України;
- військового збору [7].

4) нарахування у бухгалтерському обліку обов'язкових резервів відповідно до ПСБО (МСФЗ):

- резерву відпусток, а також пов'язаної суми ЄСВ;
- резерву річного бонусу.

Звертаючись до Податкового Кодексу України то платниками податку є:

- фізична особа - резидент; яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи;

- фізична особа - нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні;
- податковий агент [2].

Треба також з'ясувати які доходи, згідно законодавства, включаються до загального місячного оподаткованого доходу платника податку.

До загального місячного оподаткованого доходу платника податку включаються:

- доходи у вигляді заробітної плати, нараховані (виплачені) платнику

податку відповідно до умов трудового договору (контракту);

- суми винагород та інших виплат, нарахованих платнику податку

відповідно до умов цивільно-правового договору;

- доходи від продажу об'єктів майнових і немайнових прав,

зокрема інтелектуальної (промислової) власності;

- дохід у вигляді дивідендів, (крім дивідендів, які нараховуються на користь платника податку у вигляді акцій, емітованих юридичною особою - резидентом, що нараховує такі дивіденди;

- суми надміру витрачених коштів, отриманих платником податку на відрядження або під звіт та не повернутих у встановлені законодавством строки, розмір якої обчислюється:

а) у сумі, що перевищує суму витрат платника податку на таке відрядження;

б) у сумі, що перевищує суму фактичних витрат платника податку на виконання окремих цивільно-правових дій від імені та за рахунок особи, що їх видала;

- дохід, отриманий платником податку як додаткове благо у вигляді:

а) вартості використання житла, наданого платнику податку в безоплатне користування, або компенсації вартості такого використання;

б) вартості харчування, безоплатно отриманого платником податку;

- суми грошового або майнового відшкодування будь-яких витрат або втрат платника податку, крім тих, що обов'язково відшкодовуються згідно із законом за рахунок бюджету;

- інші доходи [2].

На сьогодні, обов'язкова звітність з заробітної плати в Україні включає:

• податковий розрахунок сумм доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку, форма 1ДФ (щоквартально);

• звіт с ЄСВ до територіального органу Державної фіскальної служби України (щомісяця);

• звіт про нараховані внески, перерахування та витрати, пов'язані з обов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності (щоквартально, у разі наявності сальдо);

• звіт до Фонду соціального захисту інвалідів (щорічно);

• звіт з військового збору (щоквартально) [4, 8].

Законом України від 24.12.2015 р. № 909-VIII змінені ставки податків, які утримуються з заробітної плати. Відповідно до цих змін, встановлено єдину ставку нарахування ЄСВ на ФОП в розмірі 22% до усіх видів доходів. Виняток становитимуть тільки спеціальні ставки нарахування ЄСВ для інвалідів (8,41%, 5,3% і 5,5%), які залишатимуться без змін [1].

Тобто, з 1 січня 2016 року класів професійного ризику підприємства більше не існує, а є загальна для всіх ставка нарахування ЄСВ 22%.

Максимальна величина місячного доходу, на який нараховується ЄСВ, становитиме 25 прожиткових мінімумів (раніше – 17):

• 3 01.01.2016 р. – 34450 грн. (тобто, 25 прожиткових мінімумів помножено на 1378 грн.);

• 3 01.05.2016 р. – 36250 грн. (25 прожиткових мінімумів помножено на 1450 грн.);

• 3 01.12.2016 р. – 40000 грн. (25 прожиткових мінімумів помножено на 1600 грн.) [1].

Утримання ЄСВ з працівників скасовані. Найпоширенішими серед утримань були утримання із зарплати 3,6%, з лікарняних та з допомоги по вагітності та пологах 2%, з договорів цивільно-правового характеру 2,6% тощо [3]. На сьогодні всі ці утримання відмінено. Причина цього – змінився перелік платників ЄСВ, з якого виключено вищезазначені категорії.

З 1 січня 2016 року ставка ПДФО за такими виплатами, як заробітна плата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати або інші виплати та винагороди, що нараховуються (виплачуються, надаються) платнику податків у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами становить 18 % незалежно від суми виплати [2]. У 2015 році за такими виплатами ставка ПДФО визначалася залежно від суми виплати.

Якщо база оподаткування в календарному місяці перевищувала 10-кратний розмір мінімальної заробітної плати, то до суми, що дорівнює цьому розміру, застосовувалася ставка 15 %, а до суми перевищення – ставка 20 %.

Військовий збір залишився без змін та протягом 2016 року повинен утримуватися в розмірі 1,5% від нарахованої заробітної плати за усіма видами нарахувань.

Згідно внесених змін до Закону про Бюджет України та Податкового кодексу України у 2016 р. та

узагальнюючи вище сказане, можна оформити у вигляді табл. 1.

Згідно з Законом №1384-VIII з 1 грудня 2016 р. розмір мінімальної зарплати буде становити 1600 грн.

Застосування нових змін наведено на прикладі в таблиці. У 2015 р. нарахування ЄСВ становить 447,86

грн. ($36,77\% * 1218$), всього ЄСВ за співробітника до сплати дорівнює 491,71 грн. ($447,86 + 43,85$). На сьогодні ЄСВ нараховується тільки на ФОП, тобто $22\% * 1450$ грн, що становить 319 грн. З 1 грудня ця сума буде становити 352 грн. ($1600 * 22\%$) (табл. 2).

Таблиця 1

Порівняльна таблиця змін утримань із заробітної плати

	2015	2016
Єдиний соціальний внесок (на ФОП)		
Заробітна плата, грошове забезпечення, винагорода за виконану роботу (надані послуги) за цивільно-правовими договорами	На фонд оплати праці нараховується єдиний соціальний внесок, розмір якого залежить від класу ризику підприємства та може складати від 36,76% до 49,7%. Для бюджетних організацій встановлена ставка ЄСВ в розмірі 36,3%, для працюючих за цивільно-правовими договорами – 34,7%	22%
- працюючих інвалідів		8,41%
- працюючих інвалідів для підприємств та організацій громадських організацій інвалідів, у яких кількість інвалідів становить не менше 50% загальної чисельності працюючих,		5,5%
- всіх працівників для підприємств і організацій всеукраїнських громадських організацій інвалідів		5,3%
ПДФО		
-якщо база оподаткування для місячного оподаткованого доходу не перевищує 10-кратний розмір мінімальної заробітної плати	15%	18%
-перевищує 10-кратний розмір мінімальної заробітної плати, - до суми такого перевищення	20%	
Військовий збір		
	1,5%	1,5%
ЄСВ (із заробітної плати)		
	3,6%	Відмінено

Таблиця 2

Порівняльна таблиця утримань із заробітної плати

Рік	ПІБ	Ставка з/п	Утримання із з/п			З/п до виплати
			ЄСВ	ПДФО	Військовий збір(1,5%)	
2015	Петренко	1218	43,85 грн (3,6%)	182,7 грн (15%)	18,27 грн	979,76 грн
2016 (з 01.05.)	Петренко	1450	-	261 грн (18%)	21,75 грн	1167,25 грн
2016 (з 01.12.)	Петренко	1600	-	288 грн (18%)	24 грн	1288 грн

Для більш детального аналізу, пропоную переглянути приклад з нарахування заробітної плати за грудень 2016 року у сумі 30 000 грн., та як це буде відобразитися у бухгалтерському обліку.

1) Підприємство здійснило нарахування єдиного соціального внеску:

$30\ 000 \text{ грн} * 22\% = 6600,00 \text{ грн.}$

2) Розрахуємо суму податку з доходів фізичних осіб:

$30\ 000 \text{ грн} * 18\% = 5400,00 \text{ грн.}$

3) Розрахуємо військовий збір:

$30\ 000 \text{ грн} * 1,5\% = 450,00 \text{ грн.}$

4) Заробітна плата до виплати працівникові за грудень 2016 року становить:

$30\ 000 - 5400 \text{ (ПДФО)} - 450 \text{ (військовий збір)} = 24\ 150 \text{ грн.}$

ВИСНОВКИ

В сучасних умовах розвитку України правильний і дієвий облік витрат на оплату праці повинен стати не лише засобом дотримання вимог чинного законодавства, а й джерелом надійної інформації для

подальшого контролю та управління витратами на оплату праці.

На мою думку, незважаючи на незначне зменшення податків, суттєво ситуацію в підприємницькій діяльності не змінило, особливо в малому та середньому бізнес, які знаходяться на межі існування. Стосовно утримань із заробітної плати у 2015 та 2016 рр., то спостерігається незначне зменшення у розмірі 0,6%.

Список використаних джерел

1. Закон № 909 – Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» від 24.12.2015 р. № 909-VIII.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI, п.167.1

3. Закон про ЄСВ – Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. № 2464-VI. ст. 4, 7 і 8

4. Облік та нарахування заробітної плати на підприємстві [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.accounting-ukraine.kiev.ua/poslugi/oblik_narahuvannya_zarobitnoyi_plati_zarplati.htm

5. Про оплату праці : Закон України №108/95, затв. постановою ВР України від 24.03.95 із змінами і доповненнями від 23.09.10 р. №2559. – VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>

6. Болотіна Н.Б. Трудове право України: підручник / Н.Б. Болотіна, Г.І. Чанишева. – К.: Вид-во «Знання», КОО, 2000. – 564 с.

7. Сирцева С.В. Проблеми обліку розрахунків за виплатами працівникам в сучасних умовах / С.В. Сирцева // Вісник Причорноморської регіональної науково-практичної конференції професійно-викладацького складу – Миколаїв. – 2011. – 133 С.

Кім Г.С. Бухгалтерський облік: первинні документи та порядок їх заповнення: навч. посіб. / Г.С. Кім, В.В. Сопко, Ю.Г. Кім; 2-ге вид., перероб. та доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 480 с.

СЛЮСАРЕНКО

Вікторія Євгенівна

viktor.sliusarenko@uzhnu.edu.ua

УДК 657

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ
ТРЬОХСТОРОННЬОГО ПАРТНЕРСТВАE-GOVERNANCE AS AN EFFECTIVE TOOL TRILATERAL
PARTNERSHIP

к.е.н., доцент, ДВНЗ
"Ужгородський національний
університет"

У статті розглянуто питання впливу прозорих електронних інструментів, спрямованих на ефективність врядування державних органів та муніципальних органів. Також описано основні інструменти електронного врядування такі як системи: «Prozorro», «E-data», «Відкрите місто» та ЦНАП. Автором вказано на актуальність прийняття оперативних рішень державними та муніципальними органами за допомогою існуючих інструментів, що є ефективним для розвитку громад та суспільства в цілому.

В статье рассмотрены вопросы влияния прозрачных электронных инструментов, направленных на эффективность управления государственных органов и муниципальных органов. Также описаны основные инструменты электронного управления такие как системы: «Prozorro», «E-data», «Открытый город» и ЦНАП. Автором указано актуальность принятия оперативных решений государственными и муниципальными органами с помощью существующих инструментов, что является эффективным для развития общин и общества в целом.

The article discusses the impact transparent electronic instruments aimed at the efficiency of government public bodies and municipalities. Also described basic tools such as e-government system: «Prozorro», «E-data», «Open City» and TSNAIP. The author stated the urgency operational decisions by state and municipal authorities using existing tools that are effective for the development of communities and society as a whole.

Ключові слова: електронне врядування, тристороннє партнерство, інноваційні інструменти, ефективний механізм управління

Ключевые слова: электронное управление, трехстороннее партнерство, инновационные инструменты, эффективный механизм управления

Key words: e-government, tripartite partnership, innovative tools, effective management mechanism

ВСТУП

В умовах глобалізації та розбудови інформаційного суспільства традиційні способи взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування з громадянами та бізнесом, тобто взаємодія трьох секторів у суспільстві, стають недостатньо ефективними. Для створення нових, більш зручних методів доступу до інформації та послуг все частіше застосовуються сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ).

МЕТА РОБОТИ

Метою дослідження є розгляд впливу інструментів електронного врядування на діяльність державних і муніципальних органів в системі тристороннього партнерства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В ході проведеного дослідження було використано такі методи: порівняльно-історичний, описовий, аналіз, узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Електронне урядування (електронне урядування) – це форма організації державного управління, яка за рахунок широкого застосування новітніх ІКТ забезпечує якісно новий рівень відкритої взаємодії держави та суспільства, надання повного комплексу державних послуг для всіх категорій громадян та суб'єктів господарювання. Впровадження електронне урядування передбачає реалізацію послідовного, комплексного та індивідуалізованого підходу до надання державних послуг та інформації для населення. Це означає структурну перебудову функціонування державних органів і їх взаємодії з громадянами, організаціями та власними співробіт-

никами. Впровадження електронне урядування є складним процесом, що вимагає значних фінансових витрат і вирішення цілого комплексу взаємозалежних політичних, правових, адміністративних і технологічних проблем [11, с. 3].

Архітектурна модель електронного урядування включає он-лайн сервіси для громадян та бізнес-структур, об'єднані через єдиний портал, електронного документообігу у урядових та муніципальних структурах, спільну для різних структур базу даних для запобігання дублювання інформації та повторними витратами, розгалужену телекомунікаційну інфраструктуру, засоби захисту інформації [8, с. 24].

Тристороннє партнерство є тим інструментом, за допомогою якого суспільство в цілому ставить перед собою мету, завдання та досягає її ефективніше ніж це відбувалося без спільної праці. У грудні 2005 року Генеральна асамблея ООН прийняла резолюцію «Toward Global Partnerships», якою закликає країни сприяти розвитку партнерства між приватним сектором, державою та неурядовими організаціями задля сприяння розвитку країни. Стюарт Л. Харт у своїй книзі «Капіталізм на роздоріжжі» доводить ідею, що влада уряду підірвана процесом глобалізації та широкого розвитку транснаціональних корпорацій, що поширюють свою діяльність на різні континенти. Однак, також він стверджує і те, що громадські організації та інститути громадянського суспільства активізувалися та мають на меті взяти на себе роль монітора за процесами, що відбуваються в державі. Звичайно, що залучення третього сектору до процесів державотворення та розвитку надає змогу контролювати діяльність органів влади, однак основною метою є досягнення позитивного результату. Не лишається і осторонь бізнес, який також зацікавлений у покращенні процесів становлення держави. Громадські організації не можуть досягати бажаного результату без залучення фінансування, яке їм може надати бізнес. Таким чином, тристороннє партнерство надає змогу якісніше, ефективніше та швидше досягти поставленої мети. В свою чергу, держава, розуміючи потенціал тристороннього партнерства, вже не намагається утискати громадські організації, а навпаки – сприяти становленню співпраці [2, с. 46].

Тодаші Ямамото пишучи частину звіту конференції в Токіо у 1999 році, на якій були присутні представники як громадянського, так і корпоративного секторів, за наслідками вивчення корпоративного партнерства в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, зазначив, що окрім розширення громадського сектору в цілому, відбулася еволюція масштабів та характеру діяльності громадських організацій. Громадські організації почали перетворювати себе із традиційних, які раніше надавали послуги для бідних верств населення переросли у організації з більш глобальною метою – вирішення проблем країн, що розвиваються, таких як: розвиток сільських районів, зменшення масштабів убогості, збереження навколишнього середовища, дотримання прав людини і громадянина. У звіті Тадаші Ямамото наголошує на паралельній необхідності виділяти більше коштів на фінансування громадських організацій, а не скорочу-

вати в той час, коли діяльність громадського сектору зростає [6, с. 129].

У 2001 році представники Канадської ради з міжнародного співробітництва (CCIC) у посібнику для громадських організацій «Мости чи стіни? Зробимо наш вибір на приватному секторі» акцентують увагу на тому, що скорочення фінансування державою громадських організацій створює тиск на останніх, тому громадські організації мають шукати альтернативні шляхи фінансування. Однак, вони не мають бути фінансово залежними від бізнес-структур. Таким чином, громадські організації мають шукати шляхи залучення бізнесу в проекти, в яких суб'єкти господарювання також зацікавлені [4, с. 186].

В Україні, громадські організації стикаються із проблемами фінансування актуальних проектів ні державою, ні бізнесом. Зазвичай останні не надто зацікавлені в результатах проекту, тому втрачається мотивація їх фінансувати. Отже, нівелюється основа тристороннього партнерства. Тим не менше, Україна має позитивний досвід трипатризму в досягненні результатів розвитку громади.

Узгодження інтересів і об'єднання зусиль усіх сторін у цій сфері здійснюється через регулювання, яке народжується в результаті складного консенсусу держави, бізнесу і суспільства, необхідного для забезпечення підвищення якості життя громадян [7, с. 20].

На цей час актуальності набув пошук інструментів та механізмів усунення протистояння між великим капіталом, владою і суспільством. Об'єктивні закономірності розвитку ринкового господарства, економічна раціональність і політична розсудливість змушують бізнес, також як і владу, відмовлятися від радикальних рішень і шукати баланс інтересів. Виникла необхідність у формуванні консенсусу між капіталом, владою і суспільством, який би спирався на більш-менш стійку систему взаємовідносин [9, с. 65].

Узгодження потреб, інтересів, можливостей та об'єднання зусиль учасників відносин трьохстороннього партнерства, держави бізнесу та третього сектору, здійснюється через прозорі схеми їх регулювання, необхідного для підвищення якості життя громадян.

Процес узгодження відбувається через існуючі інноваційні інструменти електронного урядування в Україні. Вони дають можливість розвитку такого партнерства на принципах прозорості, демократичності, верховенства права, захисту прав людини, чесної конкуренції економічному і соціальному розвитку, взаємного визнання потреб, інтересів та можливостей сторін. Отже побудовані за такими принципами відносини трьох секторів в державі, як на мікро-, так і на макрорівнях, веде до ефективності громади та є запорукою ефективного суспільства.

З метою подолання однієї з першопричин корупції – закритості, громадськості, а саме аналітики Центру політичних студій та аналітики «Ейдос», розробили законопроект «Про відкритість використання публічних коштів». Такий закон передбачав створення єдиного веб-ресурсу, який міститиме всю інформацію

про використання коштів державного та місцевих бюджетів, державних та комунальних підприємств, спеціальних фондів тощо.

Після прийняття вказаних нормативних актів, в Україні було запущено дві онлайн системи: «Є-data» та «Prozorro».

Швидкий запуск порталу, активна робота влади, бізнесу та громадськості ще раз підтверджує необхідність та ефективність трипартизму в державі (рис. 1).

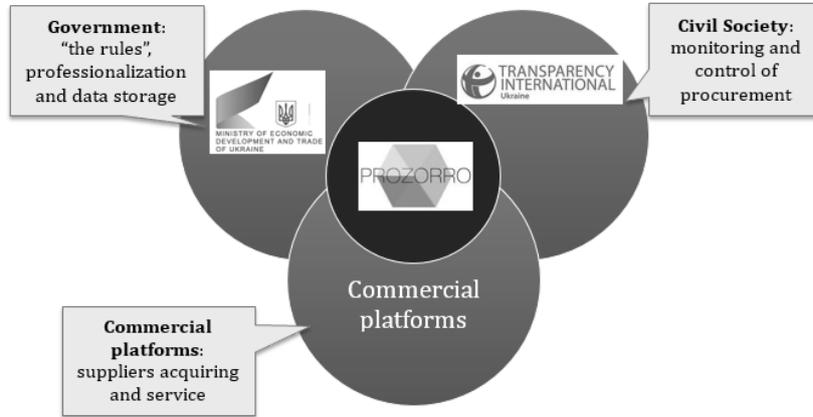

Рис. 1. Золотий трикутник партнерства: влада, громадськість та бізнес [3]

Складовою системи електронного врядування є механізм здійснення електронних закупівель, а саме системи «Prozorro». Останній може виступати ключовим засобом електронного державного управління, через залучення підприємницьких структур до витрачання ними ж сплачених коштів з місцевого бюджету, що сприятиме здійсненню оперативного контролю місцевою громадою витрачання бюджетних коштів та здійснювати контроль за розпорядниками цих коштів.

Філософія системи «Prozorro» є золотий трикутник об'єднання бізнесу, влади та громадянського суспільства за для просування змін, що дозволяє підтримувати високий рівень довіри між основними стейкхолдерами під час реформи [5].

Зазначену систему можна контролювати через іншу систему «Є-data», яка є єдиним веб-порталом використання публічних коштів та вважається офіційним державним інформаційним ресурсом у мережі Інтернет.

Ще одним прикладом ефективності тристороннього партнерства в Україні є функціонування онлайн-платформи «Відкрите місто». Така платформа також є одним із елементів електронного врядування. Хоча функціонування платформи не закріплено на загальнодержавному рівні та не є загальнообов'язковим, остання активно набирає обертів та розвивається на місцевому рівні.

Комунікаційна платформа «Відкрите місто» створена для взаємодії місцевих органів влади, громадських об'єднань та бізнесу в процесі вирішення актуальних проблем його мешканців. На 01.03.2017 року, в Україні вже 46 місто користується таким ресурсом, що реалізується за підтримки Фонду Східної Європи з 2013 року.

За допомогою веб-сайту «Відкрите місто» кожен мешканець може ініціювати вирішення важливої проблеми – чи то порушення прав людини, чи

відсутній знак на дорозі, чи взагалі сміття посеред двору. Платформа дозволяє описати проблему, відмітити її на карті та залишити електронний запит. І відповідні служби побачать його. На сайті можна також слідкувати за статусом виконання запиту. Навіть, якщо вас обважили у магазині чи на ринку – ви можете залишити звернення про врегулювання інциденту. Міська рада підтримала розвиток цього проекту, та деякі комунальні підприємства вже долучились до його реалізації. Але поки триває процес налагодження зв'язків між громадянами та владою.

Для того, щоб залишити запит достатньо лише зареєструватись на сайті. На сторінці можна побачити наявні проблеми мешканців міст, що реалізують цей проект. Існує і мобільна версія платформи, яка доступна у вигляді додатку для смартфона. Поки реальних випадків вирішення проблем ще не було — платформа діє у тестовому режимі. Такий підхід до вирішення проблем громад вже давно діє у країнах Європи, і нарешті дійшов до нас [1].

Ще одним комплексним інноваційним інструментом ефективної взаємодії держави, бізнесу і третього сектору є Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП). Це постійно діючий робочий орган, створений при муніципальних органах який входить у структуру їх виконавчих комітетів, в якому представники адміністративних органів здійснюють надання адміністративних послуг [10]. В ЦНАПі громадяни, суб'єкти господарювання та інші особи можуть отримати адміністративні послуги, оформити документи дозвільного характеру. ЦНАП працює за принципом «єдиного офісу» та «єдиного вікна». В них створені умови для швидкого вирішення будь-яких проблем громадян, скорочення та спрощення процедур отримання ними усіх необхідних документів, унеможливлення будь-яких корупційних дій з боку посадових осіб адміністративних органів.

Як правило, такі центри мають власну електронну пошту та надають змогу мешканцям отримувати адміністративні послуги в електронному режимі.

ВИСНОВКИ

Отже, існуючі інноваційні інструменти «Prozorro», «Є-data», «Відкрите місто» та ЦНАП створюють ефективний механізм узгодженої взаємодії трипартизму за для ефективного розвитку територіальних громад, а відтак, і ефективного українського суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. «Відкрите місто» — нова платформа для вирішення проблем Чернігова / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gorod.cn.ua/news/foto-i-video/76611-vidkrite-misto-nova-platforma-dlja-virishennja-problem-chernigova-video.html> - Заголовок з екрану.
2. Hart Stuart L. Capitalism at Crossroads [Text] / Stuart L. Hart. - Upper Saddle River: NJ. Wharton School Publishing, 2005. – 345 p.
3. Loryshka. Золотий трикутник партнерства / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=49141309>. – Заголовок з екрану.
4. O'Neil Mary. Bridges or Walls? Making Our Choices on Private Sector Engagement [Text] / Mary O'Neil. - Ottawa: Canadian Council for International Cooperation, 2001. – 235 p.
5. Prozorro: матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії / [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Prozorro>. - Заголовок з екрану.

6. Yamamoto Tadashi. «Corporate-NGO Partnership: Learning from Case Studies» In Corporate-NGO Partnership in Asia Pacific [Text] / Tadashi Yamamoto. - Japan: Japanese Center for International Exchange, 2009. – 248 p.

7. Бержанір А.Л. Становлення взаємодії влади, бізнесу і суспільства в ринкових умовах [Текст] / Л.А. Бержанір. – Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». - №3(20). – 2013. – С. 18-21.

8. Клименко І.В. Технології електронного урядування: навчальний посібник [Текст] / І.В. Клименко, К.О. Линьов – Київ: Вид-во ДУС, 2006. – 225 с.

9. Пасхавер О.Й. Великий український капітал: взаємовідносини з владою і суспільством [Текст] / О.Й. Пасхавер, Л.Т. Верховодова, К.М. Агеєва // Центр економічного розвитку. – К.: Дух і літера, 2007. – 130 с.

10. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI зі змінами та доповненнями / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>

11. Проект навчального посібника «Концептуальні засади розвитку електронного урядування в Україні» [Текст] / О.А. Баранов, М.С. Демкова, С.В. Дзюба, А.В. Єфанов, І.Б. Жилияєв та ін. / [за ред. А.І. Семенченко], 2009р. – 82 с.

ТАБЕНСЬКА

Оксана Ігорівна

ksyusha_tabenska@mail.ru

к.е.н., доцент, Вінницький національний аграрний університет факультет менеджменту та права

УДК 338.48 (1-22) : 316.42

СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ – ЗНАЧНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ВНЕСОК У РОЗБУДОВУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

GREEN TOURISM – SIGNIFICANT SOCIAL CONTRIBUTION TO THE DEVELOPMENT UKRAINIAN CULTURE

Досліджено переваги створення інноваційної кластерної моделі для розвитку регіонів на основі синергетичного ефекту. Особлива увага звертається на ринок послуг (туризм) та розвиток ремесел. Узагальнено проблеми, які висвітлювалися на Всеукраїнському форумі присвяченому сільському / зеленому туризму в рамках проекту громадської організації "Центр розвитку Пангея Ультіма"» за підтримки посольства Фінляндії в Україні.

Исследованы преимущества создания инновационной кластерной модели развития регионов на основе синергетического эффекта. Особое внимание обращается на рынок услуг (туризм) и развитие ремесел. Обобщены проблемы, которые освещались на Всеукраинском форуме посвященном сельскому / зеленому туризму в рамках проекта общественной организации «Центр развития Пангея Ультима» при поддержке посольства Финляндии в Украине.

Advantages of creating cluster model of innovative development of regions on the basis of a synergistic effect. Special attention is paid to market services (tourism) and development of crafts. The problems that were highlighted at the national forum on rural / green tourism in the framework of the project of the NGO "development Center Pangeya Ultima" with the support of the Embassy of Finland in Ukraine are summarized.

Ключові слова: конкурентоспроможність, кластер, сільський туризм, туристичні оператори, страхові, юридичні, консалтингові компанії, засоби масової інформації, палаци, парки, музеї, заклади громадського харчування

Ключевые слова: конкурентоспособность, кластер, сельский туризм, туристические операторы, страховые, юридические, консалтинговые компании, средства массовой информации, дворцы, парки, музеи, заведения общественного питания

Key word: competitiveness, cluster, rural tourism, tour operators, insurance, legal, consulting companies, the media, palaces, parks, museums, catering

ВСТУП

На сучасному етапі проблема підвищення конкурентоспроможності вітчизняного сільського туризму на основі інноваційних стратегій розвитку є досить актуальною. Зарубіжний та вітчизняний досвід свідчить, що ефективний розвиток сільських територій можливий за умови створення потужних інтегрованих структур. Особливу увагу необхідно звернути на діяльність туристично-рекреаційних кластерів. Об'єднання у кластерні мережі дозволяє використати інноваційний потенціал регіону, удосконалити якість туристичних послуг.

Розвиток туристично-інформаційних центрів як важливих чинників державного регулювання туристичної галузі України досліджує вітчизняний вчений-економіст А. Гаврилук, туристичний кластер регіону як форму соціального діалогу аналізують О. Крайник та М.Біль, Горлачук В.В. висвітлює питання кластер-

ної моделі розвитку туризму, Войтенко К.К. проводить дослідження кластерного підходу до формування та розвитку туристських дестинацій з урахуванням туристського потенціалу міст, Дишловий І.М. розглядає питання формування та функціонування кластерів у рекреаційно-туристичному комплексі регіону.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні змісту та сутності конкурентоспроможності вітчизняного сільського туризму, інноваційних стратегій розвитку організації, проблем та перспектив розвитку сільського туризму, переваг створення туристичних кластерів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

РЕЗУЛЬТАТИ

В Україні в галузі туризму існують певні проблеми, які обмежують інноваційний розвиток даної сфери. Особливу увагу необхідно звернути на недосконалість законодавчої бази для сільського зеленого туризму; координацію сільського зеленого туризму на рівні області, району; професійну освіту господарів агроосель та персоналу; пільгове кредитування та надання субсидій; а також преференцій для осіб, які створюють сприятливі умови для розвитку сільського зеленого туризму.

Вищезазначені проблеми були запропоновані для обговорення на Інформаційному семінарі “Актуальні питання організації та ведення бізнесу в сфері зеленого туризму”, який відбувся у грудні 2016 року у місті Вінниці. Семінар започаткував ефективну співпрацю значної кількості наукових, науково-дослідних установ, навчальних закладів, органів місцевого самоврядування, музейних працівників, туристичних операторів, закладів громадського харчування.

Проблеми та перспективи міжсекторних моделей співпраці в громадах, умови створення агротуристичних кластерів, використання місцевого культурного, природного та соціального потенціалу громад для розвитку галузі висвітлювалися також на Всеукраїнському форумі зеленого / сільського туризму, який відбувся у Вінницькому національному аграрному університеті в рамках проекту “Image Mapping” Громадського об’єднання “Центр розвитку Пангея Ультіма” за підтримки посольства Фінляндії в Україні.

Форум започаткував ефективну співпрацю значної кількості наукових, науково-дослідних установ, навчальних закладів, Міністерства аграрної політики і продовольства України, Департаменту туризму і курортів Міністерства економічного розвитку і торгівлі, органів місцевого самоврядування, музейних працівників, туристичних операторів, закладів громадського харчування, що сприяє соціально-економічному розвитку регіонів та України, в цілому.

Необхідно зазначити, що співпрацю власників агросадіб, активістів малих громад, учасників організацій з розвитку сільського туризму, учасників фондів громад, працівників профільних державних відомств та установ (працівники заповідників, музеїв, органів виконавчої влади та самоврядування центрального та місцевого рівнів), сільських культпрацівників і митців, представників туристичних фірм продовжено у квітні 2017 року у місті Вінниці на наступному етапі Всеукраїнського форуму зеленого / сільського туризму [1, с. 1].

Для формування та розвитку конкурентних туристських дестинацій в туризмі широко використовується кластерний підхід. В стратегії розвитку регіонів кластерний підхід являє собою форму територіально-галузевої організації виробництва, що сприяє реалізації інноваційних підприємницьких проектів економічного розвитку, обумовлюють синергетичний ефект взаємодії з науковими, проектними інститутами при зацікавленій участі регіональних і муніципальних органів управління [2, с. 26-31].

Розглянемо елементи проектної моделі взаємовідносин в туристично-рекреаційному кластері (рис. 1).

Яке явище мають на увазі аналізуючи поняття “синергія”? Зв’язок між частинами – це також сила для створення синергійної культури в родині й організації. Ви починаєте з переконанням, що всі учасники процесу можуть інтуїтивно досягнути суть речей і що радість від взаємного пізнання та прозоріння дасть рушійну силу для подальших прозрінь, навчання й зростання [3, с. 281-304].

Отже, синергія є досить важливим чинником не тільки для окремої людини, підприємства, чи організації, а також стимулює інноваційний розвиток потужних інтегрованих структур – туристично-рекреаційних кластерів. На етапі визначення конкурентних можливостей і формулювання конкретних напрямів, цілей, заходів доцільно виділяти туристичні ринки, які пов’язані з наявними туристичними ресурсами, об’єктами тощо, та оцінювати їх стратегічну важливість для територіальних утворень з урахуванням сучасного стану та очікуваних змін у попиті, пропозиції та конкурентоспроможності в майбутньому [4, с. 205-211].

Крім того, кластерний підхід у сфері туризму активізує підприємництво через концентрацію ділової активності, тому сприяє створенню робочих місць, доходів, поліпшенню якості туристичних послуг, життя населення на території його запровадження. Досягається це завдяки зростанню конкурентоспроможності, можливості інтеграції інтелектуальних, природно-рекреаційних, трудових, фінансових матеріальних ресурсів у забезпеченні якості виробництва та послуг, що надаються.

Об’єднання в кластерні мережі посилює роль дрібного середнього підприємництва, дозволяє використати його інноваційний потенціал, розширює можливості виходу на світовий ринок [5, с. 79-89].

Напрями удосконалення сталого розвитку сільських територій як сукупність певних цільових заходів повинні мати насамперед соціально-економічну спрямованість, сприяти досягненню тих, чи інших регіональних і місцевих цілей і завдань, а державна політика розвитку сільських територій має органічно поєднувати загальнодержавні і місцеві інтереси, сприяти істотному підвищенню життєвого рівня населення всіх сільських регіонів на основі якісного поліпшення використання їх ресурсного потенціалу та принципово нових підходів до розвитку й структурного оновлення продуктивних сил села [6, с. 136 – 140].

Ускладнення системи соціально-економічних взаємовідносин між регіонами у зв’язку з розвитком продуктивних сил і виробничих відносин призвело до виникнення і розвитку нового явища, як міжрегіональні економічні зв’язки. Розробка і оптимізація механізмів державного регулювання міжрегіональних економічних зв’язків спрямована на поглиблення інтеграційних процесів, розширення існуючих і встановлення нових зв’язків, забезпечення продовольчої безпеки регіонів, підвищення добробуту населення.

Рис.1. Проектна модель взаємовідносин в туристично-рекреаційному кластері [розроблено автором]

У той же час розподіл праці, його спеціалізація, також передбачає кооперацію, оскільки одне витікає з іншого. На цій основі базується взаємозв'язок і взаємозумовленість процесів спеціалізації, кооперації, концентрації, які об'єктивно відбуваються, а звідси – інтеграції і розміщення виробництва.

Дані процеси складають глибинну основу удосконалення територіально-галузевих і організаційних структур виробництва. З ними нерозривно взаємопов'язаний науково-технічний прогрес і найбільш дієві шляхи інтенсифікації, які є загальною закономірністю розвитку міжрегіональних економічних зв'язків [7, с.101 – 104].

Необхідно зазначити, що зменшення обсягів виробництва органічної сільськогосподарської продукції, занепад соціальної та виробничої інфраструктури села призводить до міграції населення і виникнення демографічних проблем. Лише за допомогою створення нових робочих місць, реалізації продукції власного виробництва, відродження культурних традицій та звичаїв збільшиться самозайнятість населення. Сільський зелений туризм – також значний соціальний внесок у

розбудову української культури. Вітчизняний вчений-етнограф О. Босий в своїх дослідженнях зазначає: "Ритуал і символ виконують ряд життєво важливих функцій у культурі: вони виступають активним регулятором соціальної поведінки людини, інструментом її адаптації в етнокультурні ідейно-ціннісні орієнтації. Адже саме через символи носії традиції моделюють світ, і таким чином підпорядковують його собі" [8, с.1].

Звичаї та обряди є однією з найдавніших форм духовної культури народу. Вони, як неписані закони, народжуються разом із народом і передаються із покоління у покоління. Саме з метою дослідження та популяризації цікавих народних традицій Національний природний парк "Кармелюкове Поділля" спільно з місцевою громадою організував одноденний туристичний маршрут "Весела Маланка". Святкування "Маланки", які збереглися від прапрадідів до теперішніх днів і мають особливо велику культурну, естетичну та красноріччю цінність.

Туристичний маршрут "Весела Маланка" Національного наукового парку "Кармелюкове Поділля" відображений на (рис. 2.).

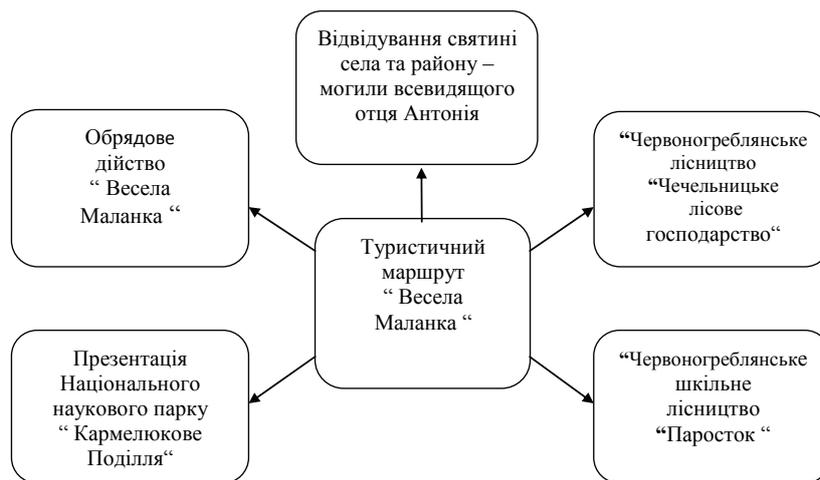

Рис. 2. Туристичний маршрут "Весела Маланка" Національного наукового парку "Кармелюкове Поділля" [розроблено автором за даними [9, с.1]

Туристам пропонується відвідати с. Червона Гребля (Вінницька обл.), де традиції та звичаї святкування «Маланки» залишилися незмінними. Саме тут «Маланкарі» у самобутніх костюмах демонструють жителям та гостям села обрядові традиції. Кульмінацією свята є обрядове дійство Маланок, які у змаганнях виборюють звання найкращої.

До масових гулянь приєднується усе село. Гостей свята пригощають смаковинками, та запрошують проїхати на конях з Маланкою. Під час проходження данного маршруту є можливість стати учасником етнофестивалю та прийняти участь у веселому ярмарку [9, с. 1].

Цікавими для туристів також будуть відпочинок та майстер класи в агросадібі, яка знаходиться за адресою: с. Комарівці Барського району Вінницької області. Відбувається випікання домашнього хліба та птахів щастя; приготування інших старовинних страв у печі; виготовлення ляльок з ниток; витинанки; флористика; виготовлення декоративних гобеленів; оздоблення скляного посуду; вишивання сувенірів; приготування вареників; виготовлення лялькомотанок [10, с. 1].

ВИСНОВКИ

Отже, проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму потребують подальшого вивчення. Саме завдяки співпраці органів державної влади, наукових, науково-дослідних установ, навчальних закладів, туристичних агенцій, готельно-ресторанних комплексів, інформаційно-туристичних центрів, транспортних компаній, банківських установ, страхових фірм виникає взаємодія та взаємозалежність, підвищується конкурентоспроможність підприємств та організацій, виникає синергетичний ефект.

Список використаних джерел

1. Герашенко Я.І. Всеукраїнський форум зеленого / сільського туризму в рамках проекту "Image Mapping" Громадського об'єднання "Центр розвитку Пангея Ультіма" за підтримки посольства Фінляндії в

Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pangeya.com.ua>

2. Войтенко К.К. Кластерний підхід до формування та розвитку туристських дестинацій з урахуванням туристського потенціалу міст / К.К. Войтенко // Комунальне господарство міст. – 2014. – Вип. 117. – С. 26-31. (Серія: Економіка та управління в туризмі та готельному господарстві).

3. Кові Стівен Р. 7 звичок надзвичайно ефективних людей / Стівен Р. Кові; пер. з англ. О. Любенко. – 2-ге вид., стер. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. – 384 с.

4. Теребух А.А. Досвід стратегічного планування розвитку туристичних центрів / А.А. Теребух, В.М. Костючко // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». – 2005. – № 533. – С. 205 – 211.

5. Дишловий І.М. Питання формування та функціонування кластерів у рекреаційно-туристичному комплексі регіону / І.М. Дишловий // Економічні інновації. – 2011. – Вип. 44. – С. 79 - 89.

6. Мостовий М.Л. Соціально-економічний розвиток сільських територій / М.Л. Мостовий // Економіка АПК. – 2006. – № 2. – С. 136-140.

7. Ємельянов В.М. Розробка і оптимізація механізмів державного регулювання міжрегіональних економічних зв'язків щодо поглиблення інтеграційних процесів / В.М. Ємельянов // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 19. – С. 101–104. – (Серія: «Механізми державного управління»).

8. СВЯЩЕННЕ РЕМЕСЛО МОКОШ. НАУКОВЕ ВИДАННЯ - Вінниця: Видавництво-друкарня «Діло» ФОП Рогальська І.О., Босий О.Г., 2011. – 212 с.

9. Стежки та маршрути Національного природного парку "Кармелюкове Поділля". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://karmelukove.com>

10. Качуринець В.І. Калиновий цвіт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrtourism.com/chastnyj_sektor/kalynovy_ts_vit_77_1.html

ШВЕЦЬЮлія Олександрівна
yuliashvets@ukr.net

УДК 338.48-44(1-22)(477+4)

**СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ
ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ НА
ПІДСТАВІ ВРАХУВАННЯ ДОСВІДУ ЄС****РУДЬ**Людмила Миколаївна
ludik.rud@gmail.comк.е.н., ст. викладач,
Запорізький національний
університет**STRATEGIC DIRECTIONS OF GREEN
TOURISM UKRAINE UNDER THE
EXPERIENCE OF THE EU**студент, Запорізький
національний університет

Розглянуто сучасний стан зеленого туризму в Україні. Проаналізовано досвід ЄС стосовно розвитку зеленого туризму. Виявлено основні тенденції розвитку зеленого туризму. Проаналізовано переваги та недоліки зеленого туризму в Україні. Розкрито проблеми розвитку зеленого туризму в Україні. Розроблено напрями покращення стану розвитку зеленого туризму на підставі досвіду ЄС. Визначено вплив ЄС на розвиток зеленого туризму.

Рассмотрено современное состояние зеленого туризма в Украине. Проанализирован опыт ЕС по развитию зеленого туризма. Выявлены основные тенденции развития зеленого туризма. Проанализированы преимущества и недостатки зеленого туризма в Украине. Раскрыты проблемы развития зеленого туризма в Украине. Разработаны направления улучшения состояния развития зеленого туризма на основании опыта ЕС в Украине. Определено влияние ЕС на развитие зеленого туризма.

The current state of green tourism in Ukraine is considered. The experience of the EU on the development of green tourism is analyzed. The basic trends in the development of green tourism are determined. Advantages and disadvantages of green tourism in Ukraine are analyzed. The problems of development of green tourism in Ukraine are revealed. Directions improvement of green tourism in the experience of the EU are developed. The influence of the EU on the development of green tourism is defined.

Ключові слова. агротуризм, зелена садиба, зелений туризм, сільська місцевість, стратегічні напрями

Ключевые слова. агротуризм, зеленая усадьба, зеленый туризм, сельская местность, стратегические направления

Key words. agritourism, green estate, rural tourism, rural areas and strategic directions

ВСТУП

На сьогоднішній день, в Україні склалася досить складна ситуація щодо розвитку зеленого туризму, яка вимагає детального дослідження, розробки реформ та формування напрямів щодо покращення наявного стану. Зокрема, зелений туризм займає значну частку на світовому туристичному ринку. З метою розвитку зеленого туризму державі слід розробити заходи щодо посилення конкурентоспроможності сільського господарства, збільшення обсягів експорту, збереження природних ресурсів та довкілля. Проблема даного напрямку туризму стикається з відсутністю належного досвіду та малої обізнаності населення. Сучасний стан наукових досліджень свідчить про те, що розвиток зеленого туризму в країні здатен допомогти розв'язанню соціально-економічних проблем та забезпечити демографічну стабільність. Питання теми, що розглядається досліджували такі вчені, як: Ю. Алексєєва; О. Дудкіна; В. Євдокименко; В. Мацола та ін. Також, аспекти розвитку туристичного ринку України досліджували: І. Бочана; Л. Дяченко; Н. Ганич; О. Кальченко; Т. Ткаченко та ін. Проте стратегічні напрями розвитку зеленого туризму в Україні на підставі врахування досвіду ЄС розкрито не повністю та вимагає продовження опрацювання.

МЕТА СТАТТІ

Полягає в здійсненні аналізу стану зеленого туризму в Україні, визначенні стратегічних напрямків розвитку даної галузі туризму на підставі врахування досвіду ЄС, виокремленні проблем розвитку туризму в Україні, формуванні пропозицій щодо покращення розвитку зеленого туризму.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В ході дослідження було використано матеріали періодичних видань, офіційний сайт Державного комітету статистики України, мережа Internet, звіти Всесвітньої туристичної організації. Було використано метод статистичного аналізу та порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ

Україна має туристичний потенціал, який не використовується в повній мірі. Основними причинами зниження привабливості для туристів в Україні є низький рівень економічного розвитку, недосконале законодавство, яка виражена в правовій незахищеності туристів, а також наявний несприятливий політичний стан. Розвиток туризму потребує вкладання значних інвестицій для збереження та оновлення природного потенціалу, архітектурних пам'яток. На думку міжнародної консалтингової діяльності Mc. Kinsey and Company в

Україні для стабільного зростання ВВП треба розвивати туристичну індустрію.

Розвиток зеленого туризму є привабливим, оскільки Україна має значний потенціал та цей напрямок набуває актуальності на світовому ринку туризму. Цей вид туризму набуває все більшої популярності у мешканців великих міст, які втомилися від забрудненого повітря та міського шуму. Також, туристів приваблює те, що в селі вони споживають екологічно чисті продукти та насолоджуються гарними краєвидами. Зелений туризм сприяє стійкому розвитку економіки, оскільки включає такі галузі, як: транспорт; будівництво; торгівля; сільське господарство. Зелений туризм повинен набути національного значення, оскільки він сприяє збереженню українських традицій. Таким чином, він привабить іноземних туристів, оскільки вони зможуть ознайомитись з українською культурою та промислом, поринути в місцевий колорит.

Виокремлюють три основні види зеленого туризму:

1. Екотуризм (характерний для сільських місцевостей).
2. Агротуризм (пов'язаний з використанням

земель підприємств галузі сільського господарства, які тимчасово не використовуються в аграрній сфері).

3. Відпочинок у селі (відпочинок у садибах господарств, які розміщені біля історико-архітектурних пам'яток).

Перелічені види туризму не є популярними в Україні, проте в європейських країнах вони є досить актуальними, тому необхідно впроваджувати зелений туризм в Україні для залучення іноземних туристів та розвитку економіки. Що ж до Європейського досвіду розвитку зеленого туризму, то зазначимо, що всі національні організації даного напрямку туризму об'єдналися в Європейську федерацію фермерського і сільського туризму (European Federation for Farm and Village Tourism) [6]. Основними цілями даної федерації є інвестування в проекти розвитку сільського туризму. Річний темп зростання ринку зеленого туризму в Європі наведений на рис. 1.

З рис. 1 ми спостерігаємо значне зростання ринку зеленого туризму в Європі за 2015 р., оскільки на кінець року він зріс на 20% порівняно з початком та досяг 30%. Також, статистичний аналіз зеленого туризму в Європі за період 2014-2016 рр. наведено на рис. 2. та рис. 3.

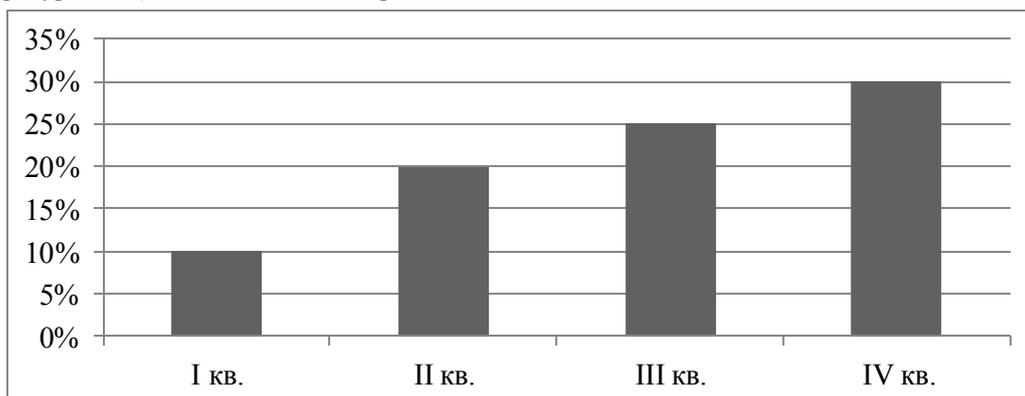

Рис. 1. Річний темп зростання європейського ринку зеленого туризму за 2015 р. [2]

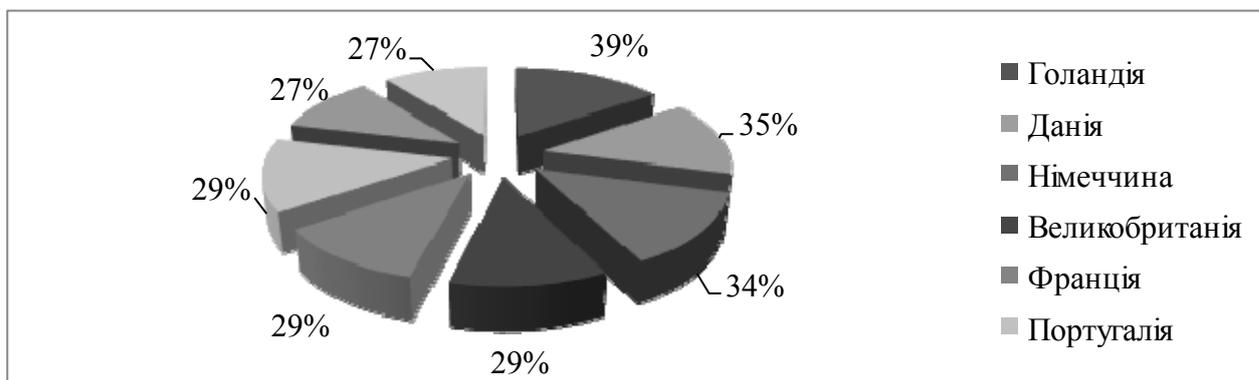

Рис. 2. Попит на зелений туризм в країнах ЄС за 2016 р. [2]

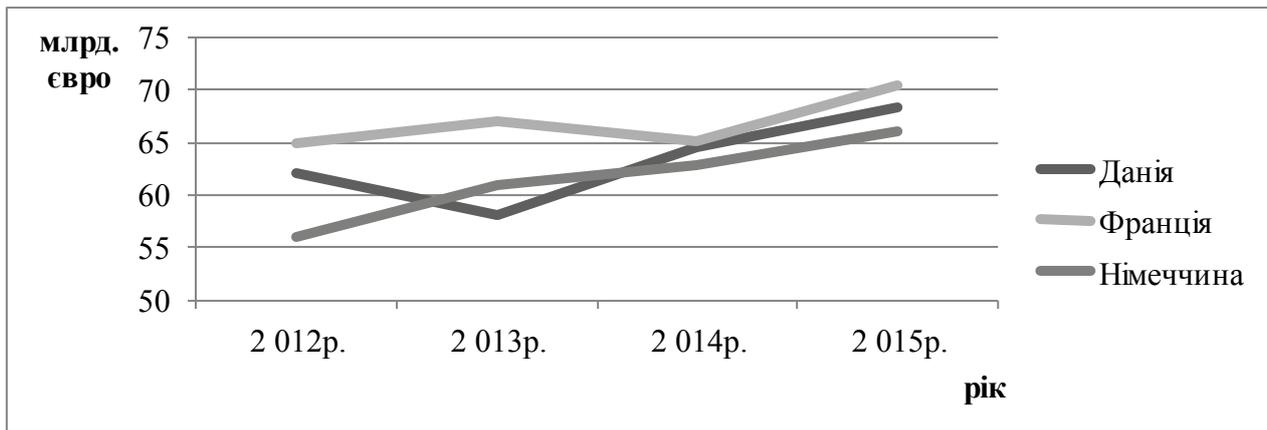

Рис. 3. Динаміка прибутку отриманого від зеленого туризму в ЄС за 2012-2015 рр. [2]

Отже, ми спостерігаємо позитивну динаміку розвитку зеленого туризму в країнах ЄС. Треба зазначити, що немає універсальної концепції розвитку зеленого туризму, оскільки кожний регіон має свої особливості. Спільним для всіх країн є те, що зелений туризм є провідною ланкою розвитку туристичної індустрії. Можна виділити такі чинники успішного розвитку зеленого туризму в країнах ЄС:

1. Наявність державних програм щодо розвитку зеленого туризму.
2. Достатня інформативність даної галузі.
3. Регіональна влада виконує певні функції для розвитку.
4. Підтримка розвитку зеленого туризму державою.

Статистика вказує на високий попит зеленого туризму в країнах ЄС, оскільки бронювання сільських господарств здійснюється щонайменше за місяці [2].

Головною перевагою розвитку зеленого туризму в країнах ЄС є значна підтримка з боку держави. Якщо розглядати окремо країни ЄС, то кожна з них активно розвиває зелений туризм.

Лідерами в напрямку зеленого туризму вважаються Франція, Італія та Іспанія, але інші країни мають позитивну динаміку розвитку. Великобританія почала реставрацію старих ферм, де поєднується

комфорт та збереження старого інтер'єру. У Франції створено Національну організацію будинків відпочинку і зеленого туризму, де пропонується так звані агрооселі для будь-якого відпочинку. Що ж до Іспанії, то вона представляється лідером з сільського туризму в країнах ЄС, її послугами користується близько 1,2 млн. осіб. Італія відводить головну увагу туристів на традиції зеленого туризму у горах і передгір'ях Альп, Апеннін та на морське узбережжя. Німеччина приваблює відпочиваючих проведенням щорічних ярмарок та торгових шоу. Данія спеціалізується на більш активному відпочинку, а саме велосипедних прогулянках. Угорщина встановила на зелений туризм податкові пільги, чим приваблює підприємців та сприяє розвитку даного напрямку. Досвід Румунії є досить цікавим для України, оскільки основний акцент розвитку зеленого туризму ця країна робить на Південних Карпатах. Також, Україна перейняла досвід у Польщі, та розробила систему «Зелена садиба». Сенс даної системи полягає у впровадженні заходів, які зменшують вплив зеленого туризму на екологію, а також підтримують місцеві традиції, обряди, ремесла, економіку.

Статистичний аналіз розвитку туризму в Україні зображений в табл. 1 та на рис. 4.

Таблиця 1

Туристичні потоки та оздоровчі заклади за 2011-2015 рр.

[розроблено автором [5]]

	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Громадяни України, які виїжджали за кордон, усього	19773143	21432836	23761287	22437671	23141646
Іноземні громадяни, які відвідали Україну, усього	21415296	23012823	24671227	12711507	12428286
Туристи обслуговані суб'єктами туристичної діяльності України, усього	2199977	3000696	3454316	2425089	2019576
Екскурсанти	823000	865028	657924	1174702	12547
Будинки і пансіонати відпочинку	280	286	271	90	76
Бази та інші заклади відпочинку	1947	1925	1916	1400	1399

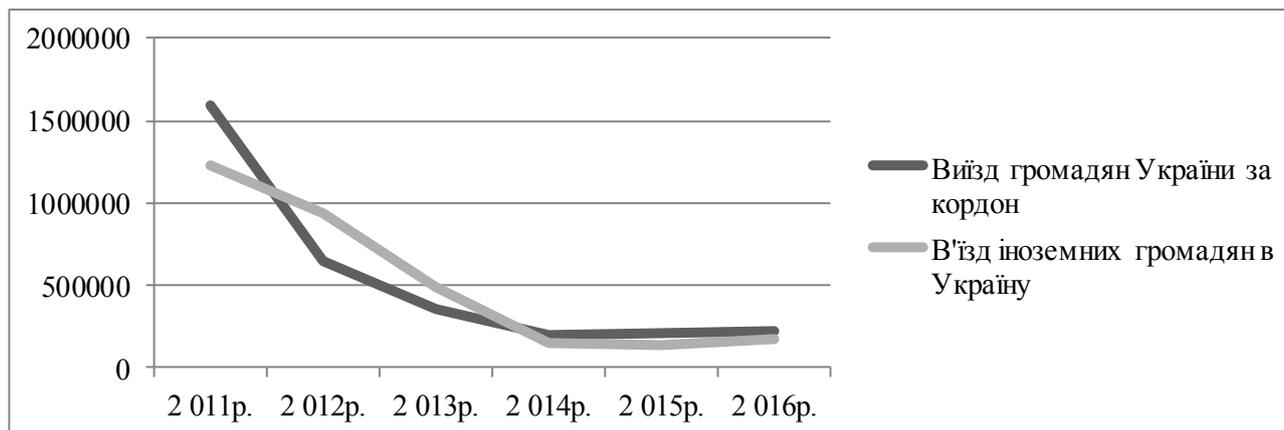

Рис. 4. Динаміка виїзду громадян України за кордон та в'їзду іноземних громадян в Україну з метою туризму за період 2011-2016 рр. [2]

З наведених даних можна зробити висновки, що туризм в Україні має негативну динаміку розвитку, спостерігається зменшення туристів, як іноземних так і вітчизняних та зменшення оздоровчих закладів. Треба зазначити, що найпопулярнішими туристичними країнами для українців є Туреччина – 93698 осіб, Єгипет – 23351 особа, ОАЕ – 13680 осіб, Греція – 11315 осіб виїжджало у 2016 р. До України заїжджали громадяни таких країн, як: Білорусь – 84361 особа, Російська Федерація – 44497 осіб, Туреччина – 12192 особи, Ізраїль – 10752 особи, дані представлені за 2016 р.

Ми розглянули досвід країн ЄС в розвитку зеленого туризму, та сформували поради для України щодо покращення ситуації даного напрямку за допомогою впровадження удосконалених законодавчих актів, які здатні зробити поштовх у розвиток зеленого туризму [6]:

1. Впровадити податкові пільги для власників підприємств в сфері зеленого туризму.
2. Сприяти розвитку сільської місцевості та туризму в ній.
3. Розбити сільський туризм на певні напрямки.
4. Зацікавити підприємців до розвитку етнографічних видів зеленого туризму.
5. Розробити заходи, в яких відпочиваючі змогли б власноруч збирати трави, гриби, можливо виготовляти молочні вироби або пасти худобу.
6. Поєднати зелений туризм з курортним.

Україна має багато місць для розвитку зеленого туризму, такі як: Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Полтавська, Київська, Вінницька, Одеська області. Також, до цього переліку можна й зазначити Запорізьку область.

Що ж до розвитку зеленого туризму в Україні за останні роки, то можна сказати, що він помітно зростає та входить в п'ятірку галузей, як складова поповнення державного бюджету [7]. Власники господарств зеленого туризму мають надію на надання грантових програм з боку країн ЄС, а також надходжень коштів спрямованих на екологічні проекти та покращення транспортної інфраструктури. Як стверджує голова обласної організації Асоціації

розвитку сільського зеленого туризму в Україні, що підписання Угоди про євро асоціацію є позитивним для розвитку зеленого туризму, але цей ефект буде досягнутий не так швидко, оскільки Україна не має належної транспортно-туристична інфраструктура. Також мінусом є відсутність знань іноземних мов власниками господарств.

Європейський союз передає свій досвід розвитку зеленого туризму шляхом проведення семінарів та тренінгів щодо покращення стану та розробки заходів розвитку. Також, українські власники господарств зеленого туризму здійснюють поїздки за кордон та переймають європейський досвід. Країни ЄС помічають перспективу розвитку зеленого туризму в Україні та можливість його виходу на міжнародний туристичний ринок [7]. Тому, міжнародними фондами здійснюється організаційна та технічна допомога. Наприклад, ЄС відкрив кредитну лінію спрямовану на розвиток малих приватних готелів та зелених садибу розмірі 100 тис. євро.

Розглянемо проблеми розвитку туризму в Україні:

- відсутність якісних маркетингових заходів;
- відсутність об'єктивної і актуальної інформації у світовому інформаційному просторі про Україну, її туристичних пропозицій;
- нестабільність інституту державного управління;
- нестабільність економіки країни та її політичний стан;
- відсутність державного фінансування туристичної галузі;
- всередині країни проводяться рекламні заходи міжнародного туризму, до зовнішнього туризму приділяється мало уваги;
- не відповідність наявної інфраструктури міжнародним стандартам.

Головним мінусом в розвитку зеленого туризму в Україні є байдужість держави. Оскільки, законодавча база цього напрямку туризму висвітлена лише в Законі України «Про туризм», Законі України «Про особисте селянське господарство», інших непрямих підзаконних актів. Пропонуємо удосконалити законодавчу базу стосовно зеленого туризму та

розглядаючи міжнародний досвід, розробити такі підходи:

- створити громадські асоціації господарств сільського зеленого туризму;
- створити туристичні центри зеленого туризму завдяки підтримці регіональної влади;
- створити державні агентства.

Основними напрямками розвитку зеленого туризму є підвищення інвестиційної привабливості регіонів та покращення транспортної інфраструктури. Нажаль, українські власники зелених садів намагаються самі впроваджувати європейські стандарти.

Пропонуємо провести SWOT-аналіз для систематизації розглянутих проблем та переваг розвитку зеленого туризму в Україні (табл. 2).

Таблиця 2

SWOT-аналіз розвитку зеленого туризму в Україні

[розроблено автором]

<p>(S) Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наявність сприятливого клімату; - регіони з екологічно чистим довкіллям; - наявність гарної флори та фауни; - історико-культурні пам'ятки; - вигідне географічне розташування країни; - колоритність українських традицій. 	<p>(W) Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - низька якість господарств; - існують проблеми з водопостачанням; - слабо розвинута інфраструктура; - мала пропозиція туристичних маршрутів; - недостатня інформативність іноземців про зелений туризм країни.
<p>(T) Потенційні можливості:</p> <ul style="list-style-type: none"> - створюватимуться нові робочі місця; - збільшиться зайнятість населення; - збільшення доходу селян та, як наслідок поліпшення економіки; - стимул покращення інфраструктури. 	<p>(O) Загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> - відсутність належної законодавчої бази; - виникнення незареєстрованих садів; - високий рівень безробіття, який сприяє виникненню злочинності; - незацікавленість іноземних інвесторів.

Отже, згідно проведеного аналізу, ми можемо стверджувати про необхідність розвитку зеленого туризму в Україні при врахуванні слабких сторін та загроз даного розвитку. Маємо наступні стратегічні напрямки розвитку зеленого туризму в Україні:

- покращення системи та якості підготовки кадрів для сфери туризму;
- удосконалення повітряних послуг та сполучення України з розвинутими країнами світу;
- залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для розвитку туризму та дорожньої інфраструктури;
- створення нормативно-правової бази, яка здатна сприяти розвитку туризму в Україні;
- розробити механізм впровадження інноваційних стратегій розвитку;
- диверсифікація господарської діяльності підприємств сільського господарства, системний підхід до організації розвитку зеленого туризму.

ВИСНОВКИ

Згідно проведеного дослідження, можна зробити висновки, що розвиток зеленого туризму в Україні вимагає державного втручання, оскільки він перебуває на початковому етапі підтримки з боку держави. Виявлено, що головною проблемою розвитку зеленого туризму при великому потенціалі є байдуже ставлення до нього з боку держави. Європейський досвід довів, що зелений туризм є перспективним напрямом розвитку економіки країни. Стратегічними напрямками розвитку зеленого туризму є впровадження реформ та підвищення впливу держави на дану галузь, а також популяризація та інформативність для іноземних туристів. Подальші перспективи досліджень полягають у розробці заходів щодо удосконалення

зеленого туризму в Україні та методів залучення туристів.

Список використаних джерел

1. Аніщенко А.П. Зелений туризм як напрям трудової соціалізації сільської молоді в інформаційному суспільстві / А.П. Аніщенко // Вісник Харківської державної академії культури. – 2014. – Вип. 44. – С. 204–211.
2. Всесвітня туристична організація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.world-tourism.org>.
3. Габа М.І. Сільський зелений туризм – перспективний вид туризму для реформування економіки України / М.І. Габа // Інтелект XXI. – 2016. – № 2. – С. 88–94.
4. Дарчук, В.Г. Рекламні маршрути по точках садів як один з чинників розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні / В.Г. Дарчук // Бізнес-Інформ. – 2013. – № 8. – С. 204–210.
5. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
6. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tourlib.net>.
7. Журнал «Тримай курс»: До європейського сервісу: зелений туризм готовий перевернути гори [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kurs.if.ua/articles/do_ieuropeyskogo_servisu_zelen_yu_turyzm_gotovyy_perevernuty_gory_45808.html.
8. Колодійчук А. В. Сільський зелений туризм як невід'ємна частина матеріального виробництва / А.В. Колодійчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2016. – № 4. – С. 53–55.
9. Лизогуб, В.А. Можливості впливу сільського зеленого туризму на функціонування соціальної

- інфраструктури агропромислового комплексу / В.А. Лизогуб, О.В. Перов // Вісник юридичної академії України ім. Я. Мудрого. – 2010. – № 3. – С. 64–68.
10. Лукомська О.І. Сільський зелений туризм як інноваційний напрям диверсифікації агробізнесу / О.І. Лукомська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Економіка. – 2016. – Вип. 1. – С. 13–17.
11. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/18419>.
12. Нагернюк Д.В. Сільський зелений туризм як вид альтернативної зайнятості населення / Д.В. Нагернюк // Інноваційна економіка. – 2016. – № 3-4. – С. 119–122.
13. Мішина І. В. Сільський зелений туризм як напрям розвитку українського села / І. В. Мішина // Управління розвитком. – 2013. – № 21. – С. 148–151.
14. Українські новини: як ЕС допомагає розвивати «зелений» туризм в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukranews.com/publication/816-kak-es-pomogaet-razvyvat-zelenyy-turyzm-v-ukrayne>.
15. Фарйон О.О. Сільський зелений туризм: поняття, функції й тенденції розвитку в Україні та світі / О.О. Фарйон // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2013. – Вип. 9(2). – С. 151–156.

ГАПОНЕНКО

Яна Ігорівна

yanagaponenko13@gmail.com

УДК 338.984

ШВАГІРЕВА

Власла Сергіївна

v.s.shvagireva@mzeid.in

ПЛАНУВАННЯ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВА

PLANNING OF FOREIGN ECONOMIC
ACTIVITY AS THE BASIS OF
ENTERPRISES

студент, Одеський
національний політехнічний
університет

старший викладач, Інститут
бізнесу економіки та
інформаційних технологій,
Одеський національний
політехнічний університет,

Стаття присвячена визначенню планування, як першої і основної функції управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства.

Статья посвящена определению планирования, как первой и основной функции управления внешнеэкономической деятельностью предприятия.

The article is devoted to the definition of planning as the first and basic function of managing the foreign economic activity of an enterprise.

Ключові слова: планування, зовнішньоекономічна діяльність

Ключевые слова: планирование, внешнеэкономическая деятельность

Keywords: planning, foreign economic activity

ВСТУП

В науковій літературі питання щодо планування підприємством зовнішньоекономічної діяльності висвітлюється досить обмежено. Основна увага приділяється стратегічному плануванню в цілому. Навіть в останніх публікаціях з управління зовнішньо-економічною діяльністю, такі автори, як Орлов В.В., Петрович Й.М., Прокопишин-Рашкевич Л.М. та інші не достеменно з'ясовують зміст та сутність планування підприємством зовнішньоекономічної діяльності.

МЕТА РОБОТИ

Полягає у більш глибокому вивченні сутності та значення планування підприємством зовнішньоекономічної діяльності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet та нормативно-правові акти.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Навіщо планувати свою зовнішньоекономічну діяльність? На це питання є дуже проста відповідь: якщо підприємство якісно та свідомо планує експортно-імпортні операції, велика ймовірність успішної реалізації пропонуваного проекту на обраному ринку. Провал може посприяти навіть банкрутству основного виробництва і підприємства в цілому.

Планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства є однією з основних функцій управлін-

ня в усіх соціально-економічних сферах – це процес визначення цілей і прийняття рішень для досягнення цих цілей: складання планів розвитку зовнішньоекономічної діяльності, розробка бізнес-планів для нових проектів які також можуть мати зовнішні джерела фінансування.

Планування ЗЕД на внутрішньо фірмовому рівні здійснюється за допомогою складання розділу внутрішньо фірмового плану – плану зовнішньоторговельної або зовнішньоекономічної діяльності.

У Ноздрьової Р.Б. вказано, що план ЗЕД включає завдання – показники з експорту та імпорту (в залежності від профілю зовнішньоекономічної діяльності фірми) з розбивкою по товарах і видах послуг, по країнах і регіонах в доларовому і фізичному вираженні за певний період (зазвичай за рік).

Плани зовнішньоекономічної діяльності, як правило, ґрунтуються на спеціальних маркетингових програмах – пропозиціях щодо розширення зовнішньоекономічної діяльності, що вказують найбільш перспективні зовнішні ринки, методи їх освоєння і підвищення міжнародної конкурентоспроможності фірми і її товарів. [1]

Плани ЗЕД часто супроводжуються бізнес-планами проектів удосконалення діяльності підприємства за кордоном, з обґрунтуванням необхідності залучення інвестицій із зовні і обґрунтовується загальна ефективність проекту, можливий період його окупності та прибутковості.

У процесі планування ЗЕД вирішуються окремі задачі [2]:

- розширення обсягу продажів за рахунок освоєння нових ринків;
- мінімізація витрат виробництва;

– вдосконалення організації збуту, що забезпечує зниження витрат реалізації товарів;

– підвищення якості продукції.

З урахуванням адміністративно-командної економіки головним методом розробки плану завжди була екстраполяція - аналізувалася динаміка показників за кілька років в минулому, і на основі отриманих даних розроблявся план на роки вперед з урахуванням правок.

В умовах, що склалися в нашій країні, при плануванні існує абсолютно новий підхід: планування відбувається не за рахунок минулого, а виходячи з майбутнього, при цьому помітно поліпшується процес прийняття поточних рішень. Удосконалюється не тільки стратегічне, а й оперативне планування. Змінився погляд і до визначення майбутнього – його оцінюють не за можливостями виробництва, а за рахунок досліджень ринку, коли відправною точкою планування виробництва стає маркетинг, вплив ринкового попиту і його формування.

Сформована в Україні економічна ситуація – інфляційні процеси, неплатоспроможність, нестабільність митного регулювання в країні – безсумнівно ускладнюють планування зовнішньоекономічної діяльності. Підприємства нашої країни не розвиваються в плануванні ЗЕД і це можна пояснити тим, що основною формою зовнішньоекономічної діяльності є не виробниче кооперування, а експортно-імпорتنі операції, які занадто не стабільні.

Задля отримання більш-менш реальних прогнозів щодо експортно-імпорتنих операцій також потрібно використовувати планування. При плануванні експортно-імпорتنих операцій, цілі ЗЕД структуруються в залежності від глобальних цілей підприємства. [3]

Розрізняють такі цілі імпорту товару підприємства:

- удосконалення виробничого потенціалу;
 - розширення виробництва, підвищення прибутку за допомогою освоєння нових внутрішніх ринків;
 - розширення ринкового сегмента на національному ринку;
 - зниження витрат за рахунок заміни сировини і обладнання сучасної і якісної імпортною продукцією.
- Також можна виділити і певні цілі експорту :
- збільшення валютних ресурсів;
 - удосконалення виробництва, збільшення прибутку за рахунок освоєння нових ринків;
 - підвищення технічного і економічного рівня виробництва під впливом міжнародної конкуренції;
 - економія на масштабах виробництва;
 - диверсифікація виробництва.

Запорукою ефективного планування зовнішньоекономічної діяльності є ретельний облік багатьох факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Так як товар головним чином визначає долю ЗЕД, то і вся система заходів, що застосовується до товару, – виготовлення, виробництво, реалізація, реклама,

сервіс і т.п., – займає більшу частину в плановій роботі.

Увесь процес планування ЗЕД можна представити у вигляді семи основних етапів. На першому етапі відбувається вибір довгострокових цілей: розглядають зростання збуту продукції і в той же час скорочення витрат і зниження ризику просування проекту. На другому етапі варто оцінити власні можливості підприємства з урахуванням як фінансових і виробничих, так і наукових, технічних та інших чинників. Третім етапом доцільно вказати зростання ринку, а саме – місткість ринку, динаміка зростання сегменту ринку, характеру конкуренції, оподаткування та ін. Четвертим і п'ятим етапами будуть вибір самої стратегії і розробка тактики дії, де потрібно визначити відповідно методи і засоби досягнення поставлених цілей. Шостим етапом буде формування самого попиту і стимулювання ринків збуту. А сьомим і заключним етапом є аналіз – оцінка отриманих під час вивчення результатів і коригування дій в непередбачених ситуаціях.

ВИСНОВКИ

Планування зовнішньоекономічної діяльності є доцільним для будь-якого підприємства-суб'єкта ЗЕД. Це визначається насамперед прагненням організацій, які функціонують в умовах глобалізації ринку, отримати додатковий прибуток за рахунок раціонального і влучного використання переваг міжнародної інтеграції, врахувати несприятливий вплив зовнішніх чинників, різні непередбачені обставини, які час від часу з'являються на світовому ринку. Необхідність прогнозування свого майбутнього очевидна. Для цього важливо знати яким буде ринок в майбутньому, чого очікують і вимагають споживачі від організації, її можливе збільшення експортно-імпортного потенціалу, обсягу продажів і т.д.

Список використаних джерел

1. Сучасні аспекти міжнародного бізнесу. Збірник наукових праць. М.: Ноздрьова Р.Б., МГІМО (У) МЗС РФ, 2014. - 6,25
2. Орлов В.В. Планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства / В.В. Орлов // Управління розвитком. - 2013. - № 12. - С. 11-13
3. Економіка і фінанси підприємства: підручник / Петрович Й.М., Прокопишин-Рашкевич Л.М. – Львів: Магнолія 2006, 2014. – 406 с. – (Вища освіта в Україні).
4. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Навчальний посібник / Ю.Г. Козак, Н.С. Логвінова, В.В. Ковалевський, та ін., за редакцією Ю.Г. Козака, та ін. – 4-те вид., перероб. та доповнене – Київ: Освіта України 2012.-300 с.
5. Международная экономика: Учебник / Ю.Г. Козак, Н.С. Логвинова, В.С. Швагирева и др. – 4-е изд. перераб и доп. – Киев: Центр учебной литературы, 2012. – 608с. (гриф МОН).